

Čabiansky
Kalendár
na rok
2016

ČABIAŇSKY KALEŇDÁR

na rok
2016

Ročník
päťdesiaty štvrtý,
od znovuvydania
dvadsiaty šiesty

Békešská Čaba

Zodpovedná redaktorka:

Zuzana Benková

Na redigovaní Čabianskeho kalendára spolupracovali:

Hajnalka Krajčovičová

Šéfredaktori:

Ročníky 2013-2015 **Alžbeta Hollerová Račková**

Ročníky 2006-2012 **Tünde Tušková**

Ročníky 2001-2005 **Anna Ištvánová †**

Ročníky 1992-2000 **Helena Somogyiová**

Ročník 1991 **Helena Somogyiová a Anna Ištvánová †**

Ročníky 1947-1948 **Michal Rohály**

Ročníky 1937-1946 **Michal Francisci**

Ročníky 1920-1936 **Ludovít Žigmund Szeberényi**

Vydavateľ:

Čabianska organizácia Slovákov

Za vydanie zodpovedá:

Michal Lásik, predseda

Podporovatelia:

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Zastupiteľský zbor župného mesta Békešská Čaba

Ministerstvo ľudských zdrojov / národnostné oddelenie

Tlačiareň:

Progresszív Nyomda Kft.

Békešská Čaba, ul. Erkela č. 2

Tel.: +36-66-328-360

Zodpovedný vedúci:

I. Zoltán Kovács

Počet strán: 178

Náklad: 500 výtlačkov

HU ISSN 0866 – 1219

Starý rok sa lúči a nový sa rodí,
takto to rok čo rok tu na svete chodí.
Je to pekným zvykom v tejto vzácnej chvíli,
želať si navzájom mnoho zdravia, sily.
Nech Vaše srdce vždy radosťou bije,
nech láska vzájomná medzi nami žije.
Možno si treba aj predsavzatia dať,
denne sa častejšie usmievať.
A hoci nevieme, čo nám dá nový rok,
ako malé dieťa, čo robí prvý krok
a hľadá vždy ruku, ktorá ho zadrží,
tak nech nás Pán Boh vo všetkom podrží.
Nech pokoj, dôvera, láska vládnu svetom,
želá Vám zo srdca, dospelým i deťom,
redakcia Čabianskeho kalendára

Január

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

Východ | Západ

1. Piatok	Nový rok, Deň vzniku SR	Nový rok, Fruzšina		07:27	15:57
2. Sobota	Alexandra, Karina	Ábel	☾	07:27	15:58
3. Nedeľa	Daniela	Genovéva, Benjámin		07:27	15:59
4. Pondelok	Drahoslav	Titusz, Leóna		07:27	16:00
5. Utorok	Andrea	Simon		07:27	16:01
6. Streda	Traja králi, Antónia	Traja králi, Boldizsár		07:26	16:02
7. Štvrtok	Bohuslava	Attila, Ramóna		07:26	16:04
8. Piatok	Severín	Gyöngyvér		07:26	16:05
9. Sobota	Alexej	Marcell	●	07:25	16:06
10. Nedeľa	Dáša	Melánia		07:25	16:07
11. Pondelok	Malvína	Ágota		07:24	16:09
12. Utorok	Ernest	Ernö		07:24	16:10
13. Streda	Rastislav	Veronika		07:23	16:11
14. Štvrtok	Radovan	Bódog		07:23	16:13
15. Piatok	Dobroslav	Lóránd, Lóránt		07:22	16:14
16. Sobota	Kristína	Gusztáv	☾	07:21	16:16
17. Nedeľa	Nataša	Antal, Antónia		07:21	16:17
18. Pondelok	Bohdana	Piroska		07:20	16:18
19. Utorok	Drahomíra, Mário	Sára, Márió		07:19	16:20
20. Streda	Dalibor	Fábián, Sebestyén		07:18	16:21
21. Štvrtok	Vincent	Ágnes		07:17	16:23
22. Piatok	Zora	Vince, Artúr		07:16	16:24
23. Sobota	Miloš	Zelma, Rajmund		07:15	16:26
24. Nedeľa	Timotej	Timót	○	07:14	16:28
25. Pondelok	Gejza	Pál		07:13	16:29
26. Utorok	Tamara	Vanda, Paula		07:12	16:31
27. Streda	Bohuš	Angelika		07:11	16:32
28. Štvrtok	Alfonz	Károly, Karola		07:09	16:34
29. Piatok	Gašpar	Adél		07:08	16:35
30. Sobota	Ema	Martina		07:07	16:37
31. Nedeľa	Emil	Marcella, Gerda		07:05	16:39

Február

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Pondelok	Tatiana	Ignác		07:04	16:40
2. Utorok	Erik, Erika	Karolina, Aida, ev.Mária		07:03	16:42
3. Streda	Blažej	Balázs		07:01	16:44
4. Štvrtok	Veronika	Ráhel, Csenge		07:00	16:45
5. Piatok	Agáta	Ágota, Ingrid		06:58	16:47
6. Sobota	Dorota	Dorottya, Dóra		06:57	16:49
7. Nedeľa	Vanda	Tódor, Rómeo		06:55	16:50
8. Pondelok	Zoja	Aranka		06:54	16:52
9. Utorok	Zdenko	Abigél, Alex		06:52	16:53
10. Streda	Gabriela	Elvira		06:51	16:55
11. Štvrtok	Dezider	Bertold, Marietta		06:49	16:57
12. Piatok	Perla	Lívia, Lídia		06:47	16:58
13. Sobota	Arpád	Ella, Linda		06:46	17:00
14. Nedeľa	Deň zaľúbených, Valentín	Bálint, Valentin		06:44	17:02
15. Pondelok	Pravoslav	Kolos, Georgina		06:42	17:03
16. Utorok	Ida, Liana	Julianna, Lilla		06:41	17:05
17. Streda	Miloslava	Donát		06:39	17:07
18. Štvrtok	Jaromír	Bernadett		06:37	17:08
19. Piatok	Vlasta	Zsuzsanna		06:35	17:10
20. Sobota	Lívia	Aladár, Álmos		06:33	17:11
21. Nedeľa	Eleonóra	Eleonóra		06:32	17:13
22. Pondelok	Erela	Gerzson		06:30	17:15
23. Utorok	Roman, Romana	Alfréd		06:28	17:16
24. Streda	Matej	Elemér		06:26	17:18
25. Štvrtok	Frederik, Frederika	Mátyás		06:24	17:19
26. Piatok	Viktor	Géza		06:22	17:21
27. Sobota	Alexander	Edina		06:20	17:23
28. Nedeľa	Zlatica	Ákos, Bátor		06:18	17:24
29. Pondelok	Radomír			06:16	17:26

Kalendár záhradkára

Prípravte miesto na jarnú výsadbu vďaka zelených rastlín. Začiatkom mesiaca prikryte pôdu polyetylénovou fóliou. Ak už nemrzne, porýľujte a pohnajte záhony pre letničky. **Začnite s výsevom.** V teplejšom počasí vysádzajte na záhony šarlotku a do studeného fóliovníka semená skorej karotky.

Jahody priklopte sklenenými zvonmi, urýchlite tak ich dozrievanie o dva až tri týždne.

Starajte sa o trávnik. Ak nie je zamrznutý alebo zasnežený, prevzdušnite ho valcom s hrotmi. Kímením prilákaite na trávnik vtáky, ktoré zlikvidujú rôzne škodce.

Chráňte jazierko pred úplným zamrznutím. Vyčistite ho. Ryby neprikrmujte.

Chrňte chúlостivé kry a kvitnúce stromy, rododendrony a magnólie, pred silnými mrazmi netkanou textíliou.

Marec

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Utorok	Albín	Albin		06:14	17:27
2. Streda	Anežka	Lujza		06:12	17:27
3. Štvrtok	Bohumil, Bohumila	Kornélia		06:10	17:31
4. Piatok	Kazimír	Kázmér		06:08	17:32
5. Sobota	Fridrich	Adorján, Adrián		06:06	17:34
6. Nedeľa	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez		06:04	17:35
7. Pondelok	Tomáš	Tamás		06:02	17:37
8. Utorok	MDŽ, Alan, Alana	MDŽ, Zoltán		06:00	17:38
9. Streda	Františka	Franciska, Fanni		05:58	17:40
10. Štvrtok	Bruno, Branislav	Ildikó		05:56	17:41
11. Piatok	Angela, Angelika	Szilárd		05:54	17:43
12. Sobota	Gregor	Gergely		05:52	17:44
13. Nedeľa	Vlastimil	Krisztián, Ajtony		05:50	17:46
14. Pondelok	Matilda	Matild		05:48	17:48
15. Utorok	Svetlana	Štátny sviatok, Kristóf		05:46	17:49
16. Streda	Boleslav	Henrietta		05:44	17:51
17. Štvrtok	Ľubica	Gertrúd, Patrik		05:42	17:52
18. Piatok	Eduard	Sándor, Ede		05:39	17:54
19. Sobota	Jozef	József, Bánk		05:37	17:55
20. Nedeľa	Vítazoslav, Klaudius	Klaudia		05:35	17:57
21. Pondelok	Blahoslav	Benedek		05:33	17:58
22. Utorok	Beňadik	Beáta, Izolda		05:31	18:00
23. Streda	Adrián	Emőke		05:29	18:01
24. Štvrtok	Gabriel	Gábor, Karina		05:27	18:03
25. Piatok	Veľký piatok, Marian	Irén, Irisz		05:25	18:04
26. Sobota	Emanuel	Emánuel		05:23	18:06
27. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Alena	Veľkonočná nedeľa, Hajnalka		06:21	19:07
28. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Deň učiteľov, Soňa	Gedeon, Johanna		06:19	19:09
29. Utorok	Miroslav	Augusztá		06:16	19:10
30. Streda	Vieroslav	Zalán		06:14	19:11
31. Štvrtok	Benjamín	Árpád		06:12	19:13

Kalendár záhradkára

Dajte naklíčiť zemiaky. Na dno každej ryhy na zemiaky dajte poriadnu dávku hnoja. **Vysádzajte špargľu a v lete kvitnúce cibuloviny.** Špargľové záhony prikryte vrstvou kvalitného hnoja.

Do misiek vysievajte baklažány, bazalku, papriku, paradajky a letnú kapustu, umiestnite ich do vykurovaného skleníka s teplotou 18 °C.

Starajte sa o kvety. Rozdeľte veľké trsy snežienok a odstraňujte zvädnuté kvety narcisov. Pod sklo vysádzajte otužilé letničky.

Polievajte a chráňte mladé kry a stromy. Aby ste udržali v pôde vodu, použite podstielku z kompostu, kôry alebo štrku či kamienkov. Inštalujte dočasné vetrolamy.

Naplánujte nový živý plot. Vykopanú ryhu pohnojte a koncom mesiaca do preschnutej pôdy vysadte nové kry.

Oživte trávnik. Hrabľami dôkladne odstráňte odumretú trávnu a mach, prevzdúšnite ho. Koste, keď má tráva približne 7, 5 cm. V teplom počasí vysádzajte nový trávnik.

Apríl

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Piatok	Hugo	Hugó		06:10	19:14
2. Sobota	Zita	Áron		06:08	19:16
3. Nedeľa	Richard	Buda, Richárd		06:06	19:17
4. Pondelok	Izidor	Izidor		06:04	19:19
5. Utorok	Miroslava	Vince		06:02	19:20
6. Streda	Irena	Vilmos, Bíborka		06:00	19:22
7. Štvrtok	Zoltán	Herman	●	05:58	19:23
8. Piatok	Albert	Dénes		05:56	19:25
9. Sobota	Milena	Erhard		05:54	19:26
10. Nedeľa	Igor	Zsolt		05:52	19:28
11. Pondelok	Július	Leó, Szaniszló		05:50	19:29
12. Utorok	Esterá	Gyula		05:48	19:31
13. Streda	Aleš	Ida		05:46	19:32
14. Štvrtok	Justína	Tibor	◐	05:44	19:34
15. Piatok	Fedor	Anasztázia, Tas		05:42	19:35
16. Sobota	Dana, Danica	Csongor		05:40	19:37
17. Nedeľa	Rudolf	Rudolf		05:38	19:38
18. Pondelok	Valér	Andrea, Irma		05:36	19:40
19. Utorok	Jela	Emma		05:34	19:41
20. Streda	Marcel	Tivadar		05:32	19:43
21. Štvrtok	Ervín	Konrád		05:30	19:44
22. Piatok	Slavomír	Csilla, Noémi	○	05:29	19:46
23. Sobota	Vojtech	Béla		05:27	19:47
24. Nedeľa	Juraj	György		05:25	19:49
25. Pondelok	Marek	Márk		05:23	19:50
26. Utorok	Jaroslava	Ervin		05:21	19:51
27. Streda	Jaroslav	Zita		05:20	19:53
28. Štvrtok	Jarmila	Valéria		05:32	19:42
29. Piatok	Lea, Leo	Péter	◐	05:16	19:56
30. Sobota	Anasztázia	Katalin, Kitty		05:14	19:57

Kalendár záhradkára

Okopte a polejte zeleninovú záhradku. Častým okopávaním zabránite rastu buriny. **Pustite sa do výsadby.** Šalát pestujte vonku i v skleníku, aby ste ho mohli zbierať nepretržite. V teplejších oblastiach vysejte kapustovité rastliny, brokolicu, neskorú kapustu, neskorý karfiol a jednoročné bylinky, napr. kôpor, fenikel, petržlen, majorán. Vysaďte von otužilé bylinky – vavrín, levanduľu, mäta, rozmarín a šalviu. Nezabudnite vysiať skorý hrach.

Starajte sa o vysadené a vysiate rastlinky. Počas rastu postupne prihrňte zemiaky, pri mrazoch prikryte listy slamou, novinami alebo netkanou textíliou. Koncom mesiaca urobte prvý zber špargle, keď stonky dosiahnu 10 – 15 cm. Odstráňte sklené zvony z jahôd, čím ich prevetráte, zabránite tak ich vyťahovaniu, rozmnožovaniu škodcov a poskytnete prístup včelám. Z mladých jahôd odstráňte kvety, aby v prvom roku nerodili.

Presvetlite kôstkoviny, hlavne višne. Chráňte otvorené kvety ovocných stromov a krov, kvety broskýň roste vodou.

Venujte sa kvetom. Prebudte rastlinky (fuksie a muškáty) zo zimného spánku. Celý trávnik prevzdušnite, vyhrabte a pohnajte.

Máj

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

Východ | Západ

1. Nedeľa	Sviatok práce	Sviatok práce, Fülöp, Jakab		05:13	19:59
2. Pondelok	Žigmund	Zsigmond		05:11	20:00
3. Utorok	Galina	Tímea, Irma		05:09	20:02
4. Streda	Florián	Mónika, Flórián		05:08	20:03
5. Štvrtok	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián		05:06	20:05
6. Piatok	Hermína	Ivett, Frida	●	05:05	20:06
7. Sobota	Monika	Gizella		05:03	20:07
8. Nedeľa	Deň víťazstva nad fašizmom, Deň matiek, Ingrida	Mihály		05:02	20:09
9. Pondelok	Roland	Gergely		05:00	20:10
10. Utorok	Viktória	Ármin, Pálma		04:59	20:12
11. Streda	Blažena	Ferenc		04:57	20:13
12. Štvrtok	Pankrác	Pongrác		04:56	20:14
13. Piatok	Servác	Szervác, Imola		04:55	20:16
14. Sobota	Bonifác	Bonifác	◐	04:53	20:17
15. Nedeľa	Žofia, Sofia	Turíce, Zsófia, Szonja		04:52	20:18
16. Pondelok	Svetozár	Turíce, Mózes, Botond		04:51	20:20
17. Utorok	Gizela	Paszkal		04:49	20:21
18. Streda	Viola	Alexandra, Erik		04:48	20:22
19. Štvrtok	Gertrúda	Ivó, Milán		04:47	20:23
20. Piatok	Bernard	Bernát, Felícia		04:46	20:25
21. Sobota	Zina	Konstantin	○	04:45	20:26
22. Nedeľa	Júlia, Juliana	Júlia, Rita		04:44	20:27
23. Pondelok	Želmíra	Dezső		04:43	20:28
24. Utorok	Ela	Eszter, Eliza		04:42	20:30
25. Streda	Urban	Orbán		04:41	20:31
26. Štvrtok	Dušan	Fülöp, Evelín		04:40	20:32
27. Piatok	Iveta	Hella		04:39	20:33
28. Sobota	Viliam	Emil, Csanád		04:38	20:34
29. Nedeľa	Vilma	Magdolna	◑	04:37	20:35
30. Pondelok	Ferdinand	Janka, Zsanett		04:37	20:36
31. Utorok	Petra, Petronela	Angéla, Petronella		04:36	20:37

Kalendár záhradkára

Začiatkom mesiaca pripravte zeminu na cukety, uhorky, paradajky a tekvice. Vysejte semená do výsevných misiek, aby boli pripravené na výsadbu. Vysaďte priesady neskorého karfiolu a ružičkového kelu. Koncom mesiaca vysejte plodiny na letný zber, napr. fazuľu, cviklu, cukrovú kukuricu. Znovu vysejte rôzne šaláty a letný špenát, predĺžite tým zber.

Pretrhajte bylinky, ktoré ste vysiali pred mesiacom. Odoberte odrezky majoránu, rozmarínu, šalvie a tymianu.

Ovocné stromy a kry polievajte a prihnojte. Chráňte jahody slamou alebo čiernou fóliou, aby sa plody nedotýkali pôdy. Odstráňte nadbytočné časti malín a urobte rez viniča, v lete nechajte na každom výhonku iba jeden strapec. Posilnite rast mladých ovocných stromčekov odstránením kvetov, aby sa mohlo tvoriť nové drevo.

Začnite s pravidelným kosením trávnika raz do týždňa, hrubšie trávy raz za štrnásť dní. Odstraňujte z neho burinu a v suchom počasí ho polievajte.

Na jar rastúci ker upravte, zvädnuté kvety odstráňte, dlhé výhonky skráťte a staré drevo prerežte. Zastavte veľmi sa rozrastajúci orgován. Pomôžte ružiam – zničte zelené vošky.

Jún

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

Východ | Západ

1. Streda	Medzinárodný deň detí, Žaneta	Tünde		04:35	20:38
2. Štvrtok	Xénia, Oxana	Kármén, Anita		04:35	20:39
3. Piatok	Karolína	Klotild		04:34	20:40
4. Sobota	Lenka	Bulcsú		04:34	20:41
5. Nedeľa	Laura	Fatime	●	04:33	20:42
6. Pondelok	Norbert	Norbert, Cintia		04:33	20:42
7. Utorok	Róbert	Róbert		04:32	20:43
8. Streda	Medard	Turíce, Medárd		04:32	20:44
9. Štvrtok	Stanislava	Turíce, Félix		04:32	20:45
10. Piatok	Margaréta	Margit, Gréta		04:31	20:45
11. Sobota	Dobroslava	Barnabás		04:31	20:46
12. Nedeľa	Zlatko	Villő	◐	04:31	20:46
13. Pondelok	Anton	Antal, Anett		04:31	20:47
14. Utorok	Vasil	Deň otcov, Vazul		04:31	20:47
15. Streda	Vít	Jolán, Vid		04:31	20:48
16. Štvrtok	Blanka, Bianka	Jusztín		04:31	20:48
17. Piatok	Adolf	Laura, Alida		04:31	20:49
18. Sobota	Vratislav	Arnold, Levente		04:31	20:49
19. Nedeľa	Deň otcov, Alfréd	Gyárfás		04:31	20:49
20. Pondelok	Valéria	Rafael	○	04:31	20:50
21. Utorok	Alojz	Alajos, Leila		04:32	20:50
22. Streda	Paulína	Paulína		04:32	20:50
23. Štvrtok	Sidónia	Zoltán		04:32	20:50
24. Piatok	Ján	Iván		04:33	20:50
25. Sobota	Olívia, Tadeáš	Vilmos		04:33	20:50
26. Nedeľa	Adriána	János, Pál		04:33	20:50
27. Pondelok	Ladislav, Ladislava	László	◐	04:34	20:50
28. Utorok	Beáta	Levente, Irén		04:34	20:50
29. Streda	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál		04:35	20:50
30. Štvrtok	Melánia	Pál		04:36	20:50

Kalendár záhradkára

Pokračujte vo výsadbe. Vysadte pór a stopkový zeler. Vysievajte čakanku, špenát a kvaku. Klíčiace rastlinky pretrhajte.

Starajte sa o paradajky. Priviažte ich k oporám, výdatne ich polievajte a pravidelne hnojte tekutým hnojivom.

Vyštipujte rastové vrcholky chryzantém, georgín a klinčekov, tak podporíte tvorbu väčších kvetov. Rozmnožujte klinčky odrezkami z bočných výhonkov. Závesné košíky preneste von a pravidelne ich otáčajte, aby sa rastlinky na všetkých stranách vyvíjali rovnomerne.

Poprepichujte trávnik. Pravidelne koste, v suchom období nechajte pokosenú trávku voľne ležať, pomôže udržať vlahu.

Yvážujte dlhé, rozrastajúce sa výhonky malín a černíc. Chránite bobuľoviny pred vtákmi. Na viniči vylamujte zálistky, prevzdušnite tým ker a obmedzíte výskyt hubových ochorení.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

Júl

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Piatok	Diana	Tihamér, Annamária		04:36	20:49
2. Sobota	Berta	Ottó		04:37	20:49
3. Nedeľa	Miloslav	Kornél, Soma		04:38	20:49
4. Pondelok	Prokop	Ulrik	●	04:38	20:48
5. Utorok	Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Cyril, Metod	Deň Slovákov v Maďar- sku, Emese, Sarolta		04:39	20:48
6. Streda	Patrik, Patrícia	Csaba		04:40	20:47
7. Štvrtok	Oliver	Apollónia		04:41	20:47
8. Piatok	Ivan	Ellák		04:42	20:46
9. Sobota	Lujza	Lukrécia		04:43	20:46
10. Nedeľa	Amália	Amália		04:44	20:45
11. Pondelok	Milota	Nóra, Lili		04:45	20:44
12. Utorok	Nina	Izabella, Dalma	◐	04:46	20:43
13. Streda	Margita	Jenő		04:47	20:43
14. Štvrtok	Kamil	Őrs, Stella		04:48	20:42
15. Piatok	Henrich	Henrik, Roland		04:49	20:41
16. Sobota	Drahomír	Valter		04:50	20:40
17. Nedeľa	Bohuslav	Endre, Elek		04:51	20:39
18. Pondelok	Kamila	Frigyes		04:52	20:38
19. Utorok	Dušana	Emília	○	04:53	20:37
20. Streda	Iľja, Eliáš	Illés		04:54	20:36
21. Štvrtok	Daniel	Dániel, Daniella		04:55	20:35
22. Piatok	Magdaléna	Magdolna		04:57	20:24
23. Sobota	Olga	Lenke		04:58	20:33
24. Nedeľa	Vladimír	Kinga, Kincső		04:59	20:31
25. Pondelok	Jakub	Kristóf, Jakab		05:00	20:30
26. Utorok	Anna, Hana	Anna, Anikó		05:02	20:29
27. Streda	Božena	Olga, Liliána	◐	05:03	20:28
28. Štvrtok	Krištof	Szabolcs		05:04	20:26
29. Piatok	Marta	Márta, Flóra		05:06	20:25
30. Sobota	Libuša	Judit, Xénia		05:07	20:23
31. Nedeľa	Ignác	Oszkár		05:08	20:22

Kalendár záhradkára

Vysádzajte neskoré plodiny, ako cviklu, hrášok, brokolicu, čakanku, listovú zeleninu a neskoré reďkovky. Vysaďte cibule rastlín kvitnúcich na jeseň.

Zberajte skleníkové uhorky a paradajky. Pozberajte šarlotku, pred uskladnením ju rozložte na suchom mieste. Koncom mesiaca vyberte cibuľu a nechajte ju na zemi preschnúť.

Chrňte rastliny pred poškodením, priviažte ich k opore alebo k nim prihrňte zeminu. Konáre preťažené plodmi podoprite.

Aplikujte hnojivo okolo rastlín, ktorým sa nedarí. Ruže pohnojte a ošetríte ich proti voškám a chorobám.

Zrežte opadavé kry, aby si zachovali pekný tvar (napr. jazmín). Tesne pri zemi odrežte trvalky, aby ešte raz rozkvitli. Kosatce vyberte, rozdeľte a kvalitné časti dajte znovu do zeme.

Bojujte proti hubovým chorobám a škodcom.

August

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Pondelok	Božidara	Boglárka		05:10	20:21
2. Utorok	Gustáv	Lehel		05:11	20:19
3. Streda	Jerguš	Hermína	●	05:12	20:18
4. Štvrtok	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika		05:14	20:16
5. Piatok	Hortenzia	Krisztina		05:15	20:14
6. Sobota	Jozefína	Bertabettina		05:16	20:13
7. Nedeľa	Štefánia	Ibolya		05:18	20:11
8. Pondelok	Oskar	László		05:19	20:10
9. Utorok	Ľubomíra	Emőd		05:20	20:08
10. Streda	Vavrinec	Lőrinc	◐	05:22	20:06
11. Štvrtok	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc		05:23	20:04
12. Piatok	Darina	Klára		05:25	20:03
13. Sobota	Ľubomír	Ipoly		05:26	20:01
14. Nedeľa	Mojmír	Marcell		05:27	19:59
15. Pondelok	Marcela	Mária		05:29	19:57
16. Utorok	Leonard	Ábrahám		05:30	19:55
17. Streda	Milica	Jácint		05:32	19:54
18. Štvrtok	Elena, Helena	Ilona	○	05:33	19:52
19. Piatok	Lýdia	Huba		05:34	19:50
20. Sobota	Anabela	Sviatok sv. Štefana, István		05:36	19:48
21. Nedeľa	Jana	Sámuel, Hajna		05:37	19:46
22. Pondelok	Tichomír	Menyhért, Mirjam		05:39	19:44
23. Utorok	Filip	Bence		05:40	19:42
24. Streda	Bartolomej	Bertalan		05:41	19:40
25. Štvrtok	Ludovít	Lajos, Patrícia	◐	05:43	19:38
26. Piatok	Samuel	Izsó		05:44	19:36
27. Sobota	Silvia	Gáspár		05:46	19:34
28. Nedeľa	Augustín	Ágoston		05:47	19:32
29. Pondelok	Výročie SNP, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna		05:48	19:30
30. Utorok	Ružena	Rózsa		05:50	19:28
31. Streda	Nora	Erika, Bella		05:51	19:26

Kalendár záhradkára

Zberajte vlastnú úrodu – skoré jablká, ktoré nie sú vhodné na uskladnenie, a slivky, kukuricu, stopkový zeler. Po zbere odstraňte odumreté, zlomené alebo skrúžené konáre sliviek.

Odoberajte rastlinné odrezky rôznych kvetov a byliniek a dajte ich zakoreniť do studeného fóliovníka alebo na chránený vonkajší záhon. Odstráňte aspoň 50 % olistenia paradajok, aby mohli dozrieť plody. Paradajky prestaňte prihnojsť a obmedzte polievania.

Chráňte dozrievajúci vinič sieťkou alebo pletivom.

Starajte sa o kvetinové záhony. Priväzujte a hnojte chryzantémy a georgíny. Neskoro kvitnúce trvalky polievajte a zbavujte buriny. Odstraňujte zvädnuté kvety. Koncom augusta vysadte ľaliu bielu a narcisy, aby ste na jar mali záhradu plnú farieb. Prestaňte hnojiť ruže.

Zostrihajte a upravte živý plot. Pripravte plochu na polozenie trávnikového koberca alebo na sejbu. Do vidlami zrýľovanej a zarovnanej zeminy zapracujte hnojivo na trávniky, po týždni vysejte trávne semeno. Existujúce trávniky pravidelne koste.

September

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Štvrtok	Deň Ústavy SR, Drahoslava	Egyed, Egon	●	05:53	19:24
2. Piatok	Linda, Rebeka	Rebeka, Dorina		05:54	19:22
3. Sobota	Belo	Hilda		05:55	19:20
4. Nedeľa	Rozália	Rozália		05:57	19:18
5. Pondelok	Regina	Viktória, Lőrinc		05:58	19:16
6. Utorok	Alica	Zakariás		06:00	19:14
7. Streda	Marianna	Regina		06:01	19:12
8. Štvrtok	Miriama	Mária, Adrienn		06:03	19:10
9. Piatok	Martina	Ádám	◐	06:04	19:08
10. Sobota	Oleg	Nikolett, Hunor		06:05	19:05
11. Nedeľa	Bystrík	Teodóra		06:07	19:03
12. Pondelok	Mária	Mária		06:08	19:01
13. Utorok	Ctibor	Kornél		06:10	18:59
14. Streda	Ľudomil	Szeréna, Roxána		06:11	18:57
15. Štvrtok	Sedembolestná Panna Mária, Jolana	Enikő, Melitta		06:12	18:55
16. Piatok	Ľudmila	Edit	○	06:14	18:53
17. Sobota	Olympia	Zsófia		06:15	18:51
18. Nedeľa	Eugénia	Diana		06:17	18:49
19. Pondelok	Konštantín	Vilhelmina		06:18	18:46
20. Utorok	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika		06:19	18:46
21. Streda	Matúš	Máté, Mirella		06:21	18:42
22. Štvrtok	Móric	Móric		06:22	18:40
23. Piatok	Zdenka	Tekla		06:24	18:38
24. Sobota	Ľuboš, Lubor	Gellért, Mercedesz	◐	06:25	18:36
25. Nedeľa	Vladislav	Eufrozina, Kende		06:27	18:34
26. Pondelok	Edita	Jusztina, Pál		06:28	18:32
27. Utorok	Cyprián	Adalbert		06:29	18:29
28. Streda	Václav	Vencel		06:31	18:27
29. Štvrtok	Michal, Michaela	Mihály		06:32	18:25
30. Piatok	Jarolím	Jeromos		06:34	18:23

Kalendár záhradkára

Na skorý zber v budúcom roku **vysievajte rôzne semená** pod sklené zvony, napr. kapustu, mrkvu, šalát či petržlen. Rozmnožujte rebarboru.

Zberajte plody na uskladnenie, jablká a hrušky zberajte ešte pred úplným dozretím. Zo záhonov odstráňte paradajky, nezrelé plody preneste dovnútra a nechajte dozrieť.

Upravte kvetinové záhony. Odstráňte odkvitnuté letničky a zrežte vädnúce trvalky. Na slnečné miesto vysádzajte kosatce a odolné jarne záhonové rastliny, nezábudky, sirôtky a prvosienky.

Trávniky poriadne pohrabte, ušliapané a poškodené plochy dosejte. Na vyrovnanie poškodenej časti použite íl zmiešaný s pieskom. Pokračujte v kosení, nože kosačky nadvihnite. **Na živých plotoch urobte konečný rez**. Presadte rododendrony a azalky do nádoby. Skontrolujte opory a viazanie mladých stromčekov a popínavých rastlín.

Október

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

Východ | Západ

1. Sobota	Arnold	Malvin	●	06:35	18:21
2. Nedeľa	Levoslav	Petra		06:37	18:19
3. Pondelok	Stela	Helga		06:38	18:17
4. Utorok	František	Ferenc		06:40	18:15
5. Streda	Viera	Aurél		06:41	18:13
6. Štvrtok	Natália	Brúnó, Renáta		06:42	18:11
7. Piatok	Eliška	Amália		06:44	18:09
8. Sobota	Brigita	Koppány	◐	06:45	18:07
9. Nedeľa	Dionýz	Dénes		06:47	18:05
10. Pondelok	Slavomíra	Gedeon		06:48	18:03
11. Utorok	Valentína	Brigitta		06:50	18:01
12. Streda	Maximilián	Miksa		06:51	17:59
13. Štvrtok	Koloman	Kálmán, Ede		06:53	17:57
14. Piatok	Boris	Helén		06:54	17:55
15. Sobota	Terézia	Teréz		06:56	17:53
16. Nedeľa	Vladimíra	Gál	○	06:57	17:51
17. Pondelok	Hedviga	Hedvig		06:59	17:49
18. Utorok	Lukáš	Lukács		07:01	17:47
19. Streda	Kristián	Nándor		07:02	17:45
20. Štvrtok	Vendelín	Vendel		07:04	17:43
21. Piatok	Uršula	Orsolya		07:05	17:41
22. Sobota	Sergej	Előd		07:07	17:39
23. Nedeľa	Alojza	Štátny sviatok, Gyöngyi	◐	07:08	17:38
24. Pondelok	Kvetoslava	Salamon		07:10	17:36
25. Utorok	Aurel	Blanka, Bianka		07:11	17:34
26. Streda	Demeter	Dömötör		07:13	17:32
27. Štvrtok	Sabína	Szabina		07:15	17:30
28. Piatok	Dobromila	Simon, Szimonetta		07:16	17:29
29. Sobota	Klára	Nárcisz		07:18	17:27
30. Nedeľa	Šimon, Simona	Alfonz	●	06:19	16:25
31. Pondelok	Aurélia	Farkas		06:21	16:24

Kalendár záhradkára

Zberajte posledné plodiny a uskladnite ich (zemiaky, červenú repu, tekvice, reďkev a pod.). Pokoste nadzemné časti hrachu a fazule, ale korene nechajte v pôde.

Pripravte záhony na zimu. Záhony zrýľujte a zapracujte do nich rozložený hnoj alebo záhradný kompost. Veľké hrudy nerozbíjajte, rozdrobí ich mráz.

Vysádzajte ozimnú a dvojročnú zeleninu, mrazuvzdorné trvalky a letničky, cibule hyacintov a tulipánov.

Vykopte a presadte do črepníkov chúlolistivé fuksie a muškáty. Kvety preneste dovnútra, chráňte ich pred mrazom. Výhonky ruží skráťte o polovicu, aby ich v zime nezničil vietor.

Vysádzajte nové živé ploty, stromčeky a kry z kontajnerov, chráňte ich pred poškodením vetrom.

Položte nový trávny koberec. Pohrabte opadané lístie, dajte ho na kopu, aby nezvyšovalo vlhkosť okolo mladých výhonkov trávy a nespôsobovalo tak hubové infekcie.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

November

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Utorok	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Sviatok všetkých svätých, Marianna		06:22	16:22
2. Streda	Pamiatka zosnulých	Pamiatka zosnulých, Achilles		06:24	16:20
3. Štvrtok	Hubert	Győző		06:26	16:19
4. Piatok	Karol	Károly		06:27	16:17
5. Sobota	Imrich	Imre		06:29	16:16
6. Nedeľa	Renáta	Lénárd		06:30	16:14
7. Pondelok	René	Rezső	☾	06:32	16:13
8. Utorok	Bohumír	Zsombor		06:34	16:11
9. Streda	Teodor	Tivadar		06:35	16:10
10. Štvrtok	Tibor	Réka		06:37	16:09
11. Piatok	Martin, Maroš	Márton		06:38	16:07
12. Sobota	Svätopluk	Jónás, Renátó		06:40	16:06
13. Nedeľa	Stanislav	Szilvia		06:41	16:05
14. Pondelok	Irma	Aliz	☾	06:43	16:04
15. Utorok	Leopold	Albert, Lipót		06:44	16:02
16. Streda	Agnesa	Ödön		06:46	16:01
17. Štvrtok	Deň boja za slobodu a demokraciu, Klaudia	Hortenzia, Gergő		06:47	16:00
18. Piatok	Eugen	Jenő		06:49	15:59
19. Sobota	Alžbeta	Erzsébet		06:50	15:58
20. Nedeľa	Félix	Jolán		06:52	15:57
21. Pondelok	Elvira	Olivér	☾	06:53	15:56
22. Utorok	Cecília	Cecília		06:55	15:55
23. Streda	Klement	Kelemen, Klementína		06:56	15:54
24. Štvrtok	Emília	Emma		06:58	15:54
25. Piatok	Katarína	Katalin		06:59	15:53
26. Sobota	Kornel	Virág		07:00	15:52
27. Nedeľa	Milan	Virgil		07:02	15:51
28. Pondelok	Henrieta	Stefánia		07:03	15:51
29. Utorok	Vratko	Taksony	☾	07:04	15:50
30. Streda	Ondrej, Andrej	András, Andor		07:06	15:50

Kalendár záhradkára

Upracte záhony pred zimou. Ukončite rýľovanie nových záhonov a hrudy nerozbíjajte. Oporné koly a tyče vyberte, očistite a odložte. Použite podstielku zo zeleného odpadu alebo listovej hrabanky na zlepšenie stavu pôdy.

Pripravte hľuzy na uskladnenie. Skontrolujte materské rastliny chryzantém a hľuzy georgín, vyhodte všetky nahnité a staré, očistite ich a oddel'te dcérske hľuzy na uskladnenie.

Chrňte chúlостivé plodiny pred mrazom vrstvou slamy. Neskoro vysiate plodiny prikryte sklenými zvonmi. Vyberte čakanku a artičky, umiestnite ich do skleníkov.

Zrežte bobuloviny. Hlavné stonky egrešov a ríbezlí skráťte na polovicu a bočné na 5 cm.

Pokračujte v jesennej starostlivosti o trávnik. Prevzdušňujte ho, zhrabujte lístie a čo najskôr ukončíte ukladanie trávnatého koberca.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

December

2016

Podľa slovenského
kalendáraPodľa maďarského
kalendára

Slnko

				Východ	Západ
1. Štvrtok	Edmund	Elza		07:07	15:49
2. Piatok	Bibiána	Melinda, Vivien		07:08	15:49
3. Sobota	Oldrich	Ferenc, Olivia		07:09	15:48
4. Nedeľa	Barbora	Borbála, Barbara		07:11	15:48
5. Pondelok	Oto	Vilma		07:12	15:48
6. Utorok	Mikuláš	Miklós	☾	07:13	15:47
7. Streda	Ambróz	Ambrus		07:14	15:47
8. Štvrtok	Marína	Mária		07:15	15:47
9. Piatok	Izabela	Natália		07:16	15:47
10. Sobota	Radúz	Judit		07:17	15:47
11. Nedeľa	Hilda	Árpád		07:18	15:47
12. Pondelok	Otilia	Gabriella		07:19	15:47
13. Utorok	Lucia	Luca, Otilia		07:20	15:47
14. Streda	Branislava, Bronislava	Szilárda	☉	07:20	15:47
15. Štvrtok	Ivica	Valér		07:21	15:47
16. Piatok	Albína	Etelka, Aletta		07:22	15:47
17. Sobota	Kornélia	Lázár, Olimpia		07:23	15:48
18. Nedeľa	Sláva	Deň národnosti , Augusztá		07:23	15:48
19. Pondelok	Judita	Viola		07:24	15:48
20. Utorok	Dagmara	Teofil		07:24	15:49
21. Streda	Bohdan	Tamás	☾	07:25	15:49
22. Štvrtok	Adela	Zénó		07:25	15:50
23. Piatok	Nadežda	Viktória		07:26	15:51
24. Sobota	Štedrý deň , Adam a Eva	Štedrý deň , Ádám a Éva		07:26	15:51
25. Nedeľa	1. sviatok vianočný	1. sv. vianočný , Eugénia		07:26	15:52
26. Pondelok	2. sviatok vianočný , Štefan	2. sv. vianočný , István		07:27	15:53
27. Utorok	Filoména	János		07:27	15:53
28. Streda	Ivana, Ivona	Kamilla	☀	07:27	15:54
29. Štvrtok	Milada	Tamás, Tamara		07:27	15:55
30. Piatok	Dávid	Dávid		07:27	15:56
31. Sobota	Silvester	Szilveszter		07:27	15:57

Ondrej Krupa o Čabianskom kalendári a o šírení vedeckých poznatkov v slovenčine

Venujem pamiatke ľudskej i vedeckej osobnosti - kolegovi, etnografovi Ondrejovi Krupovi.

V článku budú predstavené niektoré vybrané vyjadrenia Ondreja Krupu so zvláštnym zreteľom na jeho vzťah k Čabianskemu kalendáru a na šírenie vedeckých poznatkov v slovenčine.

„Kalendáre boli ešte pred prvej svetovej vojne na sálašoch. Boli u starých rodičov a ja som ich čítal. Nikto ma neučil po slovensky čítať, ale som čítal. A potom bol Čabiansky kalendár. Veľmi som ľúbil Čabiansky kalendár. V zime Čabiansky kalendár aj 10-krát som prečítal, od začiatku do konca... Čítanie kalendárov v našej rodine bolo permanentné... aj potom kupovali Náš kalendár. Keď som prišiel domov z univerzity, som čítal Náš kalendár. Predplatil som Ľudové noviny.

Preto bol dobrý ten Čabiansky kalendár, lebo krátke boli state, ale veľmi zaujímavé, medzinárodné i z politiky, najmä z vnútornej politiky... Aj pre poľnohospodára boli zaujímavé, aj žarty boli. A boli aj rozprávky, pravda, osobitne v starých kalendároch. Potom to veľmi bolo dobré, že vynajšli našich ľudových písmakov, ako Gerči, Korbelovci, Štefana Hudáka. Oni aj vydali knihy.. Doma ešte mám od nich tieto knihy. Tieto sme čítali v zime a Čabiansky kalendár. Potom vydali Dobsinského rozprávky. Po večeroch sme čítali ešte Toldiho, Michaldu, aj to z Petrovca doniesli...a kalendáre! Veľmi rád čítali po večeroch otec alebo mama, alebo niektorý sused. Susedi prišli a tu nahlas čítali. Boli takie večierky.”

....._....._....._

V TIT-e (Vedecká spoločnosť pre šírenie vedeckých poznatkov) ja som veril, že vedou a vedeckými poznatkami ľudí povýšime, že budú šťastnejší... Vydávali sme tematické zošity, v celej krajine len my sme ponúkali v slovenčine, nemčine, rumunčine aj v srbčine témy na prednášanie. Každý rok bol Týždeň maďarského jazyka a ja som povedal, že u nás bude Týždeň materinského jazyk pre každú národnosť... Držali sme aj vtedy po slovensky prednášky. Držali sme po slovensky prednášky v Telekgerendáši, Komlóši, Mederi, Kétsoproni, aj tu na Čabe... Prednášali zo slovenskej školy napr. J. Chlebnický alebo lekár Ďurko Hudák, kňaz Dedinszky... A ja

som vždy prosil hostov z Československa, aby prednášali. Aj som dostal. Išli sme ešte aj na Veľký Bánhedeš, Sarvaš, Elek, Mezőberény, kde nás pozvali. Všade sa tešili, aj v našom centre.

Bojoval som, aby sme mali časopis. Vydali sme Viharsarki Élet, potom Békési Élet... Ja som sa hlavne so slovenskými témami zaoberal, hlavne s národopisom, ale aj jazykovedou. Písal som o Jančovičovom slovníku, ktorý bol prvý v štúrovčine, ale potom ma zaujímal radšej národopis.

Začali sme v r. 1975 organizovať medzinárodné národnostné konferencie, sem to doniesli práve pre mňa... Vydali sme aj slovenský národopisný seriál Národopis Slovákov v Maďarsku, tam som tiež bol zakladateľom. Ale predtým sme založili Vlastivednú národopisnú sekciu vo Zväze, tam som sa stal predsedom.

Potom som prišiel pracovať do ústavu...Veľa sme spravili...

... Ja som musel na teple držať svoj prst, že čo je vo slovenskom svete. Dbal som na to, aby som mal vždy styky so Slovákami. Na šírenie vedeckých poznatkov aj v slovenčine som vždy dbal. Na to som pozoroval, aby do Čabianskeho kalendára vždy dal jeden článok, aj do nášho kalendára, ak som mohol, aj do Ľudových novín..."

Môžeme vidieť, že jazyková autobiografia nášho významného etnografa Ondreja Krupu vo veľkej miere presahuje rámec tohto vedeckého žánru. Je to osobná výpoveď vedca, ktorá okrem životopisných údajov dobre reprezentuje, ba analyzuje miestne, celoštátne i národnostné spoločensko-politické procesy, historickú dobu, v ktorej žil, resp. žije.

Česť jeho pamiatke!

Alžbeta Uhrinová

Poznámky

V príspevku sú publikované úryvky z výskumného materiálu pripraveného na medzinárodnú konferenciu 9. - 10. októbra 2014 v Békešskej Čabe pod názvom *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí, ktorá bola venovaná okrúhlemu životnému jubileu kandidáta etnografie PhDr. Ondreja Krupu, CSc., jeho 80. narodeninám*. O. Krupa sa, žiaľ, nedožil prezentácie jubilejného zborníka z konferencie. Zomrel 14. júla 2015.

Rozhovor s ním sme nahrali 25. a 26. februára 2014 u nich doma v Békešskej Čabe. Rozhovor uvádzam nezmenený, v takej podobe, ako odznel. Pri prepise zvukového materiálu som sa snažila zachovať pôvodný, hovorový štýl a jazyk citovaných výrokov. Slová alebo časti textu, ktoré odzneli v nárečí, sú prepísané jednoduchou fonetickou transkripciou.

Literatúra

SLOBODA, Marián: Jazyková autobiografia ako osobná výpoveď, inšpirácia a metóda. In: Ivo Vasiljev: *Život s více jazyky. Jazyková autobiografie. Sociolinguvistická edice: Jazyk, společnost, interakce.* Hlavní editoři: Jiří Nekvapil – Marián Sloboda. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 276 – 289.

UHRINOVÁ, Alžbeta: K jazykovým autobiografiám jubilanta a Veňarčanov. In: *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí.* Eds. Anna Kováčová - Alžbeta Uhrinová. Békešská Čaba: VÚ CSSM, 2015, s. 248-275.

Ondrej Krupa s Čabianskym kalendárom

Autorka príspevku

V službách vedy a národnosti - slávnostné sympóziu v znamení štvrtstoročného jubilea Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

*„Úspechy si sami musíme vy dobyť a v najhlbšom vnútri ochraňovať vernosti zlatú niť.“
(Juraj Dolnozemský: Zlatá niť)*

2. októbra 2015 oslavoval Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 25. výročie svojho založenia. V tento sviatočný deň sme sa zišli v Áchimovej sieni Oblastného domu v Békešskej Čabe všetci, ktorých spája výskum, vzdelávanie, spolupráca, a všetci tí, ktorí poznajú prácu výskumného ústavu, výsledky výskumu, alebo tí, s ktorými ústav spolupracuje.

Jubileum je vždy vďačnou príležitosťou nielen na stretnutia, ale i na bilanciu dosiahnutých výsledkov.

Pre malý kolektív inštitúcie s celoštátnou pôsobnosťou je mimoriadne vzácne, že pri príležitosti tohto významného jubilea bola možnosť spoločne sa zamyslieť nad pôsobnosťou, úsilím a nad výsledkami výskumného ústavu.

Hlavným cieľom slávnostného sympózia bolo, aby ústav prezentoval a zároveň bilancoval svoju 25-ročnú výskumnú, vedecko-odbornú, vedecko-popularizačnú prácu a edičnú činnosť, transparentne informoval o činnosti a výsledkoch Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku.

Na jubilejnom slávnostnom sympóziu pod názvom V službách vedy a národnosti, venovanom dlhoročnej výskumnej a publikačnej činnosti ústavu prehovorili renomovaní odborníci zo Slovenska: z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre etnografka doc. Magdaléna Paríková, zo Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach sociologička Dr. Mária Homišinová, z Jazykovedného ústavu

SAV v Bratislave jazykovedec - riaditeľ Dr. Slavomír Ondrejovič a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici historik doc. Miroslav Kmeť.

Ako záverečný bod programu osláv nasledovalo predstavenie zborníka z medzinárodnej vedeckej konferencie organizovanej v r. 2014 na počesť životného jubilea etnografa a bývalého kolegu Dr. O. Krupu. Zborník pod titulom *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí* hodnotil kulturológ doc. Ladislav Lenovský z Katedry manažmentu kultúry a turizmu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Založenie ústavu v roku 1990 iniciovali významní predstavitelia slovenskej inteligencie v Maďarsku. Táto spoločenskovedná interdisciplinárna inštitúcia slovenskej society vznikla ako prvá vedecká inštitúcia tohto zamerania v Maďarsku. Uplynulých 25 rokov nie je tak dlhé obdobie, aby sme si nepamätali osobnosti, ktoré stáli za myšlienkou vytvorenia tejto vedeckej inštitúcie.

Niž lepšie sa Slovákom v Maďarsku pred 25 rokmi nemohlo stať, ako vytvorenie vedeckej inštitúcie a začiatok výskumu v jazykovednej, sociologickej, historickej a etnologickej oblasti. Venovať sa napr. kultúrnej antropológii slovenskej národnosti v Maďarsku, výskumu ľudových tradícií, cirkevného života, výskumu slovenského povedomia, slovenských priezvisk v Maďarsku, predstaveniu významných osobností, zostaveniu regionálnohistorických čítaniek, jazykových učebných pomôcok a pod.

V živote každej inštitúcie sú dôležité medzníky, ktoré môžu predurčiť jej ďalší vývoj a budúcnosť. 25 rokov existencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku je tým míľnikom, ktorý umožní prezentovať výsledky a aktivity uplynulých rokov a zároveň vytýčiť nové smerovanie k plneniu ďalších cieľov a výskumov.

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku sa od roku 1990 stal takou výskumnou inštitúciou v oblasti vedy, ktorá sa pričínala o rozvoj vedy v Maďarsku a na Slovensku, o obohacovanie domácej slovenskej kultúry a posilnenie slovenskej identity, slovenského národného povedomia.

Odborné vedomosti bývalých starších či mladších kolegov (ako boli /sú prof. A. Divičanová, J. Chlebnický, Dr. A. Tóth, Dr. O. Krupa, J. Gomboš) predstavujú hodnotu, ktorá je východiskom bádania, výskumu a samozrejme cenných poznatkov pri hodnotení činnosti ústavu. V plánoch každodennej výskumnej práce bolo vždy prítomné dedičstvo uplynulých rokov, ako aj snaha o zachovanie dobrého mena výskumného ústavu. V ústave pracuje taký kolektív výskumníkov, ktorý sa aktívne zapája do výskumu a prispieva k poznaniu a uchovaniu kultúrneho dedičstva slovenskej society v Maďarsku.

Za úspešné roky, pozoruhodné podujatia a vynikajúce publikácie, zborníky môžeme ďakovať prvej aj druhej riaditeľke ústavu prof. Anne Divičanovej a Dr. Alžbete Uhrinovej Hornokovej, ako aj ostatným zamestnancom: výskumníkom Dr. Tünde Tuškovej a Dr. Jozefovi Demmelovi. Nemôžeme vynechať ani dokumentačnú a organizačnú prácu referentky Magdalény Lacovej a knihovníčky Zuzky Gulyášovej-Kunovacovej.

Bez finančnej podpory a odbornej pomoci všetkých zahraničných a domácich inštitúcií (Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvo ľudských zdrojov Maďarska, Verejnoprošpešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku, SAV, MTA alebo katedry univerzít na Slovensku a v Maďarsku), s ktorými ústav vytvoril a už dlhé roky zachováva priateľské a pracovné kontakty, by ústav pravdepodobne ťažšie vykonával svoju činnosť.

Treba sa poďakovať všetkým, ktorí podporovali a dodnes podporujú výskumnú a organizačnú činnosť inštitúcie. Predovšetkým vedeniu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, že nielen podporovali a podporujú činnosť ústavu, ale sa usilujú o jeho spoločenské uznanie v kruhu Slovákov v Maďarsku. Pozitívnym prístupom zodpovedných ľudí, úzkou spolupracou s inštitúciami, so slovenskými školami v Maďarsku, ako aj sponzormi sa nepochybne podarí ešte viac prispieť k rozvoju národnej kultúry, jazyka a histórie Slovákov v Maďarsku.

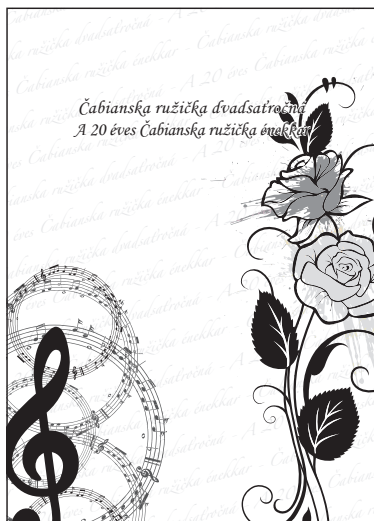
Slávnosť organizovaná pri príležitosti okrúhleho jubilea Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku bude pravdepodobne silným impulzom pre úspešnú budúcnosť inštitúcie.

Ambíciou ústavu bude aj v ďalších rokoch ostať vedeckou inštitúciou slovenskej society v Maďarsku a popri vedeckej a edičnej činnosti poskytovať odbornú pomoc slovenskej inteligencii a iným záujemcom v Maďarsku, šíriť a popularizovať výsledky vedeckovýskumnej činnosti ústavu, ale aj kolegom tých vedeckých inštitúcií, s ktorými má ústav dlhodobé pracovné kontakty.

Dr. Anna Kováčová, PhD.,
riaditeľka VÚSM

Dvojité rozkvitanie

V predošlom Čabianskom kalendári sme mohli v článku „K 20. a nie 42., resp. 25. výročiu“ sledovať ciele a plnenie poslania Čabianskej organizácie Slovákov. Medzi inými sa v nej skoncipovala myšlienka: „Je to dôležité preto, lebo organizácia vždy držala pred sebou za poslanie slúžiť a pracovať za občiansku sféru - bez čoho, ako aj verejná múdrosť hovorí „Všetko sa staví zo spodku, a jeho budúcnosť závisí od dobrého základu a opatrenia sa“ - spoločný, veľký celok by bol slabším.“

V tomto čísle by sme sa trošku zamysleli nad spomínanou sférou, nad „spodkom“, fundamentom, spoločenstvom, nad menšími spolkami Čabianskej organizácie Slovákov, ktoré v roku 2015 oslavovali svoje výročia.

Náš spevokol Čabianska ružička bol založený 25. 01. 1995 a výšivkársky krúžok Rozmarín 15. 10. 2000. Pravidelne fungujúce tvorivé kultúrne telesá a skupiny sa okrem špičkovej odbornej práce zameriavali aj na osočné trávenie voľného času Slovákov v maďarskom prostredí. Počas rokov ako rastlina, tak sa vyvíjali, rozvetvili, napokon aj zakvitli. A nie hocijakým kvetom!

Čabianska ružička

Ružička bronzovou, striebornou a zlatou farbou. V roku 2001 získala Nivo cenu (pod dirigentskou taktovkou Jozefa Rázgu), stala sa „Národnostným zborom roka 2007“ (pod vedením dirigenta Szák Kocsis Pétera), pričom získala aj uznanie za svoju činnosť – za šírenie čabianskej slovenskej hudobnej kultúry - vyznamenanie „Za čabianskych Slovákov“ (s dirigentkou Ildikou Ocsovszkou).

Rozmarín zase už rok po svojom založení pod odborným vedením Anny Ilésovej Botánskej získal na celoštátnom konkurze Kis Jankó Bori tretie miesto. Z takéhoto štartu nebolo brzdenia! Samé kvalifikácie a mimoriadne ceny. V roku 2011 sa stal nositeľom vyznamenania „Za čabianskych Slovákov“ a napokon ich kvet v roku 2010 rozkvitol granátovým jablkom – najvyšším odborným uznaním v Maďarsku -, ktoré v roku 2015 získali opäť!

Ako v rozprávkach, záhrada s kvetmi ligotajúcimi sa bronzom, striebrom, zlatom a granátovou farbou! Z vďaky sme im zostavili malé brožúrky – stručný súhrn ich činnosti, ktoré prezentujú ich zásluhy a ži-

vot na poli pestovania slovenskej kultúry a kultúry Karpatskej kotliny tak hmotnej, ako i duchovnej. Ich spev i ručné práce nechali stopy v mnohých osadách a oblastiach Európy. Sú pokladmi našich predkov tak v múzeách, ako aj v domácnostiach a samotnom srdci spoločnosti. Ďakujeme im a prajeme ďalšie úspechy!

Hajnalka Krajcovicsová

Výšivkársky krúžok Rozmarín

Slovenský spolok mladej osady

Telekgerendáš sa založil v roku 1952. Praobyvatelia boli slovenskí evanjelickí roľníci, ktorí hospodárili na sálašoch a usadili sa v druhej polovici XVIII. storočia v čabianskom chotári.

V roku 1975 sa založil Slovenský klub, z ktorého sa v roku 2009 vyčlenil páví krúžok Borouka v Telekgerendáši. Takže v roku 2015 oslavovali svoje 40. výročie založenia. Spolok pokladá za svoju úlohu pestovať lokálnu slovenskú menšinovú kultúru - najmä hudobné poklady - zachovať a rozširovať ľudové piesne a posilniť lokálny menšinový spoločenský život. Organizuje podujatia a predstavuje sa na kultúrnych podujatiach, kde prednáša ľudové piesne, charakteristické pre okolie, a usiluje sa rozširovať a spoznávať hodnoty národnostnej kultúry (napr.: gastronómiu, zvyky...) a udržiavať kontakty s organizáciami a klubmi s podobným zameraním a cieľmi. Spolok sa podľa možnosti zúčastňuje na podujatiach organizovaných v dedine a v okolí, kde sa usiluje čo najlepšie prezentovať národnostnú kultúru i zvyky, typické pre Telekgerendáš. Pravidelne hľadá možnosti zúčastňovať sa na celoštátnych a zahraničných podujatiach a stretnutiach komunit zachovávajúcich ľudovú hudbu s cieľom odborného a osobného obohatenia sa a rastu. Traja členovia pávieho krúžku hrajú na citarách a jeden na harmonike. Pravidelne chodia na kvalifikácie, kde zvyčajne získajú zlatú kvalifikáciu. Pávi krúžok úzko spolupracuje s národnostnou samosprávou telekgerendášskych Slovákov.

MMC

Prístup Ukrajiny k národnostným menšinám a krajským komunitám

Dnešná Zakarpatská oblasť Ukrajiny má zhruba 1 milión 200 tisíc obyvateľov. Tu žijú a pracujú v mieri, bez problémov ľudia rôznych národností, a to Ukrajinci, Maďari, Rumuni, Rómovia, Rusi, Slováci, Nemci a ľudia ďalších národností.

Pri poslednom sčítaní ľudu v roku 2002 sa na Ukrajine hlásilo k slovenskej národnosti približne 7000 obyvateľov. Podľa našich odhadov žije v krajine asi 13- až 15-tisíc Slovákov.

Teraz na Ukrajine, hlavne v Zakarpatskej oblasti, funguje niekoľko slovenských spolkov, najviac známe sú Krajský slovenský spolok Ľudovíta Štúra, Matica slovenská na Zakarpatsku, Krajský spolok slovenskej inteligencie a ďalšie. Užhorodský spolok Slovákov (USS) funguje od roku 1996, a čo je zaujímavé, celkove má iný smer svojej činnosti ako spomínané slovenské organizácie, ktoré viac organizujú folklórne sviatky/veselice, študijné pobyty slovenských detí na Slovensku, konferencie atď.

USS sa za čas svojej existencie podarilo mnoho splniť zo svojich cieľov v šírení slovenskej kultúry a slovenských kultúrnych zámerov. Boli uskutočnené výstavy výtvarných prác umelcov, pánov Jordana a Mikity, v Békešskej Čabe, Níredháze a Užhorode. V spolupráci s Technickou univerzitou v Košiciach (Fakulta umení) a za pomoci Slovenského konzulátu v Užhorode boli zorganizované výstavy o známom architektovi Ľudovítovi Oelschlägerovi (projektoval časť budov pre Užhorod, Mukačevo, Vinohradovo) v Užhorode, Mukačeve, Košiciach a ďalších mestách.

Spolok Slovákov v Užhorode nadviazal priateľské kontakty s niektorými redakciami v SR, napríklad Michalovčan, SME, v ČR – Podkarpatská Rus (časopis Spoločnosti priateľov Podkarpatskej Rusi), Slovenské dotyky, na Ukrajine – Užhorod, Evropa – centr, Sribna Zemľa, kde boli uverejnené publikácie a správy o aktivitách spolku. O činnosti a aktivitách USS, o živote a problémoch Slovákov v regióne sa poslucháči dozvedeli z odvysielaných rozhovorov s predsedom spolku v rádiu – Slovensko, v zakarpatskej televízii Tisa... Užhorodský spolok Slovákov v spolupráci so Slovenským konzulátom v Užhorode zorganizoval pre aktivistov spolku, krajanov a študentov slovakistov z Užhorodskej štátnej univerzity v hoteli Užhorod Týždeň slovenského filmu, ktorý mal obrovský úspech.

Ale najviac sa slovenský spolok zaoberá publikačnou činnosťou. Od roku 1996 vydávame ročenku – Náš kultúrno-historický kalendár, kde informujeme o aktivitách spolku, o kultúre, tradíciách Slovákov v regióne. Taktiež boli vydané publikácie – Stopami slovenských buditeľov, Koledy na Zakarpatí, Lastovička, Milan Rastislav Štefánik. Veľký úspech majú reedície publikácií, ktoré propagujú 1. ČSR, kam patrila Podkarpatská Rus, dnešná Zakarpatská oblasť Ukrajiny. A to sú: Podkarpatská Rus, 1922, Podkarpatská Rus, 1919-36, Podkarpatská Rus, 1936, Technická práca na Podkarpatskej Rusi, 1933, Mukačevský hrad, 1929, Užhorod, 1935, Chust, 1933, Zveme Vás na Chustsko, 1936, Mukačevo, 1935, Jaroslav Dostal, „Podkarpatská Rus“, 1936 (turistika) a veľa ďalších.

Dňa 15. 11. 2013 sa podarilo odhaliť bronzovú tabuľu na počesť veľkého Slováka M. R. Štefánika vo Veľkom Bereznom za účasti zástupcov vlády Slovenskej republiky, krajanov a vládnych štruktúr Ukrajiny. Predtým USS v spolupráci s Klubom T. G. Masaryka v Užhorode, krajským spolkom na ochranu pamiatok, odhalili bustu T. G. Masaryka v Užhorode (28. 03. 2002) a tiež tabuľu v Rachove (28. 10. 2010), vo Veľkom Bereznom (19. 05. 2011). Teraz Užhorodský spolok Slovákov pracuje nad realizáciou ďalších projektov – odhalenie tabule na počesť M. R. Štefánika a T. G. Masaryka, zakladateľov Československej republiky, v obci Perečin (už máme povolenie od miestnej vlády).

*Odhalenie tabule M. R. Štefánika a T. G. Masaryka v Perečíne
(28. október 2015)*

Ako vidíme, Slovenský spolok v Užhorode môže bez problémov pracovať, propagovať slovenský smer vďaka tomu, že máme demokratický ukrajinský štát. Za totality slovenská menšina nemala možnosť hlásiť sa k svojim koreňom, vôbec sa tu neuznávala existencia slovenskej menšiny. Od čias nezávislosti Ukrajiny majú všetky národnostné menšiny možnosť založiť si svoje spolky, otvárať školy, mať rozhlasové a televízne vysielanie a slobodne sa rozprávať a propagovať svoju kultúru. Na druhej strane musíme konštatovať, bohužiaľ, že ukrajinský štát prakticky finančne nepodporuje aktivity spolkov, teda ani našu organizáciu. Počas fungovania organizácie sme nikdy nedostali od štátnych orgánov bodaj minimálnu finančnú podporu na vydavateľskú či propagačnú prácu. Je to škoda! Dúfame, že po nových voľbách na Ukrajine sa situácia môže zmeniť k lepšiemu.

V politickom smere nie sú Slováci na Ukrajine aktívni. Maďarská menšina v Zakarpatskej oblasti má napríklad dve politické strany... Problém je v tom, že zatiaľ nemáme žiadnu politickú stranu, ktorá by bola slovenská alebo by bola ochotná obhajovať záujmy slovenskej menšiny. Dúfame, už nastal ten čas, aby taká strana v tomto štáte vznikla. Je jasné, že to záleží na samotných Slovákoch a slovenských spolkoch, čo pôsobia na Ukrajine.

O aktivitách Užhorodského spolku Slovákov sa môžete dozvedieť viac z webových stránok: www.uzhss.sk a www.facebook.com/uzhss.

*Ivan Latko,
predseda USS*

Festival slovenského folklóru Slovenská ruža (13. 9. 2015)

Partnerské vzťahy mesta Békešská Čaba

Vieme, že národnostné bytie na dedinách, v menších osadách a vo veľkomes-
tách býva odlišné tak na poli aktivizácie, efektívnosti, ako aj organizovania a účasti
na úlohách prispievajúcich k spestreniu života Slovače. V menších osadách sa spo-
lupráca medzi samosprávami (menšinovými a obecnými), civilnými organizáciami
(menšinového i väčšinového národa) aj inštitúciami, respektíve menšími národ-
nostnými komunitami, uzatvára ľahšie a funguje lepšie ako vo veľkomestách, kde
situáciu sťažuje veľkosť obce i väčšia zaneprázdnenosť obyvateľov. Uzatváranie
partnerských dohôd miest prísnejšie podlieha základnej stratégii rozvoja mesta,
a tak vstupuje do väčšieho konkurenčného boja. Tak je na tom aj Čaba, kde part-
nerstvá so Slovákmi materskej krajiny uzatvára mesto po dohode s odbornými
inštitúciami, samosprávou, civilnými organizáciami a inštitúciami slovenskej ná-
rodnosti. V tomto článku by sme iba načrtli oficiálne uzavreté partnerstvá.

Aktivity mesta

Zmluva medzi partnerskými mestami Békešská Čaba a **Trenčín** bola pod-
písaná v roku 1992, obnovená v roku 2003 a 2013. Mestá si vymieňajú oficiálne
delegácie a spolupracujú najmä v kultúrnej oblasti, v oblasti vzdelávania a ces-
tovného ruchu.

30. marca 2010 zasadala v Sarvaši Slovensko-maďarská zmiešaná komisia,
kde v prednáške primátora Békešskej Čaby odznali informácie aj o slovenských
partnerských vzťahoch mesta. V diskusii vystúpili i zástupcovia Trenčína, Mar-
tina a Krompách. Okrem kultúry sa nadhodili aj témy cezhraničného rozvo-
ja infraštruktúry a energetických investícií, samozrejme s možnosťou využitia
grantov.

Spolupráca so spomenutými slovenskými osadami nadobudla oficiálnu po-
dobu v roku 2013, keď 9. februára podpísalo mesto Dohodu o partnerskej spo-
lupráci s mestom **Krompachy** a 21. júna o dva roky neskôr s **Martinom**.

Fundamentom spolupráce samospráv sú vzájomné návštevy na oslavách
družobnej osady. Békešská Čaba pozýva delegácie svojich družobných miest
napr. na festival čabianskej klobásky.

Aktivity miestnej slovenskej samosprávy

Slovenská samospráva v Békešskej Čabe podpísala s Vlastivedným múzeom v Trebišove dohodu o spolupráci v roku 2001, ktorá sa v 2006 zmenila na trojstrannú dohodu, keďže sa do spolupráce zapojilo aj Múzeum M. Munkácsyho. Obsahom dohody bola najmä muzeálna spolupráca, v rámci ktorej Vlastivedné múzeum a Múzeum M. Munkácsyho uskutočnia vo svojich priestoroch ročne jednu výstavu partnerského múzea, kým slovenská samospráva zorganizuje kultúrne programy na vernisážach, respektíve sa zúčastní

na ich organizovaní podľa potreby aj finančne. Pritom môže organizovať výstavy aj z vlastných zdrojov podľa predbežného zosúladenia. Neskôr sa dohoda rozšírila o výmenu poznatkov a skúseností, formou napríklad študijných pobytov, seminárov z rôznych oblastí muzeálnej činnosti a pod. Spolupráca bola uzavretá do 31. decembra 2010. Ďalšiu spoluprácu podpísali iba dve múzeá.

Slovenská menšinová samospráva v Békešskej Čabe uzavrela dohodu s mestom **Martin** 6. marca 1998. V nej sa deklarovala potreba trvale udržiavať vzájomné priateľské vzťahy, a tým prispievať k zblížovaniu a vzájomnej spolupráci oboch národov. Partnerskou spoluprácou, hlavne v oblasti kultúry, chceli obe strany prezentovať život, prácu a umenie obyvateľov miest Martin a Békešská Čaba. Vyjadrili svoj zámer vytvárať podmienky na spoluprácu v ďalších oblastiach života oboch miest. 21. júna 2013 túto spoluprácu oficiálne prevzalo mesto, keďže sa podpísala dohoda o spolupráci medzi primátormi a notármi miest. V nej sú oblasti spolupráce skoncipované v 1998 už rozšírené – o dejiny a hospodárstvo. Dohoda iniciuje a pomáha kultúrnym telesám, školským a športovým inštitúciám, ako aj civilným organizáciám dvoch miest nadväzovať kontakty. Zabezpečuje tiež prezentáciu partnerských lokalít v médiách a publikáciách a vytvára priestor na výstavnú a prezentačnú aktivitu. Koordinuje pravidelné návštevy zastupiteľstiev miest a spoločnú účasť na európskych projektoch.

Podobne ako spolupráca s Martinom nabrala „nový šat“ aj zmluva s mestom **Krompachy**. Pani Alžbeta Ančinová si na začiatky spolupráce spomína takto: „Pred

uzavretím dohody sa medzi mestami partnerstvo vytvorilo pred vyše dvoma desaťročiami, cca v r. 1995, medzi obcou Krompachy a Čabianskou organizáciou Slovákov z iniciatívy Jozefa Hevesiho, vtedajšieho vedúceho Národnostného výboru Békešskej župy. Členovia výboru chodievali a hľadali možnosti národnostnej spolupráce v okolitých štátoch. A takto sa nadviazali kontakty, ktoré vytrvávajú dodnes. Stretnutia sa začali stretnutiami členov národnostného výboru s Ladislavom Fajgelom – vtedajším primátorom obce Krompachy. Mimo vzájomných oficiálnych návštev koncipovali spoluprácu na poli kultúry a medzi vzdelávacími inštitúciami. Na základe toho sa navzájom striedali vystúpenia kultúrnych telies a výmeny skúseností pedagógov v prvom rade odborných učilišť a materských škôl. Spomedzi špičkových stretnutí môžeme spomenúť schôdzky vedúcich, v rámci ktorých Ján Chlebnický viackrát držal rozhovory medzi pedagógmi dvoch obcí na oboch miestach. Z Krompách k nám zavítali divadelníci a dychovka, napokon po rokoch sa vytvorili priateľské, a vďaka Michalovi Tóthovi aj hospodárske styky.“

Hajnalka Krajcovicsová

Z programu čabianskeho národnostného domu a Domu rozprávok v období 1991 - 2002

V uvedenom období boli programy národnostného domu ovplyvnené plánom vzájomnej spolupráce so slovenskými partnermi.

Ako riaditeľ som mal šťastie, že som s riaditeľom trebišovského kultúrneho centra Jurajom Žadanským uzavrel nielen dohodu o odbornej spolupráci, ale aj úzke osobné priateľstvo. Stal sa pre mňa nevyčerpatelným zdrojom inšpirácie.

Druhou mojou výhodou bolo, že som v prospech uskutočnenia výmeny programov získať ďalšieho podporovateľa, a to predsedu čabianskej slovenskej samosprávy Juraja Anda. Vďaka tejto viacstrannej spolupráci sme mohli uskutočniť i tieto podujatia, zamerané na zachovávanie slovenských tradícií, slovenského jazyka v našom regióne, na spoznávanie materskej krajiny a pod.:

- 23. - 25. 08. 1991 – Okružná cesta cez Banskú Bystricu a Brezno
- 16. 05. 1992 – Deň slovenskej kultúry v Dome rozprávok
- 24. - 31. 08. 1992 – Medzinárodný plenér v Szanazugu so Štefanom Bubánom a nadlackými Slovákami
- 19. 08. 1993 – Vernisáž výstavy Štefana Bubána v župnej knižnici
- 21. - 25. 09. 1993 – Slovenský detský jazykový tábor v okolí Košíc
- 17. - 19. 09. 1993 – Návšteva Krompách
- 03. 11. 1993 – Vernisáž výstavy Mihálya Gubisa a B. M. Z. v trebišovskom múzeu
- 03. 12. 1993 – Vernisáž výstavy Ľubomíra Kotrhu „Kreslený humor“ s programom slovenských rozprávok
- apríl 1994 – Výstava maliara Ján Šípku a Jána Hrubinského v Čabe
- 05. 10. 1994 – Výstava čabianskych maliarov Budai Gyuláné a Jánosa Prekopa V Trebišove
- 28. 12.-05. 01. 1994 – Silvester v Alžbetine pri Trebišove
- 12. 04. 1995 – Vernisáž výstavy zápalkových škatuliek zo zbierky trebišovského múzea
- júl 1995 – Umelecký plenér v Szanazugu so Štefanom Bubánom, Annou Porubičovou a Marianom Vidom
- 14. - 19. 06. 1995 – Účasť Slovákov z východného Slovenska na Medzinárodnom slovenskom rodinnom tábore v Szanazugu
- 30. 07. 1996 – Juraj Žadanský otvoril v Čabe výstavu Ľudmily Lakomej-Krausovej
- 25. 04.-08. 12. 1996 – Výstava čabianskeho grafika Lajosa Jelinka v Trebišove
- 18. 09. 1997 – Cesta čabianskeho Kruhu priateľov slovenskej kultúry do Trebišova
- 1998 – Výstava slovenských amatérskych fotografií v Dome rozprávok v Čabe
- február 1998 – Lyžiarsky tábor v Trebišove
- 12. 03.-05. 04. 1998 – Výstava čabianskeho maliara Lajosa Slezáka v trebišovskom múzeu

- 1998 – Oslava 20. výročia spolupráce v Trebišove
20. - 21. 08. 1998 – Cesta do Sečovskej Polianky
03. - 19. 09. 1999 – „Medzníky maďarských dejín“
– výstava čabianskych filatelistov v trebišovskom múzeu
– výstava trebišovských filatelistov v Dome rozprávok v Čabe
17. - 19. 09. 1999 Tanečná skupina Parchovianka z Trebišova na návšteve Čaby
04. 08. 2000 – Výstava fotografií Zoltána Bagyinszkiho v Trebišove
(fotografie zachytávajúce Trebišov)
– Výstava fotografií „Kresťanské motívy“ Mikuláša Jacečka
v kultúrnom dome „Arany János“ v Mederi
05. 09. 2000 – Vernisáž výstavy Gézu Szériho Vargu v trebišovskom múzeu
27. 10. 2000 – Vernisáž výstavy Štefana Bubána v Múzeu Mihálya Munkácsyho, odovzdanie pamätnej medaily Trebišova
za posilnenie slovensko-maďarských vzťahov
11. 04. 2001 – Vernisáž výstavy čabianskych umelcov v budove Slovenského rozhlasu v Bratislave

Okrem spomenutých akcií zavítalo do Čaby viac folklórnych skupín, na Klobásovom festivale vystúpila dychovka z Trebišova, v Čabe vystúpila skupina gymnastov - víťazov Európy v detskej akrobatike tiež z Trebišova, na Martinskom bále nám zahrala trebišovská kapela (kde bol prítomný aj primátor obce a riaditeľ trebišovského múzea). V Trebišove sme zorganizovali výstavu o zabíjačke.

Gyula Tőkés,
riaditeľ Domu rozprávok v Čabe, iniciátor spolupráce s Trebišovom

Partnerské styky Slovenskej samosprávy v Sarvaši

Úvod

Volám sa Zolán Laurinyecz, som žiakom siedmej triedy v Sarvaši. Moja triedna učiteľka je Anna Franková. Viem o nej, že často chodí na Slovensko. Na hodinách slovenskej vzdelanosti, keď sme sa učili o krajoch Slovenska, nám viackrát rozprávala o svojich zážitkoch, ktoré prežila v partnerských mestách Sarvaša na Slovensku alebo na priateľských stretnutiach v našom meste. V minulom školskom roku sme boli na slávnostnom otvorení sarvaškého festivalu Dňa sliviek, kde moja triedna učiteľka sprevádzala slovenských hostí a tlmočila. Keď ma moja učiteľka informovala o možnostiach výskumnej práce, rozhodol som sa, že urobím s ňou interview na tému Partnerské styky Slovenskej samosprávy v Sarvaši.

Partnerské mestá Malacky a Poprad

Informáciu o partnerských mestách Sarvaša som dostal od svojej učiteľky už na hodinách. Chcel som sa o mestách dozvedieť viac ešte pred rozhovorom s pani učiteľkou. Prostredníctvom internetu som získal tieto informácie.

Mesto Malacky sa nachádza v juhovýchodnej časti Slovenska, v Záhorskej nížine. Mesto je aj okresným mestom, leží pod Malými Karpatmi. Mesto má približne 17 000 obyvateľov.

Mesto Poprad je vstupnou bránou do Vysokých Tatier v Prešovskom kraji. Má približne 53 000 obyvateľov.

Po nadobudnutých informáciách o partnerských mestách Sarvaša som sa cítil lepšie pripravený na rozhovor s mojou pani učiteľkou.

Interview

Kedy sa založila Slovenská samospráva v Sarvaši? Odkedy ste vy poslankyňou?

Slovenská samospráva nášho mesta sa založila 5. januára v roku 1995, bola medzi prvými v Maďarsku. Poslankyňou miestnej samosprávy som od roku 2002, ale do národnostného života Sarvaša som sa aktívne zapájala už predtým.

Aké úlohy a povinnosti má slovenská samospráva?

Medzi všestranné úlohy a povinnosti slovenskej samosprávy patrí činnosť, ktorá sa vykonáva v prospech a v záujme svojich voličov, a tam patrí aj podpora úzkej spolupráce s materskou krajinou.

S ktorými mestami na Slovensku máte partnerské styky? Ako a kedy sa nadviazali tieto kontakty?

Sarvaš má dve partnerské mestá na Slovensku, sú to mestá Malacky a Poprad. Mesto Malacky nadviazalo kontakty s našim mestom cez rodáka zo Strieborných Viníc Juraja Korbelya. Pán Korbely sa počas výmeny obyvateľstva presťahoval na územie dnešného Slovenska, do Malaciek. Ako sám hovoril, vždy túžil po domove, hľadal možnosti častejšieho návratu na svoju rodnú zem. Bývalé vedenie mesta Sarvaš bolo ústretové myšlienkam sarvaškého rodáka.

S Popradom sa začali kontaktovať športovci zo Sarvaša začiatkom 80. rokov. Bývalé poľnohospodárske družstvo „Dózsza“ sa viackrát zúčastnilo na turnajoch so svojimi futbalistami v meste pod Tatrami.

Odkedy je spolupráca oficiálna?

K oficiálnej spolupráci s Malackami došlo v roku 2000, keď v Sarvaši podpísali Mgr. Jozef Ondrejka a pán Michal Babák, primátori oboch miest, *Zmluvu o spolupráci v oblasti výmeny skúseností kultúrnych a športových kontaktov medzi partnerskými mestami Malacky a Sarvaš*. V tom istom roku sa zrodila zmluva aj medzi Popradom a Sarvašom.

Ako sa realizujú partnerské stretnutia? Na akom poli pracujete spolu?

Dôležitosť partnerskej spolupráce uznalo aj vedenie nášho mesta, keď poverilo *miestnu slovenskú samosprávu*, aby si zaradila medzi svoje pracovné úlohy aktívne udržiavanie a rozširovanie priateľských a pracovných kontaktov s partnerskými mestami na Slovensku. Spolupráca s mestom Malacky je živšia ako s Popradom, preto vyzdvihnem vzájomnú spoluprácu s Malackami.

Dohodnuté články partnerskej zmluvy sú podkladmi spolupráce. Najčastejšia a najdôležitejšia je spolupráca pri rozvoji kultúrnych stykov. Delegácie z Malaciek sú od roku 2001 každoročne vzácnymi hosťami sarvaškého festivalu Dňa sliviek. Nikdy neprišli s prázdnyimi rukami. Priniesli nielen svoje slivkové recepty, ale zapojili sa aj do súťaže o najlepšiu pálenku svojou vlastnou slivovicou. Vždy doniesli zaujímavé prezentačné materiály o svojom kraji. Predstavili sa aj ich kultúrne skupiny pred početným obecnstvom nášho mesta.

Akú úlohu ste vykonávali/vykonávate v tomto smere?

V rámci spomínaných návštev sa organizujú aj konferencie na rôzne témy. Rokovacím jazykom konferencií je maďarčina. Už dlhé roky tlmočím na konfe-

renciách a som sprievodkyňou delegácií zo Slovenska. Pred podujatím prekladám do slovenčiny pozvánky a dôležité informácie pre slovenských hostí.

V čom vám pomáhalo/pomáha slovenské mesto?

V roku 2000, teda po podpísaní oficiálnych zmlúv, poslanci sarvašskej slovenskej samosprávy oslovili partnerské mestá s prosbou o pomoc pri vybudovaní pamätníka osídlencov nášho mesta. Vedenie Malaciek našu prosbu neodmietlo. Mesto Malacky pomohlo finančne. Vďaka ich pomoci bol pri príležitosti 280. výročia znovuzaloženia nášho mesta odhalený pomník v prítomnosti vzácných hostí zo Slovenska. Mesto Malacky obohatilo knižnicu našej školy slovenskými knihami a publikáciami.

Ako zapájate občanov do spolupráce?

Na kultúrnych akciách sa vzájomne ponúkajú možnosti na ďalšiu spoluprácu, ktoré využíva aj naša samospráva. Spolu s Kultúrnym spolkom sarvašských Slovákov - Vernosť sme zorganizovali výstavu pod názvom „Zo života našich predkov“. Jednu časť vystavených exponátov nám požičalo Záhorácke múzeum z Malaciek. Sarvašania v roku 2005 zavítali na Záhorie, boli hosťami samosprávy Malaciek. V tom istom roku navštívili Sarvaš zamestnanci Mestského úradu z Malaciek.

Majú aj deti Sarvaša možnosť cestovať do partnerského mesta?

Dlhé roky boli živé kontakty aj v oblasti školstva, turistiky a športu. S predsedom slovenskej samosprávy Tiborom Mótyánom sme sa viackrát zúčastnili so žiakmi sarvašských škôl na medzinárodnom festivale v Malackách „Kultúra bez tlmočníka.“

Koľkokrát ste boli v spomínanom meste? Na akých akciách ste sa zúčastnili?

Neviem presne, koľkokrát som bola v Malackách. Zúčastnila som sa viacerých akcií organizovaných daným mestom, ktoré boli pripravené ako medzinárodná kultúrna prehliadka detí „Kultúra bez tlmočníka“, mestské zimné slávnosti „Adventné Malacky“ a na veľkolepých slávnostiach osemdesiateho výročia vzniku mesta Malaciek. Pri tejto príležitosti podpísali novú zmluvu o spolupráci v zastúpení primátora mesta Malaciek a pána predsedu sarvašskej slovenskej samosprávy. V Malackách som sa vždy dobre cítila.

Máte s partnerským mestom styky aj v inej oblasti?

Primátor mesta Malacky pred niekoľkými rokmi uskutočnil návštevu v našom meste. Zámerom jeho návštevy bolo, aby vzbudil záujem tunajších podnikateľov o priemyselný inkubátor v Malackách.

Záver

Po spracovaní všetkých dostupných materiálov som sa zamyslel nad tým, či je potrebné mať partnerské mestá a či to má pre nás význam. Som presvedčený, že zachovávať priateľstvá a kontakty so Slovenskom je veľmi potrebné, veď je to domov našich predkov.

*Zalán Laurinyecz,
Slovenská základná škola, materská škola a kolégium v Sarvaši*

Použitá literatúra:

internetové stránky: www.malacky.sk , www.poprad.sk,
www.malackyhlas.sk: čísla: 10/2001, 2/2002, 8/2002, 3/2003, 6-7/2003, 14/2005,
17/2005, 16/2013

Slovenská samospráva mesta Sarvaš: S čistou dušou- Pamätnica 1995-2007

Spolupráca Slovákov obcí Kétšoproň a Hriňová

Dlhodobou nádejou Spolku zachovania slovenských tradícií Horenka bolo uzavrieť slovensko-maďarské partnerstvo. Obrátili sme sa na predsedníčku Zväzu Slovákov v Maďarsku, na Ruženu Egyedovú Baránekovú, aby nám pomohla. Ochoťne nám vyšla v ústrety. Oslovila primátora Hriňovej, ktorý s radosťou prijal ponuku na priateľskú spoluprácu dvoch samospráv. Dňa 21. októbra 2011 sa v Hriňovej podpísala dohoda medzi primátorom obce Kétšoproň Sándorom Völgyim a primátorom obce Hriňová Stanislavom Hornikom. Naším cieľom bolo rozvíjanie našej slovenskej identity, vzájomné prezentovanie kultúrnych tradícií v rámci vystúpení a návštev, ako aj spoločná účasť na európskych projektoch. Raz ročne sa vzájomne navštevujeme.

Na pozvanie spevokolu Horenka a miestnej samosprávy obce Kétšoproň už trikrát s veľkým úspechom vystúpil na našom Folklórnom festivale usporiadanom 20. augusta ženský spevokol Hriňovčianky. Pri každej príležitosti sa k nim pridružila aj oficiálne delegácie obce. V tomto roku nás prekvapili mladou folklórnou skupinou, ktorá za parádny program zožala veľké ovácie. Naším priateľom organizujeme rôzne programy, ako priateľské stretnutie, spoznávanie našich pamätihodností, akými sú napríklad hrad a hradné kúpele v Gyule, mesto Békešská Čaba, zavítali aj na Generálny konzulát SR, kde ich privítal pán generálny konzul. Zúčastnili sa aj na odhalení kríža postaveného na počesť našich slovenských predkov na verejnom cintoríne.

Na pozvanie samosprávy obce Hriňová vystúpili spevokol Horenka a citarový súbor Rosička na Slovensku už dvakrát. V roku 2012 bolo pre nás ctou vystúpiť na veľkom javisku na Folklórnych slávnostiach v Detve. V roku 2014 nás pozvali na festival v Hriňovej, ktorý sa uskutočnil 22. a 23. augusta pri príležitosti stého výročia I. svetovej vojny. Na prvý deň v programe „Gazdovanie na Hriňovských lazoch“ sme zastupovali maďarský dvor – varili sme tradičné jedlá. Ponúkali sme čabiansku klobásu, slivovicu, maďarský guláš a tvarohové rezance (čusa). Počas koštovky sme zaspievali slovenské pesničky zo župy Békés s citarovým sprievodom. Zavítali k nám mnohí. Na druhý deň sa skupiny spoločne zúčastnili na bohoslužbe. Po nej si na hore Racitov v rámci galaprogramu „Rukujú regrúti hore hranicami“ folklórne skupiny zo štyroch štátov /Srbsko,

Poľsko, Česká republika a Maďarsko/ s vlajkami, zástupcami a vystúpením zase pripomenuli výročie I. svetovej vojny. Maďarskú zástavu niesol člen citarovej skupiny Pál Krizsán, odznali hymny a skupiny zaspievali vojenské piesne.

Naše partnerstvo budeme upevňovať aj v budúcnosti.

M. Zelenyánszka

Čabasabady a Hradište

Vždy, keď hodnotíme vzájomnú spoluprácu obcí Hradište a Čabasabady, musíme sa zastaviť pri mene Ondrej Hankó z Békešskej Čaby, bez ktorého by žiadna spolupráca jednoducho nebola. Bol to on, ktorý 16. 4. 1986 poslal list na bývalý Miestny národný výbor v Uhorskom, v ktorom pátral po predkoch z Hornej zeme. Týmto listom začala spolupráca najskorej medzi mestom Békešská Čaba a Hradištom a neskôr, po osamostatnení sa obce Hradište a Čabasabady, medzi týmito dvomi obcami. Oficiálna spolupráca medzi obcami Hradište a Čabasabady začala v roku 1995 a vo svojich začiatkoch ihneď nabrala veľkú intenzitu. Vzájomná výmena na rôznych stupňoch bola výnimočná a bez akýchkoľvek prikrášľovaní, jednoducho úprimná a ľudská, v tejto dobe výnimočná. Ak som spomenul meno Ondreja Hanka ako iniciátora týchto vzťahov, tak jeho nasledovníkom je ďalší, Matej Kešjár, ktorý v začiatkoch vzájomnej spolupráce spoločne s Jozefom Valkovcom utvorili neskutočne harmonickú dvojicu, ktorá udávala smerovanie vzájomných stretnutí. Tento krásny vzťah dvoch ľudí, ktorí sa predtým nikdy nevideli, prenášali aj na ostatných obyvateľov Hradišťa a Čabasabady, čím sa vytvárala priaznivá atmosféra medzi oboma obcami. V jej začiatkoch sa pri výmenných zájazdoch navzájom spoznávali jednotlivci, kolektívy, ako aj rodiny. Tieto pekné vzťahy pretrvávajú dodnes, aj keď nás už mnohí za tých dvadsať rokov navždy opustili. Tieto straty sú nenahraditeľné a sú citeľné. Nahradiť ich je absolútne nemožné, pretože, ako pri každom spoznávaní sa dovtedy úplne neznámych ľudí, tí, ktorí sa spoznajú na prvých stretnutiach, sú k sebe úprimnejší a kamarátskejší. Tieto vzťahy sú najsilnejšie a trvajú najdlhšie.

Prvý kontakt budúcich družobných obcí sa datuje na 7. - 9. apríla 1995, kedy sa delegácia z Hradišťa zastúpená Jánom Podhorcom a Petrom Katonom zúčastnila na stretnutí Slovákov v Békešskej Čabe. Na tomto stretnutí ich starosta novovzniknutej obce Čabasabady Matej Kešjár požiadal, aby obecnému zastupiteľstvu v Hradišti tlmočili návrh na nadviazanie vzájomných priateľských vzťahov medzi našimi obcami. Obecné zastupiteľstvo v Hradišti s návrhom Mateja Kešjára jednomyselne súhlasilo a navrhlo prvú návštevu delegácie z Čabasabady na 22. apríla 1995, ktorá sa aj uskutočnila a vyústila do pozvania delegácie z Hradišťa do Čabasabady na „Dni slovenskej kultúry“ 29. 9. - 1. 10. 1995. Pri tejto návšteve už bolo viac priestoru na vzájomné spoznávanie sa a utuženie družobných vzťahov. Pri tejto príležitosti bola dohodnutá ďalšia návšteva obce Hradište v zimnom období, spojená so sán-

kovačkou, ktorá deťom v Čabasabady chýba. Ďalšie zájazdy obyvateľov Hradišťa na Dolnú zem boli v letných mesiacoch, kedy sa využívali hlavne na návštevu kúpalísk. Počas každého zájazdu jeden deň, sobotu, strávili účastníci v obci Čabasabady. Tieto zájazdy sa pravidelne opakujú, dokonca pribudla aj účasť na klobásovom festivale v Békešskej Čabe a spevácky súbor z Čabasabady vystúpil na folklórnom festivale „Koliesko“ v Kokave nad Rimavicou.

Veľmi plodnú spoluprácu nadviazali medzi sebou aj poľovnícke združenia. Vymieňajú si skúsenosti na poľovačkách, ktoré sú na Slovensku a v Maďarsku diametrálne odlišné.

V decembri 2007 bol v parku Obecnej samosprávy v Čabasabady odhalený kameň, privezený z Hradišťa, s nápisom: „Na pamiatku predkov – Oseink emlékére 2007“.

V roku 2008 bola v Hradišti odhalená pamätná tabuľa na pamiatku 290 rokov príchodu prvých usadlíkov na Dolnú zem. Pri tejto príležitosti bola v areáli Obecného úradu v Hradišti vysadená lipa, symbol Slovenska.

Výmenné zájazdy pokračujú stále a udržiavajú vzájomné družobné styky na požadovanej úrovni. Veľmi pekným záverom našich vzťahov boli oslavy 20. výročia vzájomnej spolupráce v Čabasabady v auguste 2015. Pri tejto príležitosti bola pokrstená malá publikácia, v ktorej je zdokumentovaná celá história 20-ročných vzájomných družobných stykov. S potešením sme konštatovali, že na tomto dni sa zúčastnili temer všetci hlavní predstavitelia slovenských samospráv župných, aj celoštátnych, vrátane poslanca, bývalého primátora Békešskej Čaby p. Gyulu Vantaru.

Je veľmi príjemné, keď sa obzrieme dozadu a zhodnotíme plodných dvadsať rokov vzájomnej spolupráce, ktorá priniesla veľa pozitívneho. Je preto len na nás, aby sme v tejto spolupráci pokračovali a svojím príkladom stále priťahovali mladších spoluobčanov na naše spoločné akcie a takýmto nenúteným spôsobom udržiavali rokmi vybudované krásne priateľské vzťahy.

*Pavel Lašák,
primátor Hradišťa*

*Pavel Lašák, primátor Hradišťa, Melinda Szeverényiová,
primátorka obce Čabasabady, a Matej Kešjár, predseda
miestnej slovenskej samosprávy*

Spolupráca Slovákov v Eleku so Slovákmí v rámci Maďarska a mimo hraníc

Od svojho založenia, od 7. novembra 2002, Slovenská národnostná samospráva v Eleku dodnes sa snažila o to, aby nadviazala a uzavrela spoluprácu s čo najväčším počtom slovenských samospráv, civilných organizácií a umeleckých telies. Prvá spolupráca sa vytvorila v roku 2004 vystúpením umeleckých skupín Matice slovenskej z Veľkých Kapušian. V Eleku vystúpili skupina ľudového tanca a spevokol. Ďalšie stretnutie sa uskutočnilo u nich v roku 2008, kde oficiálnu delegáciu Slovákov sprevádzala i tanečná skupina Elečanov, ktorá domácim zatancovala slovenské tance.

Prvé uzavreté zmluvy kráčali na ceste tu v krajine, uzavreli sa spolupráce s národnostnými komunitami župy Békéš, regiónu, ba aj s celokrajinskými organizáciami. Každoročne ich pozývame na Svetové stretnutie Elečanov, ktoré je už dlhé roky národnostným stretnutím, slávnosťou štyroch národností žijúcí v Eleku. Všetky národnosti sa na podujatí prezentujú svojimi tanečnými, resp. speváckymi skupinami v rotačnom systéme. Na svetovom stretnutí vystúpili Slováci z Čaby, Poľného Berinčoku, Čabačúda, Kétšoproňu, tak speváci, ako aj citaristi. Tanečníci k nám zavítali zo Slovenského Komlóša, z Jášdu, Černe a Tardoša.

Naše posledné uzavretie partnerských stykov sa realizovalo 15. augusta 2015, keď sme na Slovenský festival pozvali Folklórny súbor Slniečnica z Cica-roviev. Priniesli nám ozaj dobrý zážitok.

Po takýchto skúsenostiach sme sa rozhodli naďalej posilniť, príp. uzatvárať ďalšie kontakty a spoluprácu so Slovákmí žijúcimi v Maďarsku i v zahraničí.

*Margita Ficzerová,
predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy*

Partnerské vzťahy Slovákov v Poľnom Berinčoku s materskou krajinou

Organizácia Slovákov v Poľnom Berinčoku za založila v roku 1992, súdom zaregistrovanou civilnou organizáciou je od roku 1996. Jej cieľom je povzbudzovanie identity Slovákov žijúcich v Poľnom Berinčoku, udržanie a používanie, resp. mladšími generáciami osvojenie si, slovenského jazyka. Popritom pomáha pri pestovaní tradícií a kultúry svojich predkov, presadenie ich do života mladšej generácie. Podporuje výskum dejín a súčasného stavu Slovákov osady, dbá o udržanie pozbieraného slovenského ľudového spevu prostredníctvom publikácií a živého sprostredkovania miestnym slovenským pávím krúžkom. Pestuje kultúru organizovaním rôznych podujatí a aktívnou spolupracou s komunitami materskej krajiny. Pokladáme za dôležité aj do budúcnosti, aby so svojimi námetmi, názormi a aktívnym podieľaním sa ďalej pestovali a slúžili národnostnej kultúre Poľného Berinčoka.

Naše styky v materskej krajine sa rozvetvili. Spolupráca s **Kolárovnou** sa začala ako dôsledok výmeny obyvateľstva v r. 1947 stretávaním sa rodín, kým sa 10. augusta 2001 v Kolárove nepodpísala dohoda o spolupráci medzi obcami. Teda v roku 2016 oslavuje svoje 15. výročie. Vďaka stykom so Spolkom priateľov slovenskej kultúry v Kolárove a priateľstvu Anny Tóthovej s Julkou Borgulovou je spolupráca dodnes živá. Každoročne sa stretávame na rôznych podujatiach, gastronomických prehliadkach, národných slávnostiach. Počas dlhých rokov nastala v Kolárove zmena na čele mesta, ktorá ale neporušila našu spoluprácu. V roku 2015 Spolok priateľov slovenskej kultúry v Kolárove oslavoval svoje 15. výročie. Na oslavách sme sa s radosťou zúčastnili, ako aj na pravidelných slávnostiach Cyrila a Metoda. V tom istom roku nám zase Kolárovčania priniesli na slovenský deň lipu, ktorú sme spoločne zasadili. Pravidelne sa stretávame a zúčastňujeme na spoločných projektoch. V roku 2015 sme sa skontaktovali s Klubom dôchodcov v Kolárove, ktorých sme pozvali na naše slávnosti o rok.

S osadou **Topoľčianky** pestujeme styky od roku 1996. Viackrát sme privítali ich folklórny súbor, zabezpečili sme im vystúpenia aj na veľkých mestských akciách. Ich program s atraktívnym krojom a zábavnou muzikou bol vždy špičkový. Úzke kontakty sa uzavreli i medzi rodinami, preto ubytovanie je vybavené

v priateľených rodinách. Zoznámili sme sa už s pozoruhodnosťami osady, ako aj so známym Národným žrebčínom a jazdiarňou, s dostihmi i so zubrou zvernicou a náučným chodníkom. 2. októbra sme otvorili v Berinčoku fotovýstavu umelca Milana Balazsa „Stretnutie súčasnosti s minulosťou v Topolčiankach genius loci“. Fotograf sa u nás cítil dobre a fotografoval osadu, naše slovenské podujatia a Slovákov. Teraz sa vyvíja spolupráca s podnikateľom z Topolčianok, s ktorým by sme pomocou projektu zriadili gazdovský dvor. Naša spolupráca je čoraz širšia a živšia.

Za naše styky s materskou krajinou na poli náboženstva možno ďakovať osobe, ktorá v oboch osadách zhotovila organ. Tou osobou je Márton Saskó, rodák z obce Brezová pod Bradlom. (Organ pre našu osadu vyhotovil v Európe uznaný majster Márton Sasko v roku 1859. Tento kvalitný 25-registrový hudobný nástroj sa objavil i v záberoch filmu o živote J. S. Bacha. Pritom na „parókii“ (fare) uschovávajú starodávne spevníky s medeným kovaním, biblie a funebrály našich slovenských predkov, ktoré nechali cirkvi naši veriaci.) Postupne sa vyvíjali aj priateľské kontakty. Spolupráca sa posilnila v roku 2001, keď ich evanjelický farár kázal v Poľnom Berinčoku a evanjelický mužský spevokol odohral koncert. Ohromnou duchovnou silou sme sa obohatili po vypočutí si kázne v oboch jazykoch. Potom sme spolu umiestnili veniec na hrob rodiny Saskó na „tótskom“ cintoríne a spoločne sme zaspievali náboženské piesne (Na cintoríne Evanjelickej cirkvi obvodu II bol slovenský cintorín desaťročia zatvorený, stal sa

prístupným po zmene režimu. Veľa náhrobných kameňov je v slovenčine, no potomkov zomrelých už nemožno nájsť. Pri vstupe do cintorína sme z nich vytvorili malú náhrobnú „záhradu“ na počesť našich predkov.) A takto to býva aj v Brezovej pod Bradlom, keď vzdávame hold pri hrobe Mártona Saskó. Vítajú nás v prekrásnom prostredí ubytovne evanjelickej cirkvi a zoznamujú nás s pamätihodnosťami a prírodnými pokladmi okolia, ako sú napr. jaskyne, hrady, kaštiele a mestá.

V roku 1999 sme nadviazali kontakty s pedagogickým zborom a žiakmi **Popradu**. Každoročne k nám zavítajú na basketbalový turnaj a matematickú súťaž. Mnohokrát sme ich privítali v našom slovenskom dome, ako aj na slovenskom bále, kde sme sa dobre porozprávali a zabávali. Aj my sme zavítali do Popradu, kde nám pán učiteľ telocviku pripravil túru do Vysokých Tatier.

V Poľnom Berinčoku je slovenský národnostný život ozaj pestrý. Partnerské styky a spoločné stretnutia s družobnými mestami Kolárovo, Brezová pod Bradlom, Topolčianky a Poprad sú pre našu existenciu nevyhnutné.

*Júlia Borgullová,
predsedníčka Organizácie Slovákov v Poľnom Berinčoku*

16 rokov Slovenskej samosprávy v Čorváši

Pre Čorváš bola v dejinách vždy príznačná a prirodzená pestrofarebnosť, rôznorodosť zvykov i rozmanitosť obyvateľov. Ľudí tu posudzovali nie podľa odlišnosti, ani nie podľa navzájom veľmi vzdialeného jazyka, ale mierou bola vždy ich práca, skutky. V priebehu dejín tohto dnes malého mestečka používali obyvatelia štyri - päť jazykov, vyznávali Boha v šiestich rôznych konfesiách. Občas diskutovali o teologických otázkach, ale vždy dbali na to, aby sa zachovalo pokojné spolunažívanie v obci, aby sa tu všetci obyvatelia, nech sú slovenského, rumunského alebo židovského pôvodu, cítili doma.

Slováci prišli do Čorváša v prvej osídľovacej vlnе v 18. storočí, ale vo väčšom počte sa tu usadili až po roku 1870. V tom období sa už vytvorila čorvášska majetná vrstva, a preto boli medzi čorváškymi statkármi sotva ľudia slovenskej národnosti.

Po prvej svetovej vojne v dôsledku nacionalistickej politiky neboli žiadne vyhladky na to, aby sa v obci vytvorila nejaká slovenská organizácia. Po druhej svetovej vojne, v roku 1947, počas výmeny obyvateľstva, časť Slovákov z obce odišla. Existencia čorvášskych Slovákov sa dostala do popredia záujmu až po zmene spoločenského zriadenia (r. 1989), keď sa už následky asimilácie nedali zvrátiť a slovenský jazyk sa z Čorváša pomaly vytrácal.

Dnes žije v Čorváši iba približne 150 obyvateľov slovenskej národnosti, hoci koncom 19. storočia ich bolo desaťnásobne viac. Súčasný asimilačný proces sa dá len ťažko zastaviť, a to aj v prípade ostatných národností žijúcich v Čorváši. Skúmajúc odôvodnenie tohto procesu musíme konštatovať, že najvážnejšou príčinou asimilácie bola absencia vlastnej národnostnej organizácie a školy.

Miestni Slováci pred 20 rokmi neprejavovali zvláštny záujem o politiku. Situácia sa zlepšila, keď sa následkom uzavretia manželstva a rozšírenia rodinných vzťahov do Čorváša prisťahovalo niekoľko Slovákov, ktorí získali stredoškolské vzdelanie v stredných školách so slovenským vyučovacím jazykom. Druhou priaznivou skutočnosťou bolo, že v päťdesiatych rokoch sa do dediny prisťahovala rodina Čarejšová, otvorene sa hlásiaca k slovenskej národnosti. Helena Čarejšová Hrabovská preslávila čorvášskych Slovákov v troch oblastiach: v maliarstve, literatúre a národopise. Založenie prvého

čorvášskeho slovenského spolku neiniciovali Slováci, ale v rámci Spoločenského domu vznikol Klub čorvášskych Slovákov, ku ktorému sa pripojilo 10-12 ľudí. Ich vedúcou sa stala Helena Čarejšová Hrabovská, ktorá založila spevokol. Takto sa stali účastníkmi župných podujatí aj Čorvášania.

Slováci počas národnostných volieb v roku 1994 neprejavili snahu založiť si slovenskú samosprávu. Starší ľudia mali obavy, a to ani nie tak z maďarskej, ako skôr zo slovenskej politiky. Najznámejšia členka komunity čorvášskych Slovákov Helena Čarejšová Hrabovská rad radom usporadúvala výstavy svojich diel v župe, ale aj na Slovensku, a tak sa postupne stala uznávanou insitnou maliarkou v oboch krajinách. Aj na základe toho začali evidovať Čorváš ako obec obývanú Slovákmí.

Počas tohto volebného obdobia, ktoré trvalo do roku 1998, sa situácia zlepšila, lebo uzatvorením manželstiev sa do obce dostali ľudia zo Slovenského Komlóša, Kondoroša a Kardoša, prejavujúci väzbu so slovenskou národnosťou. Spolu s miestnymi slovensky cítiacimi obyvateľmi sa rozhodli, že vytvoria miestnu slovenskú samosprávu, a tak Helena Čarejšová Hrabovská, Pavel Pakši, Juraj Kováč, Alžbeta Kľučiková a Alžbeta Laduverová kandidovali v októbrových voľbách. Zdá sa, že aj Čorvášania priaznivo prijali túto iniciatívu, lebo všetci piati kandidáti dostali niekoľkonásobne viac hlasov, ako sa očakávalo, a vďaka tomu sa aj oficiálne vytvorila prvá politická organizácia čorvášskych Slovákov. Malými krokmi, ale o to s väčším elánom sa začala práca samosprávy.

Nebola to ľahká úloha, ale teraz už môžeme konštatovať, že v priebehu posledných 16 rokov sme sa stali aktívnymi pestovateľmi čorvášskej kultúry a ľudových tradícií, upevňovateľmi slovenskej identity. Pestrými podujatiami sme prispeli k šíreniu dobrého mena obce, resp. mesta. O našich konkrétnych programoch sa ešte zmienime.

Vo voľbách roku 2002 opäť vznikla slovenská samospráva, ktorá vyvíjala v obci veľmi dôležitú činnosť v oblasti kultúry. Jej členmi boli Alžbeta Kľučiková, Mária Kováčová, Michal Lásik, Mária Maczáková a Ján Petrovský. Čorvášski Slováci sa začali zviditeľňovať. Napriek počiatočným ťažkostiam našla naša samospráva spôsob, ako úspešne zbližovať slovenských obyvateľov. Dostalo sa nám všestrannej pomoci, aby naša samospráva mohla úspešne pracovať.

V roku 2003 sa výrazne obohatilo miestne slovenské ľudové umenie - do Čorváša sa prisťahoval drevorezbár Ján Hrabovský, ktorý tu usporiadal viacero výstav.

V tomto cykle bolo popri pestovaní slovenskej kultúry, tradícií, jazyka a hmotného dedičstva hlavným cieľom našej samosprávy posilňovanie indivi-

duálnej a kolektívnej identity. Aktuálnou úlohou bola príprava na októbrové voľby do národnostných samospráv, ktoré prebiehali podľa nových právnych noriem. Usporiadali sme početné zasadnutia, na ktorých sme informovali občanov o nových úlohách, ktoré pred nami stáli. Dôležitým faktorom bola spolupráca, spoločné ciele a záujmy.

Rok 2006 bol dôležitým obdobím pre všetky národnosti v Maďarsku, keďže voľby do menšinových samospráv sa odohrávali novým spôsobom. Prvým veľmi dôležitým krokom bola evidencia národnostných voličov. Do zoznamu slovenských voličov sa zapísalo 57 občanov. Zvolili si samosprávu v tejto zostave: predsedníčka Alžbeta Kľučiková, podpredsedníčka Zuzana Pogoniová, členovia Mária Kováčová, Michal Mochnáč a Ján Petrovský. Medzičasom sa Ján Petrovský vzdal funkcie a na uvoľnené miesto nastúpil Juraj Laurinecz. Čorvášska slovenská samospráva začala teda svoj tretí cyklus.

Dňa 17. marca 2007 vznikol 38-členný Spolok čorvášskych Slovákov, ktorý si vytýčil za cieľ zachovávanie jazyka, hmotnej kultúry a pestovanie tradícií slovenského obyvateľstva, a to v spolupráci so slovenskou samosprávou.

V škole v Čorváši sa nevyučuje slovenský jazyk, ale učiteľka Zuzana Pogoniová ho začala vyučovať formou záujmového krúžku. Žiaci prvej, druhej a štvrtej triedy sa schádzali raz týždenne. O výučbu prejavilo záujem 21 detí. Je potešiteľné, že z roka na rok sa ich počet zvyšoval. Možno za to ďakovať učiteľke, ktorá nadšená a obetavo robí všetko pre to, aby deti rady navštevovali krúžok. Z. Pogoniová pravidelne informovala slovenskú samosprávu o činnosti krúžku.

V roku 2010 čorvášska slovenská samospráva začala svoj štvrtý cyklus. Do zoznamu slovenských voličov sa zapísalo 44 občanov, ktorí do samosprávy zvolili Alžbetu Gyimesiovú Hudikovou, Máriu Kováčovú, Michala Mochnáča a Juraja Laurinecza.

V tomto cykle navštevovali slovenský krúžok dospelí. Hodiny viedla učiteľka a knihovníčka Helena Bagiová Sinčoková a zúčastňovali sa na nich 13 občania. Vďaka nadšenému a obetavému prístupu učiteľky krúžok navštevovali ľudia radi aj preto, lebo pri cestách do spriatelneného slovenského mesta Sládkovičovo zisťovali, nakoľko sú pre nich hodiny osožné. Nielenže si vedeli prečítať nápisy, ale ovládali aj základné slová a dorozumeli sa s hosťiteľmi. Takisto sa tešili tomu, keď ich navštívili hostia zo Slovenska a dokázali s nimi komunikovať.

Všetci pracovníci mestského úradu nám ochotne pomáhali v tom, aby slovenská samospráva mohla nielen úspešne pracovať, ale aj patrične doku-

mentovať svoju činnosť, a tým vyhovieť platným predpisom. Svedčí o tom skutočnosť, že audítori Národného kontrolného úradu pokladali činnosť samosprávy za uspokojivú. Zvlášť môžeme ďakovať za pomoc pri fungovaní samosprávy a implementácii programov primátorovi mesta Čorváš Menyhértovi Szilágyimu.

Finančné prostriedky, ktoré samospráva dostala na prevádzku zo štátneho rozpočtu, a taktiež peniaze získané v rôznych konkurzoch sme použili na zachovávanie tradícií čorvášskych Slovákov, na podporovanie podujatí, na túbory a na účasť na župných podujatiach. Okrem toho sme podporovali vydanie kníh, CD platní, slovníkov, nakúpili sme knihy pre knižnicu, aby sme rozšírili fond slovenských odborných kníh. Slovenská národnostná samospráva sa už od počiatku snažila aktívne zapájať do života mesta, čím Slováci začali zohrávať v Čorváši dôležitú úlohu. Som toho názoru, že sme vždy dôstojne a úspešne vykonávali svoju prácu.

Slovenská samospráva aj v súčasnosti pokladá za svoju prioritnú úlohu zachovávanie slovenského jazyka, hmotnej kultúry, pestovanie tradícií a upevňovanie identity občanov slovenskej národnosti. V záujme toho sme v škole založili slovenský krúžok, kde sa deti mohli oboznámiť s krásou a špecifikami slovenského jazyka, zoznamovať sa s minulosťou a prítomnosťou Slovákov.

S pomocou miestnych občianskych organizácií a vďaka úspešným konkurzom naša samospráva mohla organizovať pestrejšie a obsažnejšie podujatia. Spevokol Nezábudka, Spolok čorvášskych dôchodcov, Spolok dobrovoľných hasičov, Spolok rybárov a Športový klub mesta prispeli k úspešnej činnosti našej samosprávy. Prirodzene, dostalo sa nám pomoci aj zo strany samosprávy mesta. Na druhej strane sme sa aj my snažili podporovať takmer všetky podujatia, ktoré sa konali v meste, a to formou spoločenskej práce, ale aj finančne. Za uplynulých 16 rokov sme pravidelne organizovali Slovenský deň, tradičnú slovenskú zabíjačku a národnostný deň. Spoločne s mestským zastupiteľstvom vždy začiatkom decembra usporadúvame slávnosť, ktorá je zároveň spomienkou na znovuzaloženie mesta.

Na čorvášske podujatia, ako sú súťaž ľudovej hudby, dožinky či gastronomický deň, pravidelne prichádzajú Slováci z celej župy. Takmer každý týždeň je v našom meste dajaká akcia. Pestovanie tradícií, navštevovanie župných a regionálnych programov a podujatí bolo veľmi dôležité z hľadiska vytvárania a udržiavania priateľských vzťahov. Spoločné záujmy zoskupili a utužili medziludské vzťahy, čo bolo podľa môjho názoru v prospech nás všetkých. Spoločný jazyk, spoločný cieľ viedli k účinnej spolupráci.

Alžbeta Hugyiková Gyimesiová

Dlho by som mohla vymenúvať, čo všetko Slovenská samospráva v Čorváši za 16 rokov svojej existencie urobila. Máme za sebou rad programov, množstvo spomienok a veľa priateľských stretnutí. Verím, že bohatá je nielen naša minulosť, ale taká bude aj budúcnosť. Som veľmi hrdá na to, že som aj ja osobne mohla prispieť k týmto úspechom a ďakujem všetkým, ktorí nám pri tom pomáhali.

*Alžbeta Gyimesiová Hudiková,
predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Čorváš*

Spolu kolektív

Touto cestou vzdávame úctu dolnozemskému rodákovi, významnému a výnimočnému etnografovi Dr. Ondrejovi Krupovi, ktorý svoje celoživotné vedecké štúdium zasvätil dolnozemským Slovákom v Maďarsku.

Lúčime sa s etnografom dolnozemských Slovákov Ondrejom Krupom (1934 – 2015)

Dňa 14. júla nás vo veku 80 rokov po krátkej a ťažkej chorobe navždy opustil kandidát etnografickej vedy Dr. Ondrej Krupa. V tento letný deň sa uzavrela kapitola jeho nesmierne aktívneho života. Odišiel od nás človek, ktorého sme všetci poznali, vážili si ho a mali radi.

O. Krupa bol vzácný človek, uznávaná vedecká osobnosť v oblasti etnografie, príkladný spolupracovník a úprimný priateľ.

My, bývalí kolegovia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, ako aj celá vedeckovýskumná odborná obec a slovenská pospolitosť v Maďarsku sme obdivovali neuveriteľnú húževnatosť a lásku k etnografii, ktoré Ondreja Krupu sprevádzali celým životom. **Poznali sme ho ako** veľmi energického výskumníka, ktorý svojimi vlastnosťami – pracovitosťou, odbornosťou, skromnosťou, čestnosťou a cieľavedomosťou – vedel motivovať a presvedčiť svojich spolupracovníkov o zmysluplnosti stanoveného cieľa.

Etnograf slovenskej dolnozemskej society

Meno popredného folkloristu O. Krupu pozná nielen maďarská inteligencia. Jeho meno pozná slovenská inteligencia v Rumunsku, ako aj vo Vojvodine, ale v neposlednom rade aj na Slovensku. Jeho bádateľská činnosť sa zameriavala predovšetkým na výskum tradičnej duchovnej kultúry a súčasných premien spôsobu života slovenskej society v Maďarsku.

Patril k dlhoročným blízkym spolupracovníkom etnológov a folkloristov zo Slovenska. Celý svoj život aktívne a s nezlomnou vôľou pracoval v prospech našej slovenskej komunity žijúcej v Maďarsku. Bol významnou osobnosťou maďarskej a slovenskej spoločnosti etnológov, medzinárodne známym vedeckým bádateľom a vynikajúcim organizátorom vedeckého života.

Cieľavedome zbieral rôzne žánre slovesnosti, ľudové rozprávky, pranostiky, kalendárne obyčaje, ľudové piesne, detské hry a ďalšie folklórne žánre.

Úctyhodné je množstvo jeho knižných, monografických prác, ako aj celý rad početných štúdií uverejnených v periodikách a zborníkoch, populárno-vedeckých príspevkov, článkov, správ či recenzií. Vo svojich výskumoch, ako aj vo svojich vyše päťsto štúdiách sa venoval tradičnému spôsobu života Slovákov v Maďarsku.

Životopis Ondreja Krupu

Etnograf, folklorista, osvetár, pedagóg a titulárny hlavný vedecký pracovník Ondrej Krupa sa narodil v maloroľníckej rodine v obci Albert (Csanádalberti), dnes v Čongrádskej župe, 1. októbra 1934. Jeho pôvod a korene sú slovenské.

Univerzitu absolvoval v r. 1957, a to s červeným diplomom. Dva roky pracoval ako stredoškolský profesor v Szeghalome, potom sa stal tajomníkom *Spoločnosti pre šírenie vedeckých poznatkov* v tzv. TIT v Békešskej Čabe, kde od roku 1961 až do roku 1990 pôsobil v rôznych funkciách. Svojou odbornosťou, húževnatosťou a zanietenosťou rozprúdil vedecký a vedecko-popularizačný život v župe.

O. Krupa v roku 1961 získal univerzitný doktorát a titul kandidáta vied v roku 1984.

Jedným z jeho najväčších úspechov bolo založenie vedecky zameraného časopisu, štvrťročníka *Békési Élet* (začal vychádzať v roku 1966), šéfredaktorom ktorého sa stal v roku 1973.

Bol tiež jedným zo zakladateľov *Národopisnej a vlastivednej sekcie Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku* v roku 1975. Dlhé roky zastával funkciu

predsedu tejto sekcie. Patril tiež k zakladajúcim členom *Národnostného oddelenia Maďarskej národopisnej spoločnosti*.

Organizačnú schopnosť O. Krupu potvrdzuje ďalšia pozoruhodná aktivita, a to pravidelné organizovanie *medzinárodných národopisných, národnosti skúmajúcich etnografických konferencií* v rokoch 1975 – 2003, ktoré boli venované výskumu menšín a konané opakovane v Békešskej Čabe pod jeho odborným vedením a organizačnou zodpovednosťou.

Z hľadiska slovenskej národnosti je nemenej významné vydávanie seriálu *Národopis Slovákov v Maďarsku od roku 1975*. V roku 2014 vyšlo 23. číslo tejto vedeckej publikácie. V tomto zväzku O. Krupa spracoval spomienky svojich rodičov viažuce sa k spracovaniu konopí predovšetkým v medzivojnovom období.

Dr. Krupa absolvoval množstvo terénnych výskumov predovšetkým na slovenských jazykových ostrovoch Maďarska, ale i na Slovensku alebo v Rumunsku.

V pamäti ostáva jeho obdivuhodná aktivita pri organizovaní národopisných táborov, do ktorých sa mu podarilo zapojiť nielen domácich výskumníkov, ale aj bádateľov zo Slovenska. Organizovanie slovenských národopisných táborov od 70. rokov patrilo medzi dôležité aktivity O. Krupu. Dlhé roky bol odborným vedúcim terénnych výskumov. Zásľuhou pravidelne organizovaných etnografických táborov pozbieral obrovské množstvo národopisného materiálu, ktorý potom systematicky spracoval, analyzoval a publikoval.

Od roku 1991 bol zakladajúcim spolupracovníkom, hlavným referentom *Výskumného ústavu Zväzu Slovákov v Maďarsku* v Békešskej Čabe (1991 – 2002). Vtedy už bol na dôchodku.

Od založenia Výskumného ústavu v Békešskej Čabe bol členom jeho *Vedeckej rady* a od roku 2002 titulárnym vedeckým pracovníkom ústavu.

Dr. Krupa roky prednášal ako hosťujúci profesor na Univerzite v Segedíne na *Katedre etnografie*, potom na *Katedre slovenčiny segedínskej Pedagogickej vysokej školy Gyula Juhásza* a štyri roky externe vyučoval na *Vysokej škole Sándora Kőrösiho Csomu* v Békešskej Čabe.

Jeho úspešná vedecká a úspešná vedecko-organizačná činnosť bola ocenená viacerými vyznamenaniami. Vedeckú prácu O. Krupu vysoko hodnotila maďarská, ako aj slovenská národopisná spoločnosť. *Slovenská národopisná spoločnosť* ho v roku 1988 zvolila za svojho čestného člena a *Maďarská národopisná spoločnosť* mu v roku 1989 udelila cenu pre najlepšieho regionálneho výskumníka. Vyznamenanie *Pro Ethnographia Minoritatum* dostal O. Krupa v roku 1997.

Na jeseň roku 2014 prednášal na IX. *medzinárodnej národopisnej vedeckej konferencii* o významnej úlohe rodiny pri zachovávaní materinského jazyka. (Išlo

o zasadanie *Národnostného strediska Báčsko-kiškunskej župy*). Potom mal populárno-vedeckú prednášku vo Veľkom Bánheďesi (Nagybánhegyes).

Bolo mu dopriate zúčastniť sa medzinárodnej vedeckej konferencie zorganizovanej na počesť jeho okrúhleho životného jubilea, pri príležitosti jeho 80. narodenín. Na prednáške Bandi bácsi vystúpil so svojím príspevkom. O neúnavnej bádateľskej aktivite, úctyhodnej publikačnej činnosti, ako aj bibliografii hovorili na konferencii významní odborníci.

Človek skôr či neskôr musí odísť. Ale dielo, ktoré vykonal, vytvoril vo svojom živote, tu ostáva. Vo výsledkoch práce je človek nesmrteľný. Statočná a svedomitá práca Ondreja Krupu bude nám vždy príkladom a povzbudením.

Výskum i osobnosť Ondreja Krupu, jeho zvláštny humor, talent vynikajúceho rozprávača a obdivuhodná vitalita navždy zostanú zachované v pamäti Slovákov v Maďarsku, ako i v pamäti pracovného kolektívu VÚ CSSM.

Budeš nám chýbať, Bandi bácsi! Česť Tvojej pamiatke a celoživotnému dielu!!

*Dr. Anna Kováčová, PhD.,
riaditeľka VÚSM*

*Terénny výskum v Senváclave (Pilisszentlászló) v roku 2009.
Na fotografii etnografi Anna Divičanová, Ondrej Krupa a Ladislav Mlynka.*

Karol Hrdlička, príkladný farár a náboženský spisovateľ

Do galérie významných osobností pôsobiacich medzi slovenskými evanjelikmi na Dolnej zemi možno zaradiť farára, náboženského spisovateľa a prekladateľa Karola Hrdličku. Narodil sa 3. 12. 1837 v Nitrianskej Strede, kde bol jeho otec Michal evanjelickým učiteľom a jeho matkou bola Alžbeta Holubová, ktorá zomrela, keď mal iba desať rokov. Otec ho prísne vychovával a sám vyučoval. Vo svojom životopise Karol Hrdlička doslova napísal, že keď ho otec veľmi skoro poslal na jeden rok do Horných Salíb na osvojenie si maďarského jazyka, nesmel ani rodičovský dom oplakať. V roku 1852 opustil rodný dom a šiel do jednej zo škôl v Modre, kde rektorom všetkých bol Ján Kalinčiak. Po dvoch rokoch pobudnutých v Modre odišiel študovať do Bratislavy, kde absolvoval gymnázium, bohoslovecký kurz a akademickú skúšku. Podľa tradície slovenských evanjelických bohoslovcov chcel aj on ešte absolvovať jednoročné – dvojročné štúdium na niektorej univerzite v Nemecku. A keď mu to nebolo dožičené, navyše nenašiel ani miesto vychovávateľa,

do roku 1860 ostal u otca. O rok neskôr sa naňho usmialo šťastie a nakrátko sa stal pisárom kráľovskej správy v Nitrianskej Strede. V tom istom roku ho pozval farár Ján Trokan z Kostolného za svojho kaplána. V roku 1863 bol v Bratislave ordinovaný biskupom F. Stromským a v tom istom roku ho pozval békeščabiansky farár a senior Gustáv Seberíni za svojho kaplána. Po poldruharočnom pôsobení ako Seberíniho kaplán bol 17. októbra 1864 zvolený za riadneho farára v békeščabianskej mestskej časti Jamina. V Békešskej Čabe sa oženil a za manželku si zobral dcéru nadlackého farára Alžbetu Krištofiiovú. Mal tri deti, z ktorých dve dcéry zomreli a syn Ľudovít Jaroslav bol významným dolnozemským činiteľom (farárom v Békešskej Čabe a Slovenskom Komlóši) a v Československu aj významným politikom. (Vo svojom diele *Spoveď a účtovanie exulanta* píše o svojom nedobrovoľnom exile a o Memorande Slovákov z Maďarska).

Nástup Karola Hrdličku za farára

V roku 1864 škola, ktorú navštevovalo tristo detí, bola už nevyhovujúca a cirkev bola prinútená postaviť novú školu s bytom pre učiteľa. Po odchode E. Lesicha do Segedína nastúpil za riadneho farára Karol Hrdlička. Ten v uvedenom protokole píše, že v tom čase cirkevným šafárom bol Ondrej Rakoncáš, ktorého opisuje ako veľmi statočného, obetavého muža, ktorý býval zo začiatku aj starejší a v meste požíval vysokú úctu. V roku 1865 bol Hrdlička oslobodený spod učiteľských povinností a cirkev túto úlohu preniesla na Ľudovíta Mihálffyho. Jeho úlohou bolo zlepšiť bohoslužby, ľuďom vysvetliť, že je ich už tritisíc a že kostol potrebuje organ a presvedčil ich o zbierke naň. V rokoch 1865-66, keď bol cirkevným kurátorom Martin Laco, objednali organ u Ferdinanda Komorníka v Pešti za 400 zlatých. Do protokolu Hrdlička zapísal všetkých, ktorí prispeli na organ. Zoznam prezrádza aj priezviská vtedajších Jaminčanov. Medzi menami darcov nachádzame napríklad rodiny Pavla a Adama Prístavka, Jána a Pavla Příbojského, Ondreja Rakoncája, Michala Bíňana, manželku Juraja Krasku, ďalej rozšírené čabianske pomiestne priezviská: Dobrocký, Hrabovský, Huršan, Kokavec, Kociha, Lehotský, Lipták, Lukovický, Medovarský, Selčan, Senteský, Šajben, Sušanský, Záhoran, Žibrita, Žilák... Na začiatku roka 1867 Karol Hrdlička založil zbierku na druhý zvon, na ktorý sa nazbieralo 406 zlatých. Aj tu tento farár v protokole uviedol a zanechal menoslov vďačných darcov.

Napísal čiastkové dejiny čabianskej Jaminy

Hneď po svojom príchode do Viníc nad Jaminou, ako Hrdlička nazval túto mestskú časť, všetky dôležité udalosti zapisoval do cirkevného protokolu. Pod názvom Evanjelická cirkev v Jamine od Karola Hrdličku ju nájdeme uloženú v archíve evanjelického cirkevného zboru v Békešskej Čabe. Píše v nej aj to, že Jamina by sa výstižnejšie mohla volať Kopanice ako Vinice, a to preto, že tu má každý pri roztratenej „chyžke“ i okolo nej pozemky, a tak netvorila usporiadannú dedinu. Na tomto území boli v minulosti vinice, ktoré dávali dobrú úrodu. Vymerané boli v roku 1769 za čabianskeho richtára Jána Prístavka. Už o rok neskôr okolo Juraja sa začali pozemky vysádzať, a to nielen viničom, ale aj ovocnými stromami. Vinice neskôr v dôsledku suchoty a fyloxéry vyklčovali. Počas pôsobenia Karola Hrdličku bolo vidieť vinič už len kde tu. V tejto mestskej časti nebolo do roku 1845 povolené stavať riadne obytné domy, len domčeky (chyžky) na spôsob terajších záhradkárskych, či chatárskych osád. Počas svojho pobytu v Jamine potom mohol Hrdlička napísať, že najviac je tam takých, ktorí majú domček s viničom s rozlohou 800 štvorcových siah (28 árov), niektorí majú aj viac, ale tých nie je viac ako tucet. Zaznamenal, že väčšina obyvateľov sa živí vlastnými rukami, tí, čo majú konský záprah, furmania. Z remeselníkov spomína iba čižmárov. Najviac bolo evanjelikov, niekoľko katolíkov i starovercov (pravoslávnych) a tri židovské rodiny. Nových osadníkov tu podľa neho každý rok pribúda, z mesta prichádzajú takí, čo tam z rôznych príčin schudobneli.

Kostol a škola, dielo horlivých evanjelikov

V čase, keď sa tu už obyvateľstvo výrazne rozmnožilo a usadilo, starší a vplyvnejší čeladní otcovia rozhodli sa postaviť školu a kostol. Spomedzi nich si podľa Hrdličku zaslúži pochvalu Ondrej Rakoncaj, Ondrej Bíňan, Ján Fiľo a Juraj Bartolák. Horlivý evanjelik Ondrej Rakoncaj zo začiatku uvoľnil vo svojom dome miesto pre vyučovanie žiakov, ktorých učil dočasne pozvaný učiteľ. Po niekoľkých rokoch kúpili uveďomeli rodičia za podpory čabianskeho farára Daniela Brozmana Rakoncajov dom a k tomu kvartu (0, 36 ha) pozemku na školu. Za evanjelického učiteľa bol zvolený Pavel Chovan, ktorý navyše vyučoval aj súkromne. Novú školskú budovu postavila cirkev v roku 1851 a za riadneho a vzdelaného učiteľa, skromne plateného, zvolila Michala Michunyho. Keď už mali učiteľa, od cirkvi žiadali aj miesto pre levitu (pomocný kňaz). V roku 1856 sa ním stal vysvätený farár Ondrej Dianovský. Kňazské služby vykoná-

val v školskej budove, tam aj krstil a sobášil. V tom čase v Jamine nemali cintorín a mŕtvych odvážali pochovávať na vzdialené miesto. Farár Dianovský si nezískal cirkevníkov a po dvoch rokoch z Jaminy odišiel. V roku 1858 bol tu za levitu zvolený Eduard Lesich, rodák zo Sarvaša, syn tamojšieho učiteľa. Ako farár a učiteľ tu pôsobil do roku 1864. Pričinením Gustáva Seberíniho začala táto čabianska evanjelická filia napredovať a začali sa v nej konať pravidelné bohoslužby. Jaminská filia si zo zbierok zakúpila prvý trojcentový zvon za 160 rýnskych zlatých. Horliví cirkevníci túžili postaviť si i vlastný kostol. To nebolo ľahké, lebo mnohí tvrdili, že im stačí ten, čo majú v školskej budove. Horlivci sa nedali a predložili seniorovi žiadosť vypracovať plán na výstavbu kostola za 12-tisíc zlatých. Túto sumu mali získať zbierkou, ale takú sumu sa im nepodarilo vyzbierať. Zbierka im stačila iba na stavbu modlitebnice, ktorú postavili zo surových tehál. Bola rozdelená na dve časti. Jedna slúžila ako kostol a druhá ako škola. Dovtedajšia budova školy potom slúžila ako byt pre levitu Eduarda Lesicha. V rokoch 1860-61 sa obnovoval starý školský chrám a odvtedy sa začali konať každú nedeľu pravidelné bohoslužby, a tak modlitebnica sa premenila na kostol. Levita Eduard Lesich dostal kazateľské právo ako riadny farár, tým mu pribudlo viac starostí, a to aj pribúdaním nových cirkevníkov, a tak dostal na pomoc v Sarvaši vyštudovaného Karola Brózik, pochádzajúceho z Cerova v Honte. Tento po roku účinkovania v Jamine postúpil a stal sa v meste riadnym evanjelickým učiteľom. Po ňom prišiel do Jaminy, tiež v Sarvaši vyštudovaný, Ľudovít Miháľfy – Michalovič, syn evanjelického učiteľa v Bácske.

Najplodnejšie obdobie v Nadlaku

V roku 1870 bol Karol Hrdlička pozvaný do Nadlaku za druhého farára k Ondrejovi Seberínimu. Nadlackí evanjelickí Slováci mali takto vo svojom cirkevnom zbore a medzi sebou z národného ohľadu dve silné osobnosti. Obidvaja boli už predtým publicisticky činní a medzi dolnozemskejším ľudom rozvíjali bohatú národnouvedomovaciu a osvetovú činnosť. Nepreukázalo sa, že by boli medzi týmito dvomi farármi vládli nejaké nepríjemnosti. Práve naopak, ich spolupráca v mnohom viedla rovnakým smerom, či už v národnom, alebo cirkevnom živote. Keď Ondrej Seberíni v roku 1895 zomrel, na jeho miesto za druhého farára bol v Nadlaku zvolený Ľudovít Boor, s ktorým už Hrdlička nevychádzal tak, ako so Seberínim. Karol Hrdlička počas svojho pôsobenia vykonával pre nadlackú cirkev veľa, keď sa napríklad postaral o výstavbu štyroch nových cirkevných školských budov a rovnako aj rekonštrukciu kostola s vežou. Počas

jeho pôsobenia jeho pričinením vznikol cirkevný spevokol a pohrebný spolok, ktorého bol predsedom. Karol Hrdlička bol výborným kazateľom, čo sa prejavovalo aj v jeho kázňach a pohrebných odobierkach. Popri svojej pastoračnej činnosti venoval svoj voľný čas práci v kultúrno-osvetovom spolku Ľudový kruh, rozširovaniu slovenskej tlače a písaniu náboženskej literatúry (biblická história, pohrebné kázne, katechizmus), prispieval do slovenských novín a časopisov Evanjelik, Národný hlásnik, Korouhev na Sionu, Cirkevné listy, Národné noviny, v ktorých často bojoval proti maďarizácii v evanjelickej cirkvi. Už z toho, že bol výrečným kazateľom, bol aj dobrým veršovníkom. Okrem tlačených kázní, trúchllorečí a cirkevných správ tvoril aj básne. Najvýznamnejšia z nich je „*Falošní svätí alebo náказа Nazarenská a horké pilulky proti nej*“ (Martin 1886). Bohatšia je jeho prekladateľská činnosť: Caspari: *Nevďačné deti* (Budapešť 1867), Gröger, J.: *Malý Katechizmus dr. Martina Luthera vysvetlený* (Budapešť 1887), Abbott, J.: *Matka v kruhu dítiek, aneb zásady matěřinských povinností* (Budapešť 1880), Dortmüller: *Učení Ježíše o modlitbě* (Békešcaba 1885). Karol Hrdlička je autorom prvého prekladu básne Sándora Petöfiho (Petroviča) do slovenčiny. Ondrej Štefanko napísal, že Karol Hrdlička vystihol zmysel Petöfiho poézie a dokázal jej dať umelecky hodnotnú slovenskú tvár. Farár, básnik a prekladateľ Karol Hrdlička zomrel 27. 7. 1908 v Nadlaku, kde je aj pochovaný.

Ján Jančovic

Nadlacký evanjelický kostol

„Velký syn Čaby“

Za „*velkého syna Čaby*“ označila miestna tlač jedného z Čabänov v čase jeho vrcholiacich politicko-spoločenských aktivít, po ktorom dokonca ešte počas jeho života pomenovali ulicu (dnes Dózsa Gy. utca).

Michal Žilinský/Zsilinszky (1838 – 1925), rodák z Békešskej Čaby, patrila na konci 19. a na začiatku 20. storočia k známym postavám uhorskej politickej scény, ako aj uhorskej historiografie a vďaka svojim vnútrocirkevným aktivitám i evanjelickej cirkvi. Po učiteľskom pôsobení na gymnáziu v Sarvaši sa stal poslancom za Liberálnu (Slobodomyselnú) stranu, neskôr hlavným županom najprv Čongrádskej a potom Zvolenskej župy. Jeho kariéra vyvrcholila postom štátneho tajomníka na ministerstve kultu a výučby (1895 – 1905). Okrem toho bol aj významným činiteľom evanjelickej cirkvi v Uhorsku, zastávajúcím viaceré posty – od zborového po distrikтуálneho dozorcú.

Určujúcim priestorom jeho mentálneho dozrievania bola dolnozemska, „žirna rovina“, priestor rodného mesta a župy, kam sa neustále vracal, aj keď ho profesijné povinnosti viazali k Budapešti alebo k iným mestám. Celý aktívny život prejavoval vysokú mieru lokálpatriotizmu, hoci mohlo ísť aj o politicky účelovú záležitosť čoby poslanca, politika. Mnohokrát prejavil vysokú mieru empatie voči problémom viacerých dolnozemských Slovákov, či už išlo o Békešskú Čabu, Slovenský Komlós, Medeš alebo Kovačicu. Svoj vzťah k Dolnej zemi vniesol i do viacerých historických, príp. vlastivedných prác, pričom v jednej z nich konštatoval, že najvýstižnejším básnickým obrazom jeho rodného kraja sú verše Sándora Petöfího z básne *Álföld* (Dolná zem, 1844).

Michal Žilinský mal zaujímavú kariéru a prežil aktívny život. Dožil sa vysokého veku, keď umrel ako 87-ročný dôchodca. Narodil sa ešte pred začiatkom dualizmu, prežil celé dualistické obdobie Uhorska a zažil aj rozpad Rakúsko-uhorskej monarchie a vznik nových štátnych celkov – Československa, Maďarska a ďalších. Počas svojho života sa stále snažil byť verným občanom monarchie a uhorským vlastencom, ale viackrát prejavil aj príslušnosť k svojmu slovenskému pôvodu, ktorá v rámci provládneho Uhorskokrajinského vzdelávacieho spolku slovenského (MTKE) nebola iba deklaratívna, ako u viacerých iných členov spolku. Napokon bol aj riadnym členom Matice slovenskej (od 1873 do jej zrušenia 1875). V prvej polovici 90. rokov 19. storočia podporil založenie Muzeál-

nej slovenskej spoločnosti a zachránil pre ňu množstvo dokumentov zo zhabaného majetku Matice. Michal Žilinský bol v prvom rade dištriktuálnym dozorcom evanjelickej cirkvi, historikom, štátnym úradníkom a až napokon politikom. Svoju evanjelickú identitu prežíval veľmi silno. Svedčia o tom jeho postoje, činnosť na rôznych úrovniach cirkvi, ako aj publikačné aktivity. Aj na pôde cirkvi Žilinský vzdoroval snahám fanatikov pranierovať iných pre nemaďarskú etnickú príslušnosť, odsudzoval strašidlo tzv. panslavizmu, a to s dôrazom na kresťanské a humanistické hodnoty. Viackrát sa energicky zastal prenasledovaných slovenských kňazov a učiteľov (v Slovenskom Komlóši, Kovačici a inde).

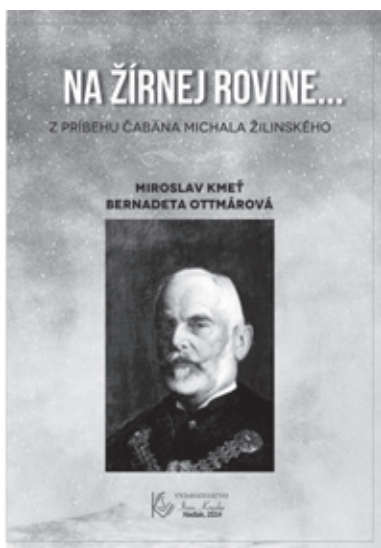
Žilinského tvorba na poli historiografie, či už regionálnej, biografickej alebo cirkevnej tematiky je veľmi bohatá. Žilinský ako historik sa venoval rôznym historickým témam a disciplinám. Hoci avizoval prípravu dejín Slovákov, prácu nenapísal. Vo svojej dobe patrila k tým, ktorí so záujmom sledovali nové trendy vo svetovej historiografii – dominantne v kultúrnej histórii. Jeho diela disponujú hlbokou základňou archívneho výskumu a svoje názory sa snažil ukotviť aj na pozadí rozsiahleho čítania historických diel, nevynímajúc zahraničných autorov. Žilinský sa zo spoločenských, politických, nepochybne i osobných dôvodov zaradil do hlavného prúdu uhorských/maďarských historikov. Preto sa ani on nevyhol charakteristickým interpretáciám a postojom dobovej maďarskej historickej kultúry a jej historických mýtov – cieľavedome pestovaných a podporovaných spoločensko-politickou elitou.

Maďarský historik Ivan Halász k osobe Žilinského uviedol, že ho so slovenským národom a jeho hnutím politicky veľa vecí nespájalo. Dodal však, že kultúrne, cirkevné aj vedecké kontakty so slovenským svetom sporadicky udržiaval. Osoba Žilinského je zo slovenského uhla pohľadu nepochybne kontroverzná. Proti zavretiu Matice slovenskej, ktorej bol členom, neprotestoval a jeho meno je viac spojené s Uhorskokrajinským slovenským vzdelávacím spolkom v Budapešti. Pri zastávaní politických a úradníckych postov konal čestne, spoľahlivo, hoci „vlastiverne“, ale s citom pre spravodlivosť. So Žilinským ako významným historikom, politikom a funkcionárom ev. cirkvi korešpondovali aj slovenskí dejatelia. Súčasne však M. Žilinský predstavoval kategóriu tzv. lojálnych Slovákov, „úradných Tótov“, akých žilo najmä v Budapešti viacero. Ale aj medzi nimi boli veľké vzdelanostné, charakterové, mentálne a morálne rozdiely, minimálne v polarite Daniel Bachát (či Samuel Czambel) – Adolf Pechány (či Ludvík Janovec).

Kým pre politiku maďarských liberálov bola vzorom idea francúzskeho politického (ale aj jazykového) národa, pre Michala Žilinského bolo vzorom iné riešenie súžitia viacerých národov či národností v jednom štáte. Jednoznačne sa považoval za uhorského vlastenca, avšak nestotožnil sa so splynutím patriotiz-

mu s „maďarstvom“. V práci *A hazafiság és nemzetiség kérdéséhez* (K otázke vlas-tenectva a národnosti, Szarvas 1908) svoj postoj vysvetľoval na príklade Švajčiarska, kde obyvatelia rozprávajú tromi úradnými jazykmi, a to po nemecky, francúzsky a taliansky. Príslušníci všetkých národností žijú v jednom štátnom útvare, ale predsa neexistuje švajčiarsky jazyk (iba štát je Švajčiarsko) a nie sú utláčaní, lebo jazyk sám od seba nevytvára jeden národ. Ďalej konštatoval, že vo Washingtone a Londýne používajú jeden a ten istý jazyk, ale predsa netvorí jeden národ. Uvedené úvahy svedčia o ambivalencii etnickej a jazykovej identity v podmienkach Uhorska, ale aj o jeho tolerantnom, znášanlivom vnímaní národnostnej otázky v Uhorsku, pre vyriešenie ktorej videl vzor vo Švajčiarsku.

Historik a politik Michal Žilinský bol markantnou postavou druhej polovice 19. a začiatku 20. storočia. Na kultúrnom poli vykonal veľký kus záslužnej práce. V historiografii a publicistike vystupoval cielavedome ako uhorský vlastenec a v prípade akejkoľvek národnostnej problematiky sa snažil z obsahového i formálneho hľadiska vystupovať súčasne patrioticky a tolerantne. Jeho príslušnosť k vládnej strane však zároveň napovedala o zložitom vzťahu k národu, z ktorého pochádzal. Uvedomoval si svoj slovenský pôvod a Slovákom sa cítil aj vtedy, keď zastával vysoké politické funkcie. Predstavoval však typ dolnozemskeho vzdelanca, ktorého slovenskú etnickú identitu silno oslabovala hodnota uhorského vlastenectva stotožňovaná s maďarským charakterom štátu a oficiál-

nou vládnuou politikou. Michal Žilinský sa nepochybne cítil súčasťou slovenskej pospolitosti, napriek vrchnému náteru uhorského patriotizmu a po maďarsky hovoriaceho a publikujúceho občana.

Na Slovensku sa Žilinským systematickejšie zaoberali zatiaľ Miroslav Kmeť v *Historiografii dolnozemsých Slovákov v 19. storočí* (obhájená r. 2009) a Bernadeta Ottmárová v práci s názvom *Michal Žilinský – politik a historik obdobia dualizmu* (obhájená r. 2013). V Maďarsku sa mu venoval v medzivojnovom období Géza Korniss napr. v kolektívnej monografii *Békéscsaba – Történelmi kulturális monográfiája* (1930), v súčasnosti archivár József Dusnoki-Draskovich napr. v prácach *Nyitott múlt* (2000), *Följegyzések Zsilinszky Mihály pályakezdetéről* (2008) a niekoľkých ďalších. Analyzoval hlavne rané obdobie jeho života. Teraz však Vydavateľstvo Ivan Krasko v Nadlaku vydalo knihu o Žilinskom autorov M. Kmeťa a B. Ottmárovej pod názvom **Na žirnej rovine... Z príbehu Čabäna Michala Žilinského** (2014, 248 strán). Interpretácia života tejto pozoruhodnej osobnosti slovenských i maďarských dejín je vlastne takto po prvýkrát predstavená odbornej i neodbornej verejnosti v podobe monografie.

Miroslav Kmeť

Námestie starej Čaby

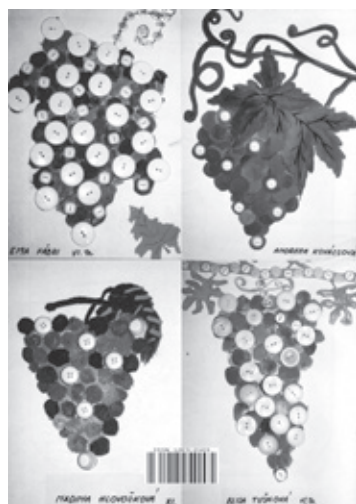
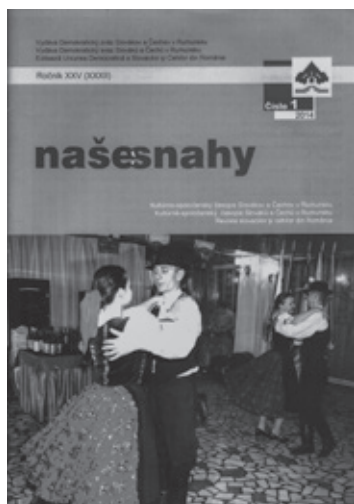
Založil a vydával časopis Slovákov v Rumunsku Dr. Peter Pavel Doval'

V roku 2016 si pripomíname 110. výročie narodenia významnej osobnosti z radov Slovákov v Rumunsku Petra Pavla Doval'a. Narodil sa 29. augusta 1906 v Nadlaku v roľníckej rodine, otca Pavla a matky rodenej Ondrusovej. Otec mu zahynul v prvej svetovej vojne, a tak všetka starostlivosť o jeho výchovu a vzdelanie, rovnako aj jeho sestry Márie, pripadla na ich matku. Základné vzdelanie získal v Nadlaku a jednotlivé stupne gymnaziálneho štúdia absolvoval v Sarvaši, Arade, Banskej Bystrici, Brade, nakoniec v Oraštii, kde roku 1925 zmaturoval. V ďalšom štúdiu pokračoval v Kluži na právnickej fakulte, kde bol roku 1932 promován. Povinnú a žiadanú koncipientsku prax vykonával do roku 1936 v advokátskej kancelárii spolurodáka JUDr. Jána Naďa Ďuriša. V tom istom roku sa osamostatnil a zamestnal sa v Bukurešti ako právny zástupca firmy Dunajplavba. Popri štúdiu a neskôr aj popri práci sa aktívne zapájal do národno-kultúrneho života rumunských Slovákov. Už v rokoch 1929 – 1932 prispieval hodnotnými článkami do Slovenského týždenníka, prvého slovenského časopisu v Rumunsku. Známe sú jeho aktivity v kultúrnom a spolkovom živote rodákov.

V Slovenskom kultúrnom spolku, kde bol spoluzakladateľom jeho študentského odboru Slávia, zastával funkciu tajomníka. V rokoch 1927 – 1936 bol členom župného zastupiteľstva v Arade. Svoje vzdelanie a skúsenosti z publicistiky využil ako zakladateľ, vydavateľ a redaktor slovenského časopisu Naše snahy, ktorý vychádzal v rokoch 1936 – 1940 v Bukurešti. Dr. Peter Pavel Doval svojiu angažovanosť v slovenských záležitostiach prejavoval okrem právnickej činnosti aj v tom, že o svojich rodákoch, ich živote, práci a problémoch publikoval aj v rumunských časopisoch a v novinách vychádzajúcich na Slovensku. V roku 1944 sa presťahoval na Slovensko, kde po skončení druhej svetovej vojny našiel zamestnanie v Slovenskom plánovacom a štatistickom úrade, počas rokov návratu Slovákov zo zahraničia do starej vlasti na Osídľovacom úrade a v Presídľovacej komisii a po zrušení týchto ustanovizní, až do odchodu do dôchodku, pracoval v zdravotníctve. Ani potom neodpočíval, vo voľnom čase odovzdával svoje životné skúsenosti a vedomosti na konferenciách a akciách Odboru zahraničných Slovákov Matice slovenskej a Slovenskej demografickej a štatistickej spoločnosti SAV v Bratislave, na ktorých sme ho mali možnosť vidieť a poznať nielen ako hosťa, ale aj aktívneho autora odborných príspevkov. Podobne sa aktívne zúčastňoval aj na akciách spolkov dolnozemsých Slovákov. Dr. Peter Pavel zakončil svoju životom a skutkami naplnenú púť 6. februára 1994 v Bratislave.

Ján Jančovic

Čísla slovenského časopisu Naše snahy po roku obnovenia

Dobrý deň, Sarvaš!

Týmito slovami som sa v roku 2005 prvýkrát prihovorila ako hostujúca učiteľka žiakom, učiteľom a obyvateľom mesta. Vyslovila som obdiv nad malebným mestom Sarvaš. Zaujalo ma množstvo zelene, čistota mesta a veľmi príjemní obyvatelia. *Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši*, ktorá ma prijala do svojich radov ako učiteľku slovenského jazyka, sa stala na štyri roky mojím druhým domovom. Moderne vybavená škola pod vedením pani riaditeľky *Zuzany Medvegyovej* spĺňala všetky požiadavky školy tretieho tisícročia. Vrelý vzťah kolegov a žiakov školy k slovenskému jazyku rýchlo potlačili moje obavy z pôsobenia v škole v zahraničí. Žiaci s radosťou prijímali moju pomoc a všetky nové aktivity, ktorými som sa snažila zlepšovať výučbu slovenského jazyka. Okrem povinných vzdelávacích aktivít na hodinách slovenského jazyka sa žiaci zúčastňovali a zúčastňujú sa aj teraz na rôznych súťažiach v slovenskom jazyku doma, v Maďarsku, ale aj na území Slovenska. Slovenské súťaže, ako *Slovenské spievanky a veršovačky*, *Prečo mám rád slovenčinu*, spracovávanie rôznych tém vyhlasovaných *Výskumným ústavu Slovákov v Maďarsku*, výtvarná súťaž *Vianočná pohľadnica*, súťaž detských divadiel *Deti deťom*, spevácka súťaž *Cez Nadlak je...* a mnoho ďalších, umožnili žiakom ukázať svoje schopnosti a mnohokrát aj talent v rôznych oblastiach. Po stopách svojich predkov sa dostali až k deviatej generácii svojej rodiny, spoznali významné osobnosti v meste či okolí, vznik a činnosť slovenských spolkov v Maďarsku a množstvo ďalších zaujímavých aktivít. Na všetkých uvedených súťažiach žiaci sarvašskej základnej školy získali popredné umiestnenia. Okrem súťaženia, o ktoré je medzi žiakmi vždy záujem, sa veľká pozornosť venuje aj pobytom na Slovensku. Škola v prírode v Tatranskej Lomnici sa stala pre sarvašských žiakov tradíciou. Už 25 rokov každoročne túto školu v prírode navštevuje 40 žiakov a 5 pedagógov školy. Sarvašské deti si vytvorili veľmi vrelý vzťah k Vysokým Tatrám, a tak aj k zimnému športu, k lyžovaniu. Svedčí o tom aj záujem o lyžiarske výcviky na rôznych miestach Slovenska – *Vysoké a Nízke Tatry*, *Plejsy*, *Donovaly*. Uvedenými aktivitami deti získali veľmi pozitívny vzťah k slovenskej prírode. Krásy a zaujímavosti Slovenska spoznávajú aj prostredníctvom každoročných pobytov v táboroch s rôznym zameraním. Organizujú sa pobyty v športových, *dramatických táboroch*, v *biblickom tábore*, kde sa sarvašské deti stretávajú aj so slovenský-

mi deťmi z iných krajín. Zabezpečovanie a príprava rôznych kultúrnych podujatí sú neodmysliteľnou súčasťou chodu školy. Kultúrny program je vždy zameraný na zachovávanie slovenských a maďarských tradícií a zvykov. Pedagógovia a žiaci školy ho pripravujú na vysokej profesionálnej úrovni. Svedčí o tom vysoká účasť z radov rodičov a priateľov školy a sledovanosť záznamov z týchto podujatí v mestskej televízii, ktorá sa ich tiež rada zúčastňuje. Vymenovaním aktivít som priblížila prácu v škole, v ktorej sa môj štvorročný pobyt v roku 2009 skončil. Odchádzalo sa mi ťažko, ale s presvedčením, že sa tu chcem opäť vrátiť a dokončiť začatú prácu. Moje pranie sa mi splnilo. V septembri 2012 som sa znovu vrátila do sarvašskej školy. Pracovný elán sa z tejto školy nevytratil. Škola sa ešte viac zmodernizovala a záujem o ňu neútlmí. Pribudli noví žiaci, ale aj noví kolegovia. Aj ďalšie štyri roky ubehli ako voda. Moje štvorročné pôsobenie hosťujúcej učiteľky v slovenskej škole opäť končí. Čo mi bude chýbať? Určite deti, ich snaha učiť sa slovenský jazyk a obrovská oduševnenosť a kreativita kolegov a žiakov, ktorí sa nadchnú pre každú dobrú a prospešnú vec. Nezabudnem nikdy ani na obyvateľov mesta a všetkých príjemných ľudí, ktorí s veľkou láskou pracujú na slovenskom poli a snažia sa o zachovávanie tradícií, zvykov a hlavne slovenského jazyka na Dolnej zemi.

Eva Labišáková

Snaha o zbližovanie kultúr

Snaha o zbližovanie kultúr, o spoznávanie všetkého, čo ľudí spája, považujem za veľmi cenné a dôležité. Keď som v roku 2012 prišla do Sarvaša ako hosťujúca učiteľka, od prvého dňa som sa stretávala s milými ľuďmi, so zapálenými kolegami a samozrejme s detskými tváričkami plnými očakávania. Od prvého dňa som obdivovala to zanietenie pre prácu, ochotu pracovať aj nad rámec povinností. Každý ďalší rok môjho pôsobenia ako hosťujúcej učiteľky v tomto malom meste na Dolnej zemi mi potvrdil, že roky budovaná tradícia má pevný a kvalitný základ. Každá odučená hodina, každá nová skúsenosť ma utvrdzovala v presvedčení, že rozhodnutie učiť v slovenskej škole bolo správne. Toto malé, tiché mesto, kde spolu žijú Slováci a Maďari už niekoľko generácií, mi prirástlo k srdcu a zanechalo v ňom hlbokú stopu na celý zvyšok môjho života. Tento školský rok je mojím posledným rokom, bude sa mi odchádzať veľmi ťažko. Verím však, že sa sem ešte vrátim.

Hodiny slovenského jazyka v rámci školy naplňam komunikáciou v slovenskom jazyku napr. situačnými hrami, nácvikom krátkych dramatických vystúpení a scénok, počúvaním a interpretáciou ľudových, ale aj moderných piesní. Deti reagujú na podnety spontánne a ich úsilie dorozumieť sa po slovensky pomerne rýchlo stúpa. Po prekonaní jazykových bariér ich komunikačné schopnosti rastú. O tom svedčia aj moje doterajšie skúsenosti. Spoločne sa pravidelne so žiakmi zúčastňujeme rôznych súťaží, na ktorých si žiaci môžu overiť úroveň svojich znalostí a vedomostí. Musím povedať, že umiestnenie našich žiakov je vždy na popredných miestach. Veď čo môže byť krajšou odmenou pre pedagóga, ako úspešní žiaci? Úroveň vyučovania v našej škole ovplyvňuje aj fakt, či sa dieťa pohybuje v rodine, v ktorej sa hovorí po slovensky, alebo nie. Bohužiaľ, deti, ktoré aktívne využívajú možnosť rozprávať sa s rodičmi či starými rodičmi po slovensky, je stále menej. Tváriť sa, že tomu tak nie je, je slepou uličkou v udržiavaní slovenského jazyka. Jazykové vedomosti žiakov sa často pohybujú v polohe, ktorú si zachovali po predkoch. Táto slovenčina znie určite krásne, lahodí uchu a má určite jazykovú a kultúrnu hodnotu. Treba ale pozeráť dopredu a učiť deti spisovnú slovenčinu. A preto v našej škole uprednostňujem rozmanité spôsoby jej vyjadrenia, napr. umením, reklamou, médiami, čo považujem za významné obohatenie.

Som presvedčená, že úsilie zdokonaľiť a pozdvihnúť používanie slovenského jazyka je možné len jedinou cestou a tou by mala byť - práca s deťmi.

*Alena Kosc,
hostujúca učiteľka, Sarvaž*

Rozprávkové vretienko - XIX. ročník

Základná škola Alexandra Dubčeka v Bratislave v tomto roku usporiadala už XIX. ročník súťaže v prednese slovenských rozprávok. Na súťaži sa pravidelne zúčastňujú aj žiaci Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v Békešskej Čabe. V apríli sme opäť cestovali do hlavného mesta Slovenska. Na súťaži vystupujú najlepší recitátori zo Slovenska. Žiakov, učiacich sa slovenský jazyk v Maďarsku, zastupovali Edina Csajbóková z tretej a Benedek Murvai z druhej triedy. Naši žiaci sa medzi slovenskými deťmi nestratili, boli veľmi šikovní, pekne predniesli rozprávky Daniela Heviera. Edinu vyhlásili za najúspešnejšiu zahraničnú recitátorku a Benedek dostal diplom za vynikajúci prednes rozprávky.

Pre našich žiakov bolo veľkým zážitkom, že popri súťaži sa počas troch dní mohli oboznámiť s pamätihodnosťami Bratislavy. Počas návštevy Starého Mesta boli pyšní aj na to, že vedia s tamojšími ľuďmi hovoriť po slovensky.

Remeselnícky tábor v Nadlaku

Medzinárodný putovný remeselnícky tábor Slovákov na Dolnej zemi usporiadali v roku 2015 v dňoch 16. - 20. augusta v priestoroch Základnej školy v Nadlaku – v Rumunsku. V tohoročnom tábore sa vďaka Čabianskej organizácii Slovákov a Slovenskej základnej škole v Békešskej Čabe okrem žiakov z Vojvodiny a z Rumunska zúčastnilo i 10 našich detí. Počas skoro týždňového tábora urobili naši žiaci veľa krásnych ručných prác, napr. figúrky z hliny, písali si denník, maľovali na sklo, vyrábali škatuľky z recyklovaného materiálu či kvety zo šúpolia. Organizátori sa snažili aj o to, aby sa naše deti trochu zabavili. Bolo zaujímavé, keď zorganizovali pre ne diskotéku, nácvik moderného tanca, ale i celodenný výlet do Temešváru, kde napriek zlému počasiu navštívili deti zoológickú záhradu a skanzen. Tu si mohli pozrieť, ako bývali ľudia kedysi. V Slovenskom oblastnom dome v Nadlaku videli, aké predmety používali tamojší Slováci vo všedných dňoch i ako boli zariadené ich domy.

Naše deti sa plné zážitkov vrátili domov, a už teraz sa veľmi tešia, že sa s novými priateľmi opäť stretnú v lete 2016, keď bude putovný tábor organizovaný v našom meste.

Natália Lopusná

Prví osadníci z Malohontského dištriktu v Békešskej Čabe na podklade dokumentov z 18. storočia

Aj historické územie **Malohontu**, ležiace medzi Novohradom a Gemerom, spustošili v 16. a 17. storočí Osmani. Na začiatku 18. storočia bolo v ňom 36 sídel, z ktorých len Tisovec a Rimavská Sobota boli mestečká. Vystaňovalecký osud stihol i poddaných z tohto dištriktu, a to prevažne z obcí, ktoré obývali Slováci. Väčšia časť poddaných z tohto dištriktu smerovala zo začiatku do osád v Hevešskej stolici, Jazygo-kumánskeho dištriktu, ale významná časť sa usadila aj v Peštianskej a Békešskej stolici. Podľa „Súpisu o úteku poddaných z jednotlivých dedín Malohontu“, ktorý vypracoval v roku 1719 slúžny Ján Šípoš a prísažný Peter Jakab a časť z neho uverejnil historik Ján Žilák (Úteky poddaných z Malohontu vo svetle súpisu z roku 1719, Slováci v zahraničí 17. MS Martin 1994) vieme, kto do **Békešskej Čaby** pred niekoľkými rokmi utiekol. Z Dolných Zahorian Gregor Baláž; zo Sušian Juraj Donecký, Juraj Benčík; Seliec Štefan Botto, Michal Španek, Tomáš a Juraj Sýkora, Peter Čičel, Ondrej Andál; z Pondelka Tomáš Jersuš, Jakub Gajdác; Váľkova Juraj a Blažej Beňo; Čerenčian Pavol Brezov; Vyšnej Pokoradze Juraj Banský, Ján Terkely; Veľkých Teriakoviec Mikuláš Koško; Nižného Skálnika Juraj Slávik; Vrbovec Matej Mackoš, Michal Batak, Martin Machnic, Ondrej Salamon, Juraj Géč, vdova Štefana Pénteka, Ondrej Šebo, Ondrej Kvas; Vyšného Skálnika Jakub Cepo; Kocihy Martin Štefanovech, Lukáš a Pavol Doňa, Ján Malen, Peter Mega, Ondrej Pecho; Rimavských Zálužian Jakub Beracko, Michal Seleš, Pavol Čecho ml.; Horných Zálužian Gregor Gregorec; Rimavice Štefan Cipan; Rimavskej Lehoty Ondrej Kosnovch, Juraj Košťál; Rimavskej Bane Lukáš Katziar, Matej Knapovech; Rimavského Brezova Matej Dlháň. Medzi uvedenými menami nachádzame podobné, aké sa vyskytujú aj v matrike umrelých, ale i typické pomiestne utečenecké Kociský (Kociha), Lehotský, Lehocký (Rim. Lehota), Pokorácky, Pokorádi (Nižná a Vyšná Pokoradz), Rimavský (Rmavica), Selský (Selce), Skalnický (Nižný a Vyšný Skálnik), Sušanský (Sušany), Teriakovský (Teriakovce), Valkovský (Váľkovo), Vrbovský (Vrbovec), Zálužanský (Zálužany), Zahoranský (Dolné a Horné Zahorany), Brezovský (Rim. Brezovo), Hrachovský (Hrachovo), Hnúšťan (Hnúšťa), Jelšavský (Jelšava), Klenovský (Klenovec), Kokavec (Kokava

n. Rim.), Kraskovský (Kraskovo), Kyjatický (Kyjatice), Likér, Likerec (Likier), Lukovický (Lukovište), Pílan (Rim. Píla), Tisovský (Tisovec). Z mužských krstných mien je rozšírené Jakub, Tomáš, Ondrej, Juraj a u žien Mária, Il'ka, Dorota...

Menovitý príchod prvých prisťahovalcov do Békešskej Čaby uviedol L. Haan vo svojom po slovensky napísanom diele „Pametnosti Békeš – Čabanské“, Pešť, 1866“. Z uvedených 320 priezvisk viac ako tretina (115) pochádza z Novohradu, 56 z Malohontu, 48 z Hontu, 36 z Pešti, niekoľko z Turca, Zvolena, Liptova, Tekova...

Kým L. Haan vybral z matriky prvé priezviská zväčša po meči, po prvých prisťahovalcoch prichádzali sem do služby aj slobodné dievčatá, spravidla z tých obcí, z ktorých pochádzali prví prisťahovalci do Békešskej Čaby. Stalo sa pravidlom, že usadení Novohradčania si šli vyberať nevesty do kraja, z ktorého pochádzali. Pri Malohontánoch je pomer mužov a žien prisťahovaných do Békešskej Čaby pomerne vyrovnaný. Už z tohto hľadiska som načrel do zachovanej najstaršej matriky zomrelých v Čabe, ktorú v tom čase písal farár Ondrej Ďurček, a vybral z nej tie čitateľné mená a priezviská, ktoré Ľudovít Haan tak podrobne nezisťoval. V nasledujúcom zozname prisťahovalcov prevládajú rodné mená slobodných Novohradčaniek, ktoré sa tam po príchode vydali. Okrem mien uvádzam miesto a rok ich narodenia, krstné mená ich rodičov, podľa možnosti meno a priezvisko manžela - manželky, rok a príčinu smrti. Z matriky poznačenej zubom času sa mi podarilo vylúštiť a vybrať viac ako sedemdesiat hláv rodín a jednotlivcov, čiže viac ako ich vo svojom, už spomenutom diele uvádza Ľudovít Haan.

Evanjelický kostol v Kraskove

Slováci z Malohontského dištriktu prisťahovaní do Békešskej Čaby a zapísaní v matrike zomrelých (1781 – 1799)

Meno osadníka	Miesto a rok narodenia	Rodičia	Meno manžela/manželky	Rok a príčina smrti	Poznámka
Dorota Derajová	Lukovište, 1720	Tomáš, Mária	Peter Zeman	1785, záduch	nesprávne uvedená Zvol. stolica
Martin Perso	Teriakovce, 1710	Ondrej, Mária	Mária Hrašková	1785, horúčka	
Ondrej Straka	Hrachovo, 1684	Pavol, Mária	Mária Školníková	1785, záduch	dožil sa 102 rokov
Jakub Záhoranský	Záhorany, 1724	Jakub, Katarína	Dorota	1784, suchoty	
Tomáš Jakuba	Vrbovce, 1721	František, Alžbeta	Dorota	1784	
Michal Buday,	Kociha, 1721	Ján, Ilka		1784, suchoty	mlynár
Matej Kešjar	Rim.Baňa, 1699	Juraj, Žofia	Žofia	1785, horúčka	
Mária Gajdáčová	Valkovo, 1722	Juraj, Dorota	Lukáš Botto	1784, porážka	
Ján Ando	Záhorany, 1729	Gejza, Ilka	Katarína	1784, zimnica	nesprávne Novohradská stolica
Dorota Valachová	Revúca, 1712	Juraj, Dorota	Matej Opavský	1784, staroba	
Ján Vrbovský	Vrbovce, 1704	Matej, Ilka	Dorota	1784, staroba	
Dorota Mlynárová	Vrbovce, 1722	Ondrej Ilka	Ondrej Bohuš	1784, horúčka	
Pavol Galovič	Chyžné, 1725	Juraj, Katarína	Mária	1784, zimnica	
Jakub Kvas	Vrbovce, 1719	Ondrej, Mária	Mária	1785, staroba	
Jakub Kartáš	Vrbovce, 1725	Pavol, Helena	Alžbeta	1785, zimnica	
Ján Valach	Selce, 1726	Martin, Anna	Katarína	1785, pokolvár	
Dorota Kudláková	Malohont	Juraj, Ilka	Pavol Sudický	1785, zranenie	bez uvedenia obce
Mária Páliková	Valkovo, 1705	Blažej, Uršula	Michal Miško	1785, staroba	

Pavol Kender	Selce, 1712	Ján, Zuzana	Judita	1785, porážka	
Mária Sarvašová	Pondelok, 1731	Juraj, Mária	Peter Maťaš	1786, zimnica	
Pavol Lauček	Kociha, 1710	Juraj, Dorota	Dorota Vido- vanecová	1786	
Tomáš Krekáč	Malohont, 1720	Martin, Anna	Dorota	1786, zimnica	slúžil u Mi- chala Stracin- ského
Helena Bartóková	Malohont, 1731	Blažej, Dorota	Adam Medo- vanský	1787, záduch	
Lukáš Botto	Selce, 1709	Michal, Dorota		1787, staroba	
Martin Petráš	Budikovany, 1723	Ondrej, Mária	Žofia	1787, kašeľ, zimnica	
Adam Kršňak	Pondelok, 1728	Adam, Dorota	Dorota	1787, opuch	
Ján Franko	Rim.Brezovo, 1727	Michal, Dorota	Katarína	1788, zimnica	
Ján Matej	Vrbovce, 1739	Šimon, Katarína	Mária Pri- bojská	1788, zimnica	
Ilka Kosnová	Lehota, 1712	Jakub, Žofia	Ján Likerec	1788 staroba	
Helena Štefanidesová	Pondelok, 1724	Michal, Dorota	Juraj Gonda	1788, pre- chladnutie	
Mária Var- gová	Čerenčany, 1733	Matej, Judita	Juraj Mekiš	1791, záduch	
Peter Barto	Lukovište, 1723	Martin, Katarína	Mária Hrušo- vá	1788, zimnica	
Juraj Pentek Vesejský	Hrachovo, 1684	Ján, Anna Vrbovská	Alžbeta Krešíková	1788, staroba	dožil sa 103 rokov, druhá manželka He- lena Orosová
Ján Bartík	Záhorany, 1748	Michal	Alžbeta Gáliková	1788, horúčka	kušnier
Ondrej Darida	Vrbovce, 1690	Lukáš, Alžbeta	Katarína	1788, staroba	druhá man- želka Anna
Mikuláš Lipták	Valkovo, 1733	Šimon, Uršula	Dorota	1789	nesprávne Novohradská stolica
Ján Hudec	R.Brezovo, 1723	Juraj, Ilka	Alžbeta	1789, zimnica	
Tomáš Blaško	Valkovo, 1735	Pavol, Helena	Katarína	1789, suchoty	druhá man- želka Helena Palušková
Sofia Mu- chová	Vrbovce, 1724	Ondrej, Žofia	Michal Benčík	1789, staroba	
Ondrej Pastor	Skálnik, 1746	Ján, Helena	Helena Čepregiová	1789, zimnica	

Dorota Strakinová	Hrachovo, 1726	Ondrej, Mária	Juraj Priboj-ský	1790, horúčka	
Jakub Bakoš	Rim.Baňa, 1725	Ján, Helena	Dorota Feketeová	1792	
Juraj Priboj-ský	Priboj, 1721	Juraj, Mária	Dorota, vdova od Mateja	1792, mise-rére	
Mária Šagúlová	Hrachovo, 1709	Ján, Sofia	Pavol Mesjar	1792, staroba	
Šimon Bobák	Kokava, 1724	Juraj, Helena	Zuzana	1793, suchoty	
Katarína Mesjarová	Hrachovo, 1712	Ondrej, Ilka	Ondrej Fabula	1793, staroba	
Martin Cepo	Skálnik, 1733	Ján, Helena	Sofia Sušan-ská	1793, vodna-tieľka	
Juraj Zrak	Pondelok, 1734	Juraj, Mária		1794, horúčka	kováč v Sar-vaši
Ilka Ondrej-čeková	Lukovište, 1745	Ondrej, Dorota	Martin Melich	1795, záduch	nesprávne Novohradská stolica
Sofia Záhora-nová	Hrachovo, 1733	Peter, Dorota	Pavol Kováč	1797, horúčka	nesprávne Novohradská stolica
Peter Hoden	Hrušov, 1744	Ján, Helena	Helena	1797, horúčka	
Helena Zubová	Pondelok, 1728	Pavol, Helena	Jakub Sazode	1798, slabosť	
Katarína Keleová	Skálnik, 1726	Ján, Helena	Ján Fajo	1798, staroba	
Dorota Štefa-nidesová	Pondelok, 1712	Michal, Dorota	Jakub Kováč	1798, suchoty	
Michal Deraj	Pondelok, 1723	Pavol	Zuzana Blahutová	1790, porážka	
Martin Blcha	Zálužany, 1714	Pavol, Anna	Eva	1786, zimnica	
Ondrej Hrus	Skálnik, 1729	Matej, Ilka	Mária	1786, zimnica	
Sofia Vargová	Malohont, 1733	Ondrej, Judka	Ondr. Uhrin	1795, suchoty	
Mária Bobálová	Rimavská Sobota, 1738	Juraj, Mária	Michal Černay	1795, horúčka	
Peter Brdár	Hrušovo, 1720	Peter, Dorota	Anna, Ilka	1786, suchoty	v službách
Katarína Červenáková	Ratková, 1711	Štefan, Anna	Martin Guláš, Ján Pluhár	1785, staroba	Gemerská stolica
Michal Deraj	Pondelok, 1723	Pavol, matka neznáma	Zuzana Blahutová	1790, porážka	

Ondrej Ando	Skálnik, 1723	Ján, Mária	Mária Lacová, Alžbeta Baľová	1795, apoplexia (mŕtvica)	nesprávne Novohradská stolica
Ondrej Lukovický	Lukovište, 1745	Ondrej, Dorota	Ilka	1795	
Ilka Mišková	Selce, 1728	Ján , Katarína	Juraj Fabian	1785	
Uršula Mihaľiková	Lehota, 1730	Juraj, Dorota	Gregor Záhorec	1790	
Matej Rimavský	Lehota, 1724	Juraj, Ilka	Ilka Fabianová	1790, vodnatieľka	
Tomáš Gajdác	Valkovo, 1742	Mikuláš Uršula	Katarína	1790, vodnatieľka	
Dorota Šimoniová	Valkovo, 1725	Pavol, Helena	Ján Gajdác, Martin Spevár	1795, vodnatieľka	nesprávne uvedená Novohradská stolica
Matej Taját	Lehota , 1717	Juraj, Uršula	Dorota	1795, záduch	
Sofia Trenčíniová	Hrachovo, 1735	Ondrej, Mária	Ondrej Kočíš	1795, záduch	

Ján Jančovic

Interiér evanjelického kostola (Malé Teriakovce)

Pamätný múr na počesť sálašských učiteľov - „nádenníkom národa“

Skoro dvesto mien vyrytých do tehál na múre sálašskej školy v chotári obce Čabasabady. Prešlo už temer šesť rokov, odkedy ich odhalili. Takto spomínajú na tých, ktorí v sálašskom chotári v škole s jedno- alebo dvojtriednym systémom vyučovali spolu štyri ročníky. Žiaci pracovali v tichosti. Kým jeden ročník čítal, druhý počítal alebo písal. Prevládalo ticho a disciplína. Učiteľia si vážili, mali ho radi, ctili si ho a dávali naňho pozor. Prvé štyri ročníky som skončila v takejto triede aj ja.

Vo svojej práci angažovaný učiteľ nielen vyučoval, ale sa venoval i dospelým. Držal pokope rodičov, dával im dobré rady a pomáhal im pri vybavovaní úradných vecí. Rodičia boli za to vďační, pozývali učiteľa na rodinné stretnutia, akými boli napríklad svadba, meniny, lúpanie kukurice, zabíjačka...

Úlohou učiteľa bolo i vedenie nedeľných bohoslužieb, lebo školy patrili cirkvi a farár chodieval iba raz za dva týždne. Vtedy sa sála zaplnila dospelými a deťmi oblečenými do slávnostných šiat, ktorí sa prišli odvdčiť Bohu za silu potrebnú na zvládnutie celotýždennej ťažkej práce. V škole vládla harmónia. Žiačka prstom viedla riadok v spevníku, kým učiteľ hral. Aj ja som tam viackrát stála v slávnostnom odeve s búšiacim srdcom, veď to bolo pre žiaka najväčšie vyznamenanie.

Cez zimu nacvičil so žiakmi divadelné predstavenie. Po jeho prednesení sa podujatie končilo zábavou.

Veľkú pomoc poskytoval učiteľovi kurátor, ktorý bol zodpovedný za údržbu školy a zaobstaranie kuriva. Ženy pred každým začiatkom roka vymazali školu a vyšúchali lavice.

Učiteľ vykonal svoju prácu podľa svojich najlepších znalostí a svedomite. Ve-

noval pozornosť talentovaným a usilovným žiakom a navrhoval postup do vyššieho ročníka. Mnohí obyvatelia s diplomom sa v sálašskej škole naučili usilovne pracovať, veď k tomu ich učiteľ viedol. A aj rodičia boli vďační za jeho rady. A preto v deň Gregora na hone sálašov rad za radom kráčali menšie i väčšie detičky s taškou alebo kapsou na chrbte, v rukách biela previazaná šatka. Previazaná šatka symbolizovala lásku k učiteľovi. Skryla tanier so šošovicou, fazuľou, makom, vajcami a klobásou. Záviselo to od zámožnosti rodiny.

Kedže zo sálašských škôl stojí iba málo, mnohé sa stratili v hmle, no v našej pamäti sa ešte maria. Zvyky na deň Gregora sa dodnes darí originálnym spôsobom zachovávať iniciatívnej tete Alžbete, ale, žiaľ, takýchto podujatí je čoraz menej.

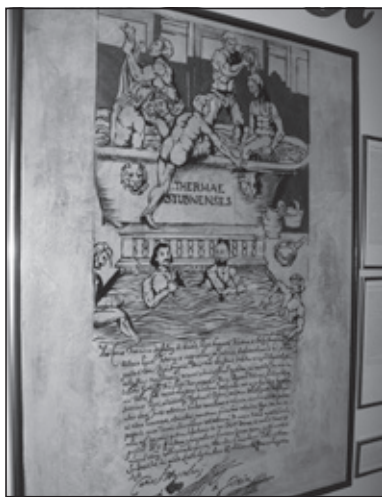
Aj ja sa zvyknem zúčastniť na týchto podujatiach. Vzdávam tak úctu i svojmu mužovi, ktorý bol učiteľom v sálašskej škole v Malom Mederi, takzvanom drevenovežatom.

Mária Kiszelyová

Výročie neúspešného sprisahanie uhorskej šľachty

Do Turca chodím už dlho, často a veľmi rád. Turčianska záhradka, ako tento kraj právom nazývajú, mi učarila ešte ako gymnazistovi. Teraz na dôchodku tam chodím za zdravím. Mojim kĺbom totiž prospieva liečivá voda v Turčianskych Tepliciach. Počas liečenia bývam v neďalekej dedinke Dubové v chalupe kama-ráta Michala Horeckého a odtiaľ tri týždne cestujem na procedúry do kúpeľov. Okrem pôžitku pre organizmus si v kúpeľnom dome v Turčianskych Tepliciach môžem popásť aj oči a niečo viac sa dozvedieť o našej minulosti. Na stenách kúpeľov je celá galéria obrazov, ktoré podľa dobových originálov namaľoval aka-demický maliar Stano Trepač.

Z Trepačových obrazov sa na návštevníkov dívajú cisár Žigmund Luxem-burský, cisár Maximilián Habsburský, palatín František Veseľení, Peter Zrínsky, Mária Sécí (Muránska Venuša), Šimon Révay... Za každým z obrazov je skrytý aspoň jeden mimoriadny príbeh.

Sprisahanci v liečivých vodách kúpeľov, vtedy nazývaných Štubnianske Teplice, a text dohody, ktorú tam uzavreli

Prvá písomná zmienka o Turčianskych Tepliciach pochádza z roku 1281, keď uhorský kráľ Ladislav IV. Kumánsky daroval grófovi Petrovi hájske panstvo, ktorého súčasťou boli aj dovtedy nevyužívané termálne pramene. O storočie neskôr, roku 1402, sú už kúpele zapísané ako *Thermae Thurociensis*. V tej dobe o ne začínajú prejavovať záujem nielen okolité panstvá, ale aj významní návštevníci. Najvýznamnejším návštevníkom Turčianskych Teplic v tomto období bol cisár Žigmund Luxemburský, ktorý si užíval kúpele počas svojej cesty Uhorskom roku 1423.

Habsburgovci v neskorších dobách tiež prejavovali záujem o kúpele v Tur-

čianskych Tepliciach. Ferdinand I. ich roku 1535 daroval mestu Kremnica a jeho syn, cisár Maximilián, sa v kúpeľoch liečil v roku 1573. Posledný z Habsburgovcov, ktorý navštívil Turčianske Teplice, bol „jeho kráľovská výsosť arcivojvoda“ Michael von Habsburg Lothringen. Bolo to v roku 2007, keď tento potomok starého rodu slávnostne otvoril relaxačný areál Spa & Aquapark, v ktorom som si aj ja počas liečenia každý deň zaplával aspoň hodinku.

V tomto roku (2016) budú Turčianske Teplice oslavovať významné jubileum. Uplynie totiž presne 350 rokov od jedného z pokusov o protihabsburské sprisahanie. Piateho apríla roku 1666 si v tunajších kúpeľoch blahodarné účinky termálnej vody užívali traja významní uhorskí zemepáni: František Vešelényi, Peter Zrínsky a František Nádasdy. Do turčianskej záhradky však neprišli len tak, z dlhjej chvíle. Časy to boli veľmi rušné, a najmä neisté. Reformačné a protireformačné konflikty vrcholili, ale aby toho nebolo dosť, na habsburskú monarchiu neustále dobiedzali silné osmanské vojská. Roku 1663 sa Turkom podarilo dobyť tri mimoriadne silné pevnosti: Nové Zámky, Levice a Nitru. O rok neskôr habsburské vojská dosiahli skvelé víťazstvo pri Sv. Gottharde. Miesto toho, aby sa do Turkov pustil s novou silou, cisár Leopold I. začal váhať. Jemu zrejme na uhorských krajinách tak veľmi nezáležalo ako tamojšej vysokej šľachte, ktorá chcela proti Turkom bojovať a nie sa iba z bezpečnej vzdialenosti nečinne prizerať. Nespokojný bol najmä hrdina bitky pri Sv. Gottharde František Vešelényi. Je dosť pravdepodobné, že práve on pozval do Teplíc Zrínskeho a Nádasdyho. Vieme však iste, že Vešelényiho do Turčianskych Teplíc pozvala Mária Sėči, preslávená to Muránska Venuša. Zastavme sa na chvíľu pri jej obraze.

Mária sa narodila okolo roku 1610. Jej otcom bol Juraj Sėči a matkou Mária Drugeth – potomok jedného z najvýznamnejších rodov Uhorska, ktorí na dnešné územie Slovenska prišli spolu s cisárom Karolom Róbertom z Anjou. S takýmto rodokmeňom

Originálny portrét Muránskej Venuše sa nachádza na rakúskom hrade Forchtenstein. Trepačova kópia, ktorú môžete vidieť v Turčianskych Tepliciach, je z roku 2009

bola Mária priam predurčená, aby ju v Turčianskych Tepliciach navštevovali Eszterháziovci, Ilesháziovci, Pálffyovci a – samozrejme – Drugethovia. O Márii Séci vierohodné pramene tvrdia, že sa mimoriadne dobre vyznala v liečivých rastlinách (čo zneužili autori filmu *Bátory*, ktorí tieto znalosti pripísali jednej z najväčších vrahýň európskych dejín – Alžbete Báhtoryovej).

František Vešelény

František Vešelény, od Márie Séci starší o päť rokov, sa narodil roku 1605. Ako veliteľ Filakovského hradu si od majiteľa hradu Tomáša Bosniaka vypýtal za manželku jeho dcéru Žofiu, o ktorej ste iste viacerí čítali veľmi pútavé stránky z diel známych slovenských spisovateľov. Cisár Ferdinand požiadal Vešelényho, aby od Séciovcov dobyl hrad Muráň. Vešelény sa však viac než o hrad zaujímal o Muránsku Venušu, Máriu Séci, ktorej (roku 1664) prisľúbil manželstvo, i napriek tomu, že ešte žila jeho manželka Žofia Bosniaková. Za svoje zásluhy sa roku 1655 stal uhorským palatínom. Vrcholom jeho vojenskej kariéry bolo iste víťazstvo nad silnou

osmanskou armádou roku 1664 pri Sv. Gottharde. Cisár Leopold I. však so sultánom podpísal mier.

Ako už vieme, 5. apríla 1666 podpísali v Tepliciach Zrínsky a Vešelény dohodu, ktorá na prvý pohľad neznela príliš protihabsbursky, ale jej podpisovatelia za ňu zaplatili najvyššiu cenu. Obraz, ktorý som vyfotografoval v Turčianskych Tepliciach, zobrazuje scénu stretnutia priamo v kúpeľoch. Jeho súčasťou je aj text s podpismi sprisahancov. Práve preto je tento obraz umiestnený v kúpeľoch zo všetkých najzaujímavejších.

Cisár Leopold I. síce chvíľu váhal, ale potom prikázal všetkých účastníkov sprisahania zatknúť. To sa aj stalo. Sprisahanci boli uväznení a neskôr vo Viedenskom Novom Meste aj popravení. Stáli im tam hlavy. Popravení boli Peter Zrínsky, Krsto Frankopan a František Nádašdy a všetky ich majetky boli zhabané v prospech koruny. Len Vešelény sa tomuto osudu vyhol – umrel totiž skôr, než ho prišli zatknúť. A práve vďaka jeho smrti neboli majetky Vešeléniov-

cov skonfiškované, ale im zostali naďalej. Uhorská šľachta bola popravou týchto významných mužov výrazne oslabená. Nemenej oslabená bola aj sila habsburských armád a len vďaka pomoci vojsk z iných krajín – od Poľska po Bavorsko – bola pred osmanskou armádou roku 1683 zachránená Viedeň, a tým aj celá habsburská monarchia.

Sprisahanie z Turčianskych Teplíc však malo veľmi tragické následky pre slovenských evanjelikov. Primas Uhorska Juraj Selepeční spolu s kardinálom Leopoldom Koleničom obžalovali asi 700 evanjelických kňazov a učiteľov za „účasť na Vešeléniho sprisahaní“. Na tzv. „bratislavských súdoch“ boli mnohí odsúdení, kruto mučení a 35 z odsúdených na smrť nebolo popravených, ale ich predali ako otrokov na španielske galeje. Tých, ktorí nevládali neustále veslovať, Španieli jednoducho hádzali do mora. Našťastie, holandská vláda poverila admirála Adriana De Ruytera, aby ich zo španielskeho otroctva vykúpil. Martýri boli nakoniec oslobodení 11. februára roku 1676. Je to ďalšie jubileum, ktoré si v tomto roku pripomenieme.

Miroslav Demák

Kúpeľný dom v Turčianskych Tepliciach

Stopäťdesiat rokov Slovenských novín a časopisov vo vojvodine (1864 – 2014)

Slovenská novinová a časopisecká produkcia na území dnešného Srbska má dlhú a bohatú tradíciu. V priebehu storočia a pol vychádzali tu početné noviny a najmä časopisy rôzneho zamerania, od tých pre deti, odborných, hospodárskych, literárnych, študentských, humoristických až po tie informatívno-zábavného zamerania pre celú rodinu. Ich periodicitu bola najčastejšie mesačná, ale aj týždenná a dvojtyždenná. Iba ojedinele tu bol pokus o obdenník (*Národná jednota* v Petrovci koncom dvadsiatych rokov 20. storočia). Ročenky majú tiež svoju tradíciu medzi periodickou tlačou.

Už od 19. storočia mali slovenské noviny a časopisy medzi vojvodinskými Slovákmi početných odoberateľov, ale aj prispievateľov, najmä *Slovenské národné noviny*, *Pešťbudínske vedomosti*, *Obzor*, *Národné noviny*, *Národný hlásnik* a iné.

Prvý pokus vydávať periodickú tlač na území dnešného Srbska sa uskutočnil na jeseň 1. septembra 1864 v Novom Sade. Učiteľ Jozef Podhradský (1823 – 1915) sa rozhodol vydávať každé dva mesiace časopisy pre deti a mládež: *Slávika* (noviny pre slovenské deti) a *Zorničku* (list pre slovenských mládenčov a panny). Štúrovský básnik, spisovateľ, dramatik a evanjelický kňaz Jozef Podhradský bol už skúseným redaktorom (Evanjelické cirkevné noviny a Prostonárodná bibliotéka v Budapešti), keď prišiel do Nového Sadu a stal sa stredoškolským učiteľom. *Slávika* a *Zorničku* vydával dva roky (5 čísel *Slávika* a 4 čísla *Zorničky*). Časopisy mali skromný náklad a zanikli ako ekonomicky neopodstatnené¹. Časopisy boli tlačené v Novom Sade (Episkopska štamparija).

Jozef Podhradský

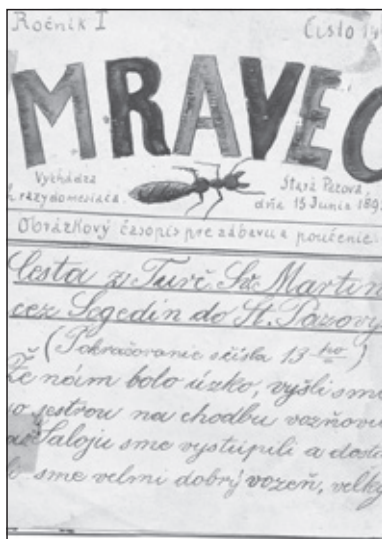
1 Úplnú bibliografiu *Slávika* a *Zorničky* vydal prof. Dr. Samuel Čelovský v časopise *Nový život* roku 1983 (č. 4)

Ďalší pokus vydávať slovenský časopis na území dnešného Srbska sa uskutočnil v rokoch 1871-1872, keď Spolok evanjelických a. v. učiteľov Báč-sriemského seniorátu vydával v Petrovci v dvoch exemplároch rukopisný časopis pedagogického zamerania *Priateľ školy*. Pripravoval ho učiteľ Karol Miloslav Lehotský (1846 – 1915), otec prvého školeného maliara vojvodinských Slovákov K. M. Lehorského (1879 – 1929).

O desať rokov neskôršie evanjelický farár Leopold Branislav Abafi (1827 – 1883) v rokoch 1881-1882 v Aradáci vydával časopis náboženského rázu *Slovo života* a tlačil ho v Martine.

Na sklonku 19. storočia začal od marca 1899 neďaleko Aradáča vo Veľkom Bečkereku (Zreňanine) vychádzať aj päťročný hospodársky časopis pre roľníkov *Torontálsky priateľ ľudu*. Vychádzal v maďarskom, nemeckom, slovenskom, rumunskom a srbskom jazyku. Zodpovedným redaktorom bol Andrej Martón a hlavný spolupracovník pre slovenské texty bol Samuel Paulínyi.

V 19. storočí vychádzal na území dnešného Srbska v Starej Pazove časopis pre deti *Mravec*. Bol to rukopisný časopis pre deti, „obrázkový časopis pre zábavu a poučenie“, ktorý v jednom exemplári vydával, a zároveň aj bol zodpovedným redaktorom Vladimír K. Hurban, neskôršie dramatik VHV (1884 – 1950). Vydával ho ako 9-ročný chlapec v dvojtyždňových intervaloch. Prvé číslo Mravca vyšlo 1. decembra 1892 a posledné 15. decembra 1893.

Mravec – časopis pre deti

Začiatkom 20. storočia začal v Novom Sade vychádzať prvý spoločensko-politický mesačník *Dolnozemske Slováky*. Prvé číslo vyšlo 15. októbra 1902 a posledné predvojnové 15. júla 1914. Po prestávke vyšlo prvé povojnové číslo 1. decembra 1918 a posledné s dátumom 15. januára 1920, bolo už tlačené v novej tlačiarňi v Petrovci. Vydavateľom a majiteľom Dolnozemskeho Slováka od založenia do konca roku 1908 bol Dr. Miloš Krno (1869 – 1917), novosadský advokát. Hlavným redaktorom bol ďalší novosadský advokát Dr. Ľudovít Mičátek (1874 – 1928), ktorý sa roku 1909 stal majiteľom a vydavateľom tohto mesačníka.

Na sklonku 20. storočia, roku 1996, bol Dolnozemský Slovák obnovený v Rumunsku ako časopis Slovákov z Juhoslávie (Srbska), Maďarska a Rumunska. Vychádza v rumunskom Nadlaku. Roku 1977 sa konalo vedecké sympóziu o mesačníku Dolnozemský Slovák v Novom Sade.

Roku 1906 Spolok báčskych pestovateľov chmeľu začal v Petrovci vydávať štvorrečový časopis – v maďarčine, slovenčine, srbcine a nemčine – *Báčanský chmeliar*. Bol to teda špecializovaný odborný poľnohospodársky časopis. Jeho šéfredaktorom bol Armin Feldmann. Spolupracoval s ním učiteľ a spisovateľ Ján Čajak st. (1863 – 1944). Časopis vychádzal dvojťýždne a bol to prvý tlačенý petrovský časopis.

Zo slovenských časopisov z obdobia pred ukončením prvej svetovej vojny si dovoľíme ešte uviesť aj rodinný a učiteľský časopis *Domácnosť a škola*, ktorý, hoci aj vychádzal v chorvátskom Iloku, patrí do kultúrno-historického kontextu vojvodinských Slovákov. Bol to pedagogický mesačník, ktorý vydával v rokoch 1911 – 1914 pedagóg a historik Jozef Maliak (1854 – 1945).

Počas vojny roku 1917 založil v Kysáci ev. farár Karol Longhoffer cirkevný časopis *Pokoj Vám*.

Po ukončení vojny vznikla roku 1919 v Petrovci Kníhtlačiareň úč. spoločnosť, čo malo za následok veľkú expanziu slovenského tlačeneho slova vo Vojvodine. Prvý časopis, ktorý v Petrovci vyšiel po založení tlačiarne, bol podnikavý časopis *Zora* v októbri 1919. Jeho hlavným redaktorom bol Michal Križan.

Po zaniknutí Dolnozemského Slováka začal v Petrovci vychádzať slovenský spoločensko-politický týždenník *Národná jednota*. Prvé číslo vyšlo 21. februára 1920 a prvým šéfredaktorom novín sa stal Ján Čajak st. (1863 – 1944) a zotrval v tejto práci do roku 1922. Národná jednota v jednom období bola aj obdenníkom, vychádzala trikrát do týždňa, no bola to zrejme prináročná periodicitu na vydavateľské sily a kapacity vojvodinských Slovákov. Posledné číslo Národnej jednoty vyšlo 5. apríla 1941.

Vydávanie náboženských či cirkevných časopisov má medzi vojvodinskými Sloákmi bohatú a dlhú tradíciu. Na Abafiho *Slovo života* (1881 – 1882) a Langhofferov časopisecký pokus v Kysáci (*Pokoj Vám*, 1917) sa napája úspešné vydávanie ďalšieho cirkevného časopisu *Nádej*. Časopis vydával ev. farár Pavel Turčan (1872 – 1965). Mesačník *Nádej* vydával od septembra 1921 do apríla 1941.

V tom období začal v roku 1924 v Erdevíku vychádzať cyklostylovaný časopis slovenských evanjelických farárov *Priekopník*, ktorý pripravoval ev. farár Ladislav Zgúth (1889 – 1972). Čoskoro v júni 1926 začal vychádzať aj mesačník *Evanjelický hlásnik*, ktorý zotrval do roku 1941 a obnovený bol roku 1965. Vychádza aj v súčasnosti ako časopis Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Srbsku.

Vydavateľský entuziazmus po ukončení prvej svetovej vojny a vzniku tlačiarne v Petrovci bol viditeľný najmä v dvadsiatych rokoch 20. storočia. S Národnou jednotou roku 1920 vznikol aj prvý humoristicko-satirický časopis vojvodinských Slovákov *Frčka*. Redaktormi prvého čísla časopisu boli Peter Príbiš a Pavel Kukučka, ktorý neskoršie časopis redigoval sám do septembra 1923. Po kratšej prestávke vznikol v roku 1926 v Petrovci ďalší humoristicko-satirický časopis *Hévis*. Vydané boli iba dve čísla a redigoval ich Michal Labáth.

Po Podhradského Zorničke v Novom Sade začala vychádzať v roku 1925 v Starej Pazove *Zornička* – časopis pre deti, ktorý vydával Československý zväz v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov. Časopis vychádzal do júna roku 1927 a redigoval ho učiteľ Ferdinand Klátik (1895 – 1944). V dvadsiatych rokoch 20. storočia začali na území dnešného Srbska vychádzať aj slovenské študentské a literárne časopisy. V Novom Sade začal roku 1920 vychádzať cyklostylovaný mesačník *Napred* – časopis študujúcej mládeže. Pripravovali ho Michal Petkovský a Kornel Kvas a od čísla 5 – 6 vydavateľom, redaktorom a rozmnožovateľom sa stal Ján Vladimír Ormis (1903 – 1993). Posledné číslo vyšlo v lete 1921. V tomto období petrovský rodák a neskoršie slovenský akademik Andrej Mráz (1904 – 1964) vydával rukopisný časopis *My*.

Od mája roku 1923 nasledoval časopis slovenských študentov v Kráľovstve SCHS - *Snahy*. Vydávalo ho združenie slovenských žiakov v Petrovci. Predsedom združenia a šéfredaktorom časopisu bol Ján Tárnoci.

V Petrovci v novembri toho istého roku začal vychádzať i časopis Spolku československých akademikov *Svit*. Do októbra 1925 vyšlo päť čísel. Redaktormi Svitu boli Ivan Gruník, Ján Čajak ml. a Karol Lilge.

Roku 1932 bola v Báčskom Petrovci založená Matica slovenská v Juhoslávii. Už o necelý rok v máji 1933 začala vydávať časopis pre literatúru a kultúru *Náš život*. Do roku 1941 vyšlo 8 ročníkov a po vojne v rokoch 1946 – 1947 ešte dva. Hlavným redaktorom prvých šiestich rokov bol Ján Čajak st. (1863 – 1944). Po ňom v rokoch 1939 – 1940 redigoval *Náš život* Dr. Michal Topoľský (1906 – 1991) a po vojne, v rokoch 1946 – 1947, mal časopis na starosti Dr. Andrej Sirácky (1900 – 1988).

Po zániku Matice slovenskej v Juhoslávii dostal *Náš život* v roku 1949 pokračovateľa - *Nový život*. Časopis pre literatúru a kultúru *Nový život* vychádza nepretržite až po súčasnosť a je médiom formovania súčasnej slovenskej vojvodinskej literatúry. Prvým šéfredaktorom Nového života bol Martin Toman Banátsky. Potom ho redigovali: Juraj Spevák, Ján Kmeť, Michal Harpáš, Víťazoslav Hronec, Miroslav Dudok, Michal Ďuga, Tomáš Čelovský, Adam Svetlík, v súčasnosti je šéfredaktorkou Nového života Zdenka Valentová Belicová a vydáva ho Slovenské vydavateľské centrum v Báčskom Petrovci.

V období pred druhou svetovou vojnou začala Matica slovenská v Juhoslávii po časopise *Náš život* vydávať i ďalší časopis *Naše sniečko*. Bol to ďalší časopis pre deti medzi vojvodinskými Slovákmi. Začal vychádzať roku 1939 a jeho šéfredaktorkou bola Adela Petrovičová (1901 – 1976). Časopis bol po druhej svetovej vojne obnovený. Zmenil meno roku 1947 na *Naši pionieri*. V roku 1970 bol znovu premenovaný na *Pionieri* a od roku 1990 vychádza ako *Zornička*. Zorničku v súčasnosti vydáva Novinovo-vydavateľská ustanovizeň Hlas ľudu v spolupráci so Slovenským vydavateľským centrom v Báčskom Petrovci.

Po oslobodení Petrovca 15. októbra 1944 už o niekoľko dní neskoršie 19. októbra 1944 vyšlo prvé číslo nového informačno-politického týždenníka vojvodinských Slovákov – *Hlas ľudu*, ktorý je pokračovateľom Národnej jednoty z medzivojnového obdobia, ale na nových ideových základoch. Redakcia *Hlas ľudu* pracovala od roku 1945 do roku 1961 v bývalom Altmanovom dome v Petrovci, neďaleko starej budovy tlačiarne, kde sa noviny tlačili. Roku 1961 sa tak redakcia, ako aj tlačiareň presťahovali do novej budovy v Petrovci v ulici XIV. VÚSB 4 – 6. Redakcia sa však roku 1967 presunula do Nového Sadu, kde sa nachádza aj v súčasnosti. Noviny majú početné rubriky a pravidelné prílohy: Poľnohospodárske rozhľady (príloha pre poľnohospodárov a dedinu), Obzory (príloha pre kultúru, vedu, umenie a literatúru) a Mozaiku (magazínovú prílohu). V súčasnosti je zriaďovateľom novín Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny. Riaditeľom Novinovo-vydavateľskej ustanovizne je Samuel Žiak a zodpovedná redaktorka novín *Hlas ľudu* je Vladimíra Dorčová-Valtnerová.

V Petrovci v rokoch 1953 – 1969 vychádzal časopis *Rozhľady*. Vychádzalo pravidelne dvanásť čísel ročne a redigovala ich redakčná rada. Do roku 1964 to bol „spoločensko-zábavno-poučný časopis“ a v posledných rokoch „zábavný obrázkový časopis“. Najdlhšie obdobie, a to v rokoch 1959 – 1967, bol zodpovedným redaktorom *Rozhľadov* Ivan Majera (1924 – 1991).

Po zániku *Rozhľadov* roku 1970 začína NVU *Hlas ľudu* v Novom Sade vydávať spoločensko-zábavný časopis pre mládež *Vzlet*. Prvým zodpovedným redaktorom *Vzletu* bol spisovateľ Ján Kopčok (1929 – 1993). V súčasnosti *Vzlet* pripravuje Stevan Lenhart.

Najmladším časopisom v dlhej 150-ročnej tradícii je slovenský magazín *Rovina* založený v lete 1994. Prvým šéfredaktorom bol Michal Ďuga a po ňom sa hlavným a zodpovedným redaktorom *Roviny* stal Ján Hlaváč. *Rovina* je mesačník rodinného typu, ktorý najčastejšie v súčasnosti, v čase nedostatku prostriedkov, vychádza dvojmesačne a vydáva ho Slovenské vydavateľské centrum v Báčskom Petrovci.

Najstaršie periodikum vojvodinských Slovákov je však ročenka *Národný kalendár*. Prvý *Národný kalendár* na rok 1920 vyšiel v Petrovci, kde vychádza aj v sú-

Národný kalendár

časnosti, vydávaný je Slovenským vydavateľským centrom. V rokoch 1945 – 1949 a 1952 – 1990 vychádzal pod názvom *Ludový kalendár*. Vychádzal aj počas druhej svetovej vojny.

Okrem tohto stručného prehľadu bohatej a dlhej tradície slovenskej periodickej tlače na území dnešného Srbska v priebehu 150 rokov sme neuviedli niektoré lokálne pokusy vydávať slovenské noviny a časopisy, akými boli napríklad *Banátsky rozsievateľ* alebo *Banátsky slovenský kalendár* 1943 počas druhej svetovej vojny v Kovačici. Tiež po roku 1990 bolo niekoľko nevydarených pokusov vydávať miestne noviny: *Kovačické noviny* a *Bubeník* v Kovačici, *Kysácke noviny* v Kysáči a *Petrovské noviny* v Petrovci, ktoré sa jediné udržali dodnes ako lokálny infor-

mátor miestneho spoločenstva. Bolo tiež niekoľko pokusov vydávania literárnych časopisov mladých alebo neafirmovaných veršovcov, akými sú *Klasy* v Kovačici alebo *Aurora* v Starej Pazove, ktoré majú občasnú periodicitu. Svoje časopisy vydávajú aj niektoré miestne organizácie Matice slovenskej v Srbsku (MOMS v Petrovci, MOMS v Kulpíne, MOMS v Selenči). Treba tu uviesť ešte niektoré ročenky, ako *Zborník spolku vojvodinských slovakistov* a novšie aj *Pazovský kalendár*.

Evidovali sme aj jednorazový pokus vydávať časopis Matice slovenskej v Juhoslávii – *Slovenský matičiar*, divadelný časopis *Igric* – ako časopis petrovských divadelníkov, *TGN-aperitív* a študentské časopisy *TMA*, *Traf*, *Čarbológ* i časopis slovenských žiakov Gymnázia Jána Kollára v Petrovci – *Sládkovič* a skutočnosť, že takmer každá základná škola v súčasnosti vydáva svoj interný žiacky časopis.

Storočie a pol slovenských novín a časopisov je vhodnou témou na ďalší dôkladnejší výskum a spracovanie. Iba niektoré z novín a časopisov, ktoré sme uviedli, sú čiastočne alebo úplne bibliograficky spracované, alebo o nich existujú texty či zborníky. Jubileum slovenskej tlače v Srbsku bolo však vhodnou príležitosťou aspoň stručne si posvietiť na prejdenu cestu.

Hasičská výstroj v roku 1776

Časté ohne, namiesto krytiny trstina na streche, stajne pokryté slamou, pôjdy ovité drevenou strechou, stohy slamy v humnách a vo dvore, blata do kolena, prachu až po samé okenice, taký bol stav v našich osadách v spomínaných rokoch 18. storočia, keď na rakúsko-uhorskom tróne trónila panovníčka Mária Terézia, ktorá sa neblahý stav roľníkov pokúšala akosi upraviť nielen urbáriálnou politikou, ale aj zákonmi a zmluvami, ktoré zaväzovali obe strany, i poddaných i zemepánov. Popri urbárskej regulácii sa panovníčka snažila uviesť poriadok aj do súdnych sporov, tiarch sedliakov a zemepánov k štátu, vojsku, cirkvi atď.

V roku 1776 vydala zákon, ktorým sa osadám nakladá pri richtárskej stanici po ruke mať – drevené rebríky, plátenné a drevené vedrá, *šťrángy*, čiže povrazy, sekerky a veľké sekery, sifóny – pumpy na udusenie ohňa, striekačky – *syringy*, kade, čiže korytá na vodu, vozy na prepravu sifónov atď. Každé obecné vedenie si tieto prístroje mohlo zabezpečiť cez župné úrady a tieto zasa posielali objednávky do Viedne alebo Pešti. Vtedajšia požiarnická výstroj bola, ako vidno, preskromná, ale povinná, lebo časté požiare boli takmer dennodennou starosťou našich predkov a obecného vedenia. V roku 1863 požiar, ktorý bol v uličkách za kostolom takmer zničil desiatky trstinových domov, pripravil mnohých Petrovčanov o strechu nad hlavou. Požiare boli teda v spomínanom období veľkým postrachom. Keď sme v archívnych dokumentoch prečítali, že každá ulica musela mať hlboké jarky, ktoré si museli domáci na ulici sami vykopať, ak nie – boli peňažne a inak trestaní – prišlo nám na um, že v súčasnosti by sme sa mali pozrieť do minulosti a upraviť si uličné jarky. No tak sa zdá, nie vyčkávaním, že si to obyvatelia urobia sami, ale samozdananím treba určiť osobitnú položku na reguláciu vôd a Petrovec už raz a navždy zbaviť nebezpečných podzemných a povrchových vôd...

Ináč v roku 1776 každá ulica musela mať vykopanú aspoň jednu vahadlovú studňu, aby, nedajbože, ak do nej zavíta nevolaný hosť – červený kohút na streche – teda obávaný požiar, mohol sa rýchle udusiť. Či už rýchle, to asi nie – ale na začiatok aj to bola aká-taká pomoc!

V tomto roku panovníčka Mária Terézia vydala i rozkaz, že sa poddaní nesmú viac palicovať a fyzicky trestať! Každý zemepán, obecná, župná a iná moc bude prísne trestaná, ak sa dopustí na poddaných takýchto nepravostí... V skutku, naši predkovia museli čakať až roky revolúcie 1848/49, aby sa zbavili poddanských pút a ponižujúceho dereša!

Humoristické rozprávanie zo života

Citát a úryvky z dvojazyčnej publikácie Onreja Krupu: *Humor ľudu / A nép humora* (Békešská Čaba, 2000, Slovenský výskumný ústav)

Časť z úvodu:

„Život ľudu je taký popretkávaný, prepletený humorom, ako je telo pretkané žilami. V ľudovej kultúre niečo takého prejavu, v ktorom by sa humor neuplatňoval.

V bádani najčastejšie venujeme pozornosť a berieme do úvahy tvrdú prácu, ktorá zaistovala udržiavanie života ľudu, pravidlá a normy organizácie a fungovania spoločenstva, ideový svet a obyčaje spojené s vierou, ľudovým náboženstvom a umelecký odraz tohto všetkého. Predovšetkým tieto oblasti predstavujú základnú sústavu vedeckého štúdia života a kultúry ľudu, národopisného štúdia. Avšak výrazové formy humoru a veselosti sa v štúdiu objavujú zväčša len ako pomocná skupina, sú takmer len pripojené k hlavným smerom výskumu a spracovania. A keď aj nechávajú svoje javy ľudového humoru vystupovať samostatne, vo väčšine vydání takéhoto charakteru zastávajú dominantnú úlohu žart, anekdota, príp. ich blízke a príbuzné podžánre (žart, žartovná historka, vtip atď.).“ 5. s.

Mládenci, Sluhovia

6.

No, takto bolo, že takieto žarte bole aj pravda. Tomu bolo način traja. Edon takí, čo uverí, a dvaja takí, čo sa dovraľeľi, že tohto teras način!

Lebo tak vraveli, že túzoke chitať! Tak ja som to pochoďiu. Som bou takí, ako vraveli, šuldov, petnác-, šesnacroční. A hát, bíreši boli komenciášu u Faragov, aj dvaja kostošbíreši. Ja som bou takí šađe: aj gondáš, aj bíreš. Hat, tak sa oňi dovraľeľi. To som ja už počúv, že vraj túzoke chitali. A viďeu som ja, lebo ešte v ton čase, osobíte na jar, bolo vino jich na pustatiňe. Ja som, hát, z blíza něviďeu, ale hrozňe veľkvo to bolo. No tak:

– Palo, keď sa navečeráme, pojďeme chitať túzoke!

No dobre. Tak zme maľi takú strochu drúčikovú, nakládli zme petreñec slame, hibaj zos ňou na slepí sklad! A tak zme takí maľi ohňík spraviľi, a tak vraveli:

– No, Pašo, ti iba klad' pomáľi na tento ohen a vizeraj! Lebo sem príďe túzok. A tak keď von príďe, tak ho chiťiš!

A oňi:

– Mi táďeme, buděme jich hnať g ohňu.

A boľi beťári! Tak čak ja som kládou, kládou. Něvideu som ja tavo nič, ľebo tan svietilo šecker do očí. A som počův, že: Hrr! Hrr! To oňi robili! A tak ja ľen vizerán, a túzok nějde! Iba ja slamu kladien, kladien. Slama vichádza! Že mi aj višla! A bolo už poton aj zima! Zatiav som ľen ta seďeu a vizerau. A už keď slama višla, tak už:

– Toto je ňidobre reku voľačo!

Tak som sa iba pobrau, táďen tanu! A oňi na posteliach spia, ako na bunde boľi! A tak som jich chiťiu, jin mikán nohe:

– Hej, něni dobre! Deže sa reku túzoke?

– Hát, ti si ňi dost veľkí?

11.

Boľi u nás veľkí gazdovia predtim, ešte pred vojnou, tak hát mali aj kondáša, bíreša. Tak tašli na druhí sálaš. Dozrelo žitko, tašli kosiť.

A kondáša nahali samiho.

– Nachovaj ti statke, aj ošípanie – aľebo, hát, čo mali tam – sliepke. Ale dobre maj starosť! A ohen žebi si ňekládou! Ľebo viďiš, aká je suchota, šecker je horúce, tak môže sa stáť ohen.

– Dobre, veď buďem mať starosť. Něbudem teras klásť ohen.

A ňestačili vinst', tašli na druhí sálaš, vitľi po enom ratku, višli do pou honov, hľadia na sálaš, a tam už veľkí dim!

– Ó, čo tento mohou porobiť?

Tak sadať na koč a naspeť utekať, čo že sa tam stálo? Hát, tam veľkí ohen. Sálaš už horeu! Tak vracia kondášovi:

– A něvraveu som ti, žebi si ňekládou ohen?

– Aľe veď som si studeňia hriau!

Muži – figliari

42.

Edoraz choďili konope močievať ľudia tan, do Íru. A tak na enon sálaši tajšľi napojiť koňe. Hát aj tin tak vraví ten, že:

– Hát žehnaj pán boh!

– Hát poťe s nami!

– Ďakujem.

Hát, pozďejšie vraví, keď napojiu koňe:

– Čo s'te vraveli?

Že: – Poťe s nami!

No tak si sadou. A práve trarohovie haluške jedli. A tak si von keľavnú jamu už vijedou, a keď už si zedou pou miski, tak vraví:

– Vieťe, čo? Keď prídén domov, ač mi moja takieto haluške ňenavarí, tak jej taktoka ňakon vikrutňen!

A obrátiu miskú s tin bokon pred seba, kerá ešte bolo plná! Aj tú zedou.

43.

Starí Curek s fajkou stoja pred domom, sused ide po ulici s kapselou.

– Ďe tájdeš, vřaj?

– Do pivňici.

– Ale hibaj nuka, veď ťa ponúkňem z ribámi.

Curek zaľi dou kaľendár, daľi mu ližicu do ruki a otvorili kaľendár, ta, d'e je ribní mesiac. Tak sa zasmiali.

Lenže náš človek o edom mesiac alebo dva ide po ulici a Curek tam stoja, keď volali suseda na tie ribi.

– Ak máš čas, hibaj zo mňou – vraví sused. Kapsela, klúč je v ruki – táďem do Belgrádu do viňici.

Išli dovena do pivňici. Sused nakládou do kapseli krumpľe. Curek bi veľmej bou piu. Spíta sa, že:

– Ďe je víno?

– Nočak – sused mu vraví – teraz zme pili na tie ribi, čo zme u teba jedli.

Anna Kováčová

Ako čabjanska klbása život ratovala

Vjen, vjen, načo hútate! Ale verte, ni je to tak! Ni od hladu zomjerau človek, ale kebi nebola bívala, tag naisto zomrje...

Túto povjcku mi rospřávu moj otec hádan aj tisíc ráz, no drjou ako začau, sa ma naveki spítau: „Sinko moj, vraveu som ti už o ton, ako zme tajšli vo vojne na taljanski front, na Pijavu?“...něchceu son mu radost kazit, a tag son mu naveki takto odpovjedau: „Ni, otec, ešte sće mi to něpraveli.“

Tu načín vediet, že moj otec sa narodiv na Čabe roku 1898, tagže v prvej vojne misev ako mladí regrút narukovať a tájst bojovať za cisára pána a jeho rođinu. Ten chcev mať dlkši „šétán“ pri „tengerparté“, a tag na taljanskon frontě mreli mladí Slováci, Česi, Maďari... a tan mau zomrjet aj moj otec. Aj bi to tag bolo bívalo, kebi nebola tá, už todi chřečná čabjanska klbása.

Život tak kcev, že vonat, kerí njésou vojákov na oláski front, zastáu na čabjánskon álomáši. Otec a jeho rođina bívali todi vo Viňicjach, blízo želežnice, a tag ho kamaráti vidurili domou pre klbásu. Vraj dotodi, ak sa bude náhlit, sa ich transport naisto nepřohne. Bola noc, viskočiv do tm, kerá ho prikřila, a už aj trjěliv domou pre klbásu, slařinu a kúštík pálenca. Mať aj stará mať mu šecko rezno popakovali, aj si pri ton poplakali a on sa už aj náhliv naspět, lebo sa báu, že oficjéri zvedja, že zoskočiv z vonatu. Lenže ked dobehou na álomáš, jeho gėjzeš už tan něbou. Odňiesou šeckích kamarátov na front, na Pijavu. Ako sa pozdějše dopočův, nepřišou naspět aňi edon, šeci tan pomřeli. Otec naostatok tú vojnu přeživ, lebo kebi ni, tag bi son ván toto šecko něska němohou virosprávāt. Hádan teraz zauznáte, že život mu ozaj ratovala tá klbása, pre kerú todi zoskočiv s toho vonatu, čo tañjesou jeho kamarátov na istú smřt.

Varže tak... hádan aj preto tú čabjansku klbásu - to najlěpšvo šitemiňa na světe - nastělko lůbin. Ved kebi to šitemiňa něbolo bívalo, tak sa naisto aňi nenarodín.

Váš Paľo Žibřita

Kamaráti

Bolí dvaja kamaráti, Slováci.
Bolí oňi v istom čase vojáci.
Edon zdruhim sa milostne znášali,
aj vojakom sa statočne správali.
Maľi oňi obidvaja, dobrú običaj.
Aňi edon ňevraví, že to mi daj.
Chibu oňi ednu maľi, priezvisko,
tak to bolo, ako bývať nezviklo.
Paľo Šťastní, menoval sa z ňich edon.
Šťastja sa mu ňezrovnalo zos menom.
Ten „Šťastní“ bol ňešťastní od maľička.
Maľi bol, keď zomrela mu mamička.
Aj oťecko, ho zaňechal podobňe.
Bol vojakom, tam zahinul pri Doňe.
Málo radosť preťil ten za života,
smútok, boľasť ako máva sirota...

A druhého menovali Straštnimu,
napriek tomu, že ňímav žiadnu chibu.
Bol to švárni, či príjemním šuhajom.
Páčil sa vŕeckim peknim džovčecom.
Bol ŕikovní do práce, či do tancu.
Ňípreberal, vŕecko zedol, aj ľanču.
Ňetrápilo ho v ýivote ňešťastja.
Bol preto von za života veselí.
V planej vuolí, ľudja, ho ňeviděľi.
Ťešív von aj kamaráta Šťastniho,
rozveselív von pri sebe každiho.
Radíľi mu známi ľudja, za meno,
ab si ko ta zmeňiv zos Strašniho.
Ale von bol zo svojím menom spokojní,
muože vidjeť, že akí bol pokorní.

Podivná udalosť

Toto čo teraz čítate, stálo sa pret šesdesiatima rokma. V našej vlasti, v sedľackej rodne, ale ni v slovenskej oblasti. Varže to bola veľká radosť, aj vojákovi, aj rodičom, keď voják po troch rokoch sa vizľjekov a vrátiv zas domov.

Tagto sa to stálo aj u tichto známich. Sin po dlhich, tvrdích troch rokoch prišov domov. Táto vec v sedľackej rodine bola veľká radosť. Vojákovi, že sa ratovav, rodčja dostáli pomoc, novú silu. Mládeňec sa mohov ožeňit, ňevestu prinjest.

Ftom čase, na našej okolnosti sedľjaci na sálašoch bývali, tag robota jim bola na mesté. Meňej času strávili na ceste.

No, ale ostaňme pri tejto našej spomenútej rodine. Matka veľkóv radosťov privítala sina a rason mu dala na vedomja, že je už ni zdravá, ťaško jej padá robota. Pomoc mi je način, sin moj, vavela mu.

Tag matka deň po deň napomínala sina, na žežeňja, al' von sa ňechcev unáhlit. Ňejsov medzi mladich. Edoraz poslúchov maťera, keď mu to dala na vedomja, že bál buďe v dedine na sobotu. Aj Šťefán sa pobrav, a tajšov, aj sa tam dobre meškav. Opoznav s ednov mladov, aj sa mu popáčila. Aj ona mu dala na vedomja, že Šťefán je jej na vuolu. Ftom sa ustálili, že sa aj zatinto budu stretávať.

Ako to porekadlo zŇeje: človek mjéni, Pán Boh meňi, tagto sa stálo aj u tichto mladich. Na druhí deň ráno, ako to býva, otec zo sinom koňe chovajú, čeú, sin vpraví ocovi. Otec! Ja sa ožeňin!

Michal Čičel'

Obísť hrob...

Mnohokrát sme už spomínali, že naši predkovia si hodne svojich zvykov pri-niesli z materskej krajiny. Mnohé zvyky teda podedili od predkov; ale keby sme tieto zvyky dnes analyzovali a porovnávali s inými zvykmi, zistili by sme, že ich naši pradávni predkovia zdedili ešte ako pohanské; tieto i dnes zostali v našom podvedomí a iba príležitostne si na ne spomenieme, nevediac, že ide o veľmi staré obyčaje, z ktorých mnohé si vysvetliť ani nevieme... Napríklad aj dnes na druhý deň po „pohrabe“ rodina obchádza svieži hrob, pomodlí sa, pripomenie si svojho nebohého člena, poplače si a povie o ňom i slovko-dve...

Mnohí sa teda pýtajú, čo to vlastne znamená, keď rodina na druhý deň po „pohrabe“ obchádza hrob?! I dnes najmä medzi staršími Slovákami zostal práve tento spomenutý zvyk obchádzania hrobu takmer nedotknutý. Je to vlastne veľmi starý pohrebný rituál. Keď napríklad zomrie dieťaťko, dievka alebo mládenec zvyk nám ukladá, aby truhlu z domu vyniesli kamaráti alebo kamarátky nebohého a vtedy na znak lásky a úcty k mŕtvemu majú títo mládenci, dievky na ramene biele ručníčky pripnuté špendlíkom, čím vyjadrujú veľký smútok za ne-bohým dieťaťom, dievkou alebo mládencom, a súčasne i to, že sú iba oni vyvole-ní, vybraní niesť truhlu z príbytku von pred svet. A čo je tiež zaujímavé, a kedysi sa tomuto zvykosloviu všetci u nás podriaďovali, bolo to, že sa tieto špendlíky hádzali potom na cintoríne do hrobu spolu s truhlou.

Pravda, pri pohrebe sa potom zvoní a prezvára, aby sa oznámila smrť; zvoní sa teda hneď po úmrtí, ale kto bol veľmi bohatý, pridal kostolníkovi - zvonárovi zlatku, ten potom zazvonil ešte raz... Kar sa kedysi robil hneď po pohrebe, aj to iba v smútiacom dome a konal sa iba pre najbližších.

Mnoho zo zdedeného zachovávame aj dnes a najmä to spomenuté „obchá-dzanie hrobu“ na druhý deň po pohrebe... Obyčaj obísť hrob na druhý deň po pohrebe zostala ešte z veľmi dávnych, možno predkresťanských, teda pohan-ských čias, keď sa domáci obávali, že by sa mŕtvy mohol domov vrátiť! V stredo-veku sa veľmi často stávali veci, že sa pochoval aj taký človek, ktorému srdce iba na chvíľku preskočilo, padol do mdlôb alebo sna, teda upadol do bezvedomia, a v takom stave zostal deň-dva... Vtedy lekári – žreci, neboli ešte tak naučení, čiže vyštudovaní, aby zistili úplnú smrť! Nuž nie div, že sa neraz stalo, že sa do hrobu

dostal aj polomŕtvy človek a rodina, aby sa vyhla takejto nešťastnej a strašnej možnosti, z obáv, aby sa práve tak nestalo, zaviazala mu o nohu povrázok, ktorý potom z truhly vyviedli von k hrobu, a na jeho koniec zavesili zvonček. Takto sa dala možnosť „polomŕtvemu“ nebožtíkovi, aby z hrobu prebudený a vystrašený zazvonil a upozornil, že je nie mŕtvy, a dovolal sa pomoci...

Kedysi, ako sme už spomenuli, kar sa konal doma iba pre najbližšiu rodinku. Jeden z veľmi starých zvykov sa veru konal u nás aj v XIX. a XX. storočí. Šlo o to, že sa noc bdenia pri nebožtíkovi konala aj tak, že sa ľudia domov nerozchádzali, ale si nad ránom iba presadli do susednej izby, vlastne pitvora, otvorili si „bardáčik“ vína alebo pálenky, dobre sa najedli, napríklad cibule, slaninky, „matejky“ alebo „brezáčika“, zaspievali si veru i svetské piesne, ktoré mal i nebožtík rád, a boli veselí a iste aj šťastní, že po nich ešte pani Smrtka neprišla...

Pozrieť niekedy do starých zvyklostí je veľmi zaujímavé, veď i takto zisťujeme, ako naši predkovia prešli dlhou cestou osobného a národného kultúrňovania a udomácnovania sa v nových podmienkach života mimo materskej krajiny...

Veľká noc kedysi na našich osadách

„S príchodom jari, a najmä Veľkej noci, ožíva nielen mladé, ale aj staré!“ hovorievali naši predkovia poučení z dlhého a úmorného života a z pozorovania sveta vôkol seba. Všetci ožili najmä pred príchodom Veľkej noci, ktorá po dlhých zimných mesiacoch bola vítaná s radosťou a honorom. Mládež sa na takéto veľkolepé sviatky vopred dobre prichystala. Iste by sme sa prekvapili,

keby sme sa aspoň úchytkom oka navrátili do predveľkonočných dní v minulosti a videli v tom našom Petrovci, ale veru i inde na dedinách, krásne obrazy:

Najprv by sa gazdinky dobre pripravili, svoje domce vybielili, ohrady vyfarbili, stromy na ulici a v záhradkách vybielili bielym vápnom, takže človek prechádzajúc takýmto pestrofarebnými dedinami našej minulosti mal nielen podívanú pre oči, ale aj radosť v srdci. Veď po dlhej zime odrazu všetko ožilo a s príchodom sviatku Veľkej noci toto čaro sa prenieslo aj do domov, kde všetkých vo sviatok po veľkonočnej omši vítalो množstvo vymaľovaných kraslíc uložených pre tých najmilších a návštevníkov domu v slamenom košíku na zelenej tyrkysovej trávе. Znova obraz pre oči a dušu... A ako sviatky prebiehali v pondelkovom a utorkovom dni, keď sme všetci prežívali radosť z oblievačiek?

Na rohových uhloch mládenci hneď pred jarnými sviatkami urobili do zeme jamy, hlboko do zeme zabili veľké prieme – hrady, na ktorých boli na vrchu zaviazané vozové kolesá a na tieto potom uviazali *štverne*, o ktoré sa kedysi mládenci držali, a keď sa koleso otáčalo, bola to radosť pre mladý a bujarý svet. A ktosi toto koleso pomenoval veľmi vtipne a trefne ako *čertuvalo*! Boli to iste starší, ktorí mladým len mohli závidieť ich bujarosť a mladosť, ich bezstarostný smiech a spev, ktoré sa v predveľkonočnú nedeľu niesli ulicami! Veď zimy bývali dlhé, nudné, okrem zabíjačiek a rodinného stretania sa, mládež sa alebo bavila na priadkach, alebo tí pokročilejší a rozhladenejší hrávali divadlá a dlhé zimné mesiace trávili očakávajúc príchod jari a poľné práce...

Čertuvalá bývali, ako sme už spomenuli, na rohových, krížnych dedinských uliciach, zvyčajne na prázdnom priestore vedľa ciest, kde neprekážali cestnej premávke. A veru ich bolo v minulosti hodne. Obyčajne stáli na rohoch väčších a známych ulíc a boli podľa nich aj pomenované. Tak v Petrovci to boli: Psiarska, Novošorská, Kulpínska, Kanálska, Lukavskie, Drozdianska, Republická atď., teda tak isto ako v zime chýrečné priadky...

Trefné pomenovanie *čertuvalá* je dávneho dáta. Ako i príchod prvých bicyklov na naše prašné letné cesty, ktoré staršie mamičky pomenovali čertovo koleso, a každú novotu vypravovali s primeraným žartovným epitetom!

Veru boli sviatky a boli aj jedlá a kraslice, i návšteva kostolov a sviatočné omše, víťanie znovuzrodenia Ježiša i celej prírody, a tým i radosť mládeže, že žije s prírodou a spoločenstvom, že sú si mladí i starší blízki a nie takí vzdialení a odcudzení, ako je tomu dnes. A preto máme, najmä my starší, radosť, keď vidíme, že sa aj tradičné kresťanské sviatky znova vracajú do našich osád, a tým obnovujú všetky zaužívané krásy života...

Viera Benková

Vianočná reťaz

Nie nadarmo sa hovorí, že iný kraj, iný mrav. Platí to najmä o sviatkoch pokoja, lásky a hojnosti, o Vianociach. V severovýchodnom kúte Slovenska, kde sa prelínajú horný Spiš so Šarišom a Zemplínom, sa vianočné zvyky predsa len trochu odlišujú, aj keď sú v zásade rovnaké. Dedinka od dedinky, dolina od doliny sa snažia byť trochu onakvejšie ako susedia. Či už jedlom, alebo pitím, či správaním sa pri štedrovečernom stole. Alebo spevom a prípravou na polnočnú bohoslužbu. Spôsobuje to však aj rozdielnosť náboženského vyznania.

Medzi tradičné zvyky tohto regiónu patrí opásanie nôh štedrovečerného stola železnou reťazou, aby rodina vydržala do nasledujúcich Vianoc spolu, aby z nej nikto neodišiel. Prosba o hojnosť v budúcom roku sa prejavuje roztrúsením slamy po zemi, aby bola dobrá úroda. Skôr však, než rodina v chalúpke zasadne k vianočnému stolu, musí byť „večerou“ uprednostnený domáci statok. Je to v podstate symbol úcty k božej prírode...

Recepty babky Rózky - Džatky

Bohatosť národnej a ľudovej kultúry netvorí iba pesničky, tance, slovesná tvorba či kroje alebo zachovávané zvyky počas významných sviatkov. Každý národ sa sám charakterizuje aj svojou kuchyňou a nápojmi. Bohatosť a rozmanitosť sa často prejavujú už v jednotlivých regiónoch krajiny a čím je geograficky členitejšia, tým výraznejšia je aj rozdielnosť. Zvykov, oblečenia, kultúry a jedál.

Babka Rózka Kičurová (ktorá Békešskú Čabu pozná z letných prázdninových návštev) nám pripravila recept na jednoduché jedlo, ktoré svojou dostupnosťou surovín a cenovou nenáročnosťou bolo kedysi veľmi obľúbené u chudobnejších vrstiev obyvateľov východného Slovenska, ale dnes už pomaly upadá do zabudnutia. Chuťovo je však vynikajúce, žiada sa preto, aby sa zachovalo aj pre budúce generácie. Jedlo sa vo východniarskych nárečiach volá jednotne „džatky“. Pomenovaním „džať“ alebo „džad“ nazývali kedysi na tomto území najchudobnejších ľudí, ktorí boli často odkázaní na pomoc okolia. Takže „džatky“:

Suroviny: 1 kg zemiakov, 15 dkg hladkej múky, 15 dkg masla, 1 cibuľa, malá lyžička soli (podľa chuti a zvyku rodiny) a trochu červenej papriky.

Ako na to: očistené a na kocky pokrájané zemiaky dáme variť do osolenej vody. Po uvarení nezlejeme vodu úplne, vsypeme múku a necháme krátko povrieť. Zemiaky s múkou potom popučíme a rozmiešame na hustú kašu, z masy vytrhávame kúsky, ktoré upravíme do guliek. Tie potom polejeme cibulkou spráženou na masle. V inej alternatíve sa používa sprážená slaninka s cibuľou. Chutnou prílohou je kefir alebo kyslé mlieko.

Milan Országh

Džatky na tanieri

Juraj A. Dolnozemský

!...?

Osobne a spolu
čas hojdá vôľu!

Ja a my
každý si hrá
svoju rolu!

Túžby záhadami plné
javisko je obsadené!

Raz tu a raz tam
sa objaví klam
ťažký nimi zván
osud mení plán!

A či iba tam hore
rozhoduje Pán
sám?!

To i to...

Sledujem
to i to!

Na povale spí
Prastaré črvotočové
Prachom posypané
Koryto!

Oči láka kopyto!
Polnočné dvanásť
vo veži už odbilo!

Celý deň dieťa
napriek matke
robilo!

Malé mača
tanier oblizlo
Jazdiace dievča
žriebä
spod seba zhodilo

preto ono tak si tú púť
smutnú ťažkú skončilo!

Nebud'...

Nebud' báseň smutná
radšej pokročilá
a veselá!

Po uliciach
nálada je zbesilá
ľudia tvrdo
na budúcnosť
čakajú
jeden druhého láskajú

Tí smelší idú
po svojom
vánok hrá sa
s topolom!

jeseň vymieňa
leto pomaly
čierne vrany
hlasno krákali
škorce rekordy lámali
Vkradli sa dopredu
záhrady

Myslíme na Reformáciu...

Už stáročia
nám je známy
ten svet predkov
chodíme lásky cestou!
Máme ho v dušiach
zdedený
do osudov vštepený!
Čas má svoje...
túžby, cesty a ciele!
...prastaré vedomie!

Poznáme aj veci nehodné!
Ale aj tajnostiam slová
dôvery silu
pokroku úžasný svet!
Do pravdy
treba sa zažiť,
úspechy si vážiť.
Božie požehnanie
cez Krista
sa poučme chváliť
a tú prastarú lásku
sláviť!
Úctou a nádejami
spolužiť!
A tú Božskú múdrosť
velebiť!
Nad omylmi a zlosťou
zvítaziť.

Kytička kvetov Michalovi Čicelovi

Píšeš dvojjazyčne!
Vyznáš sa
aj v maďarčine
dobre!
Máš slovenské srdce!
Z oboch strán
priateľov tiež
mnoho, mnoho!
Čas sa mína,
krúti kolo!
Osud si mal
neľahký!
Stál si mnohokrát
pred rázcestím
na hrboľatej ceste!
Každá doba
ľudí prísne tresce!
Ale prežiť všetko
bolo treba,
aby na stole bolo
nadostač chleba!
Milý Michal!
Ako priateľovi
nech Ťa sprevádza
šťastie, zdravie
to Ti želám!
Dnes narýchlo
pri ruke
iné nemám!

Zase sme o jedného menej!

Na počesť Dr. O. Krupu

Zaspali na večnosť
oči veselé!
Tam odišiel
muž, otec, starý otec,
priateľ, známy
odkiaľ nieto cesta
späť!
Vždycky rýchlo
má koniec
ľudský vek!
Človek pracuje,
putuje,
zápasí s časom!
Chce získať
úspechy trvalé!
Doby sú
mnoho ráz klamlivé!
Ale ciele majú
svoje vernosti vábivé!
Bol si vzorom
plný elánom.
Skúmal si minulosť
venovanú pravde!
Vôľa podstatu
spomienkam zažni!
V srdciach aj v rozlúčke
ako ctihodný muž
nám každému
zostaneš!
Nech Ti bude
zem ľahká!
Veď aj v cintoríne
aj tam za porozumenie
bojuješ!
Večná česť Tvojej pamiatke!

Pavel Bujtár

Nočná návšteva

Osamelý sálaš na miernom briežku nemo hľadá do diaľok temnej pusty. Učupené ticho leží nad močiarmi, ale aj nad ťaňou Andráša Koreňa a jeho ženy. Hlboká tma ukrýva toto hniezdo chudoby a nádeje. Zamrežovaným oknom preniká do izby bledý svit jasnej oblohy. V nej počuť tiché dýchanie dvoch ľudí.

Zrazu len jedného. Hlava pri ňom sa ľavým laktom nadvihne. Počúva zahľadená do šerého svetla. Nič. Žiadny zvuk. Skloní hlavu a chce sa pribiť, ale v tom vo dvore sa ozval temný zvuk, akoby to kroky človeka? Psa? Mačka skočila z okna? Prestane dýchať. Zarazene počúva, čo to? – akoby niekto chodil po dvore?! Skrčí sa viac a chvíľu ešte počúva ... nejaký šramot pri letnej kuchyni.

Vonku pod oknom akoby dupot konských kopýt.

Žena znepokojnела. Zazdalo sa jej, že bledé svetlo, čo prenikalo do izby, stmavlo. Čo je to? Človek pri okne? Nejaké zviera?

Znepokojená obrátila sa na druhý bok.

– Andráš, spíš?

Žiadna odpoveď.

Nahmatala mužovo rameno. Tíško ním zatriasla.

– Andráš, počuješ?

– Ležiaci pri nej zhlboka vydýchol. Nadvihol hlavu.

– Juliš, čo je, čo ma mykáš?

Pst! – počúvaj, niekto nám chodí po dvore.

Muž zdvihne hlavu a zahľadá sa do tmy. Chvíľu počúva. Žiadny zvuk, len hluché údery hodín.

– No, čo sa jašíš, žena, možnože psy sa dostali pod tornác. Ešte chcel niečo povedať, ale pod tornácom sa ozvali tiché kroky. Po chvíli vrzli šramky do dvora.

– No počul si? ... počul?

Muž pokýval hlavou na súhlas, v tom ho napadlo ... kde sú psy? ... neštekajú ... to som večerom neprivil dvierka do poľa?!

Vonku pred sálašom sa ozval dupot koní.

– Čo je to? ... akoby nám tu niekto chodil, - zašepkal muž. Chvíľu ešte počúva, potom nadvihne ľahkú perinu, skrčí sa a spúšťa nohy na zem.

– Stoj, čo to chceš? – priduseným hlasom sa ozve žena ... môžu to byť betári ... chceš, aby ťa zabili? Nože ešte chvíľu počúvajte.

Napäto počúvajú, ale nikde nič. Žiadny podozrivý zvuk.

– Ty, a tú kapselu si nechaj zavesenú na svoške? – hlas ženinej otázky sa chvel vzrušeným, no nielen hlas, ale aj celé telo – nejdi von ...

Nebud' hlúpa, čože sa mi môže stať, hádam idem do nášho dvora, či nie?

– Čo ak sú to beťári ... bojím sa ... daj im pokoj, nech si zoberú, čo je ich, a poberú sa preč – Juliš hľadá do tmy a napäto počúva – prosím ťa nejdi von!

– Tak tá kapsela je na svoške ... zoberú si ju a odídu. Nepamätáš, že tu u nás na sálaši boli aj títo. Pripravenú si zobrali a odišli.

– Dal by boh, aby sa to aj teraz tak stalo – zavzdychala žena, len aby nebolo horšie.

A konicu si zavrela kľúčom?

Žena sa stihla, spomenula si na kone – zamkla na kľúč, ale ...

Vonka sa opäť ozval dupot koní a suchý kašeľ človeka.

No tak, Juliš, ty tu len lež, ja sa musím na to pozrieť.

Juliš ho začala ticho prosiť, ale muž na to nedbal. Spustil nohy na zem, rýchlo sa obliekol, vyšiel do pitvora, zapálil lampáš, tíško odomkol ťažké dvere, ktoré viedli pod tornác. Všade ticho, len pred sálašom akýsi šuchot. Zdvihol lampáš, aby si videl pod nohy a vyšiel do dvora. Nikde nič. Všade ticho. Prešiel dvorom ku konici, stlačil kľučku, ale tá nepovolí.

– Ach, ako dobre, že sa premenil na kameň.

– Od starej moruše sa odlepil tmavý tieň a silný úder do plece ho prilepil k stene. Prudko buchnutý lampáš zhasol. Dve postavy ostali v tme. Zdalo sa, že to nie sú ľudia, ale dva tiene.

– A čo nespíš, koma, a to ešte aj s lampášom v ruke, zasyčal tieň Andrášovi do tváre, - čo hľadáš?

Andráš sa po chvíli prebral z prekvapenia a zdvihol hlavu.

– No čo je? ... len natoľko sa zmohol aj to so strachom, lebo neznámy tieň ho tlačil k stene.

– Vzal som kapselu, komík, a takto väčšiu kus slaniny už nemáš?

Tlak na plece i chrbát nepovoľoval, aj dýchať sa mu začalo ťažšie.

– No nemám, ale hádam kúsok by sa ešte našiel.

– Tak sem s ním, mám tuná ešte dvoch kamarátov ... sú hladní ... prinies a nič sa ti nestane ... viem, si cudzí, ale tunajším poriadkom sa priúčaš a to je dobre a potom aj na tvoj osoh.

Andráš šiel do kuchyne a odtiaľ priniesol slaninu. Z rečí, pohybov, oblečenia a tvrdého výrazu tváre si začal uvedomovať, že pred ním je jeden z tých beťárov, ktorí sa túlajú v týchto krajoch a nikto pred nimi nie si je istý. Často navštevujú

najmä tane bohatých gazdov. Požičiavajú si, čo im práve chýbuje. Aj nezriedkavé požiare sa im pripisujú. Bolo verejným tajomstvom, že kto chce s nimi dobre vychádzať a mať od nich pokoj, musí zavesiť na svošku, pod tornác sálaša batôžtek s kúskom chleba, slaniny, syra či klobásy, ktoré za temných nocí zmizne, ale domu a ľuďom, ktorí v ňom bývajú, sa nič nestane.

Stalo sa, že niektorý skúpy tanier sa ocitol bez koňa v konici, zmizol, akoby ho zem prehltila. Niektorému z ničoho nič zhorel stohu slamy alebo sena a stalo sa, že zhorel celý sálaš.

- Aha, tu je, viac už nemám.
- Dobre – zašomral tieň a slaninu temer vytrhol z roztrasených rúk. Vidiš, ty, Tót, tuná sa ti takto žije. Musíš si uchmatnúť, ak chceš žiť a uchmatnúť môžeš len tam, kde jesto, u toho, kto má. Vy Tóti sa tuná začínate mať akosi lepšie ako tam, odkiaľ prichádzate. Čo sa vám tuná v týchto krajoch zapáčilo?
- Zem – vykoktal opýtaný.
- Zem? A to ste už ako bolondi? A nevidíte, že tuná sú samé močiare, prekliate komáre a bieda.
- Áno - uľahčene súhlasil Andráš a začal naberať odvahy, áno, aj zem, lebo rodí.

Chlap pred ním sa uštipačne zasmial.

- Áno, ale aj v temetove je dosť zeme, kristušať neki, a vy sa tuná začínate objavovať všade a vo všetkom, šírite sa a rozmnožujete ako myši. Priblížil mu fokoš ku krku pod bradou – veď vás už tu bude viac ako domácich, ale takých, čo sa pridŕžiavajú odvekých poriadkov, je dobre tu vidieť.
- Andraš neodpovedal, ale tieň pred ním na odpoveď už ani nečakal.
- Počuj, komík, a takto nejaký kulač pálenky by sa tak tuná u teba nenašiel?
- Pálenku? Pálenku nemám.
- Naozaj nemáš? Škoda – zašomral a potriasol hlavou - to je zle.

Pred sálašom sa zasa ozval dupot koní. Ktosi ich začal tíšiť ... no, hooó ... hooó ...

- Tak čo, bude niečo? Mám ti posvietiť, aby si našiel - a švihom ruky ukázal na stoh slamy - je suchá.
- Domáci si uvedomil, na čo myslí.
- Tak to nie, naozaj nie – temer plačlivým hlasom zaprosil a potom ťažkým krokom zamieril do kuchyne, v sálaši nahmatal kulač a vrátil sa späť.
- No a viac už naozaj nemám, to mi bolo len tak ... na rany používam, ani komárom sa to nepáči.

Pred sálašom zaerdžal kôň, ktosi zakašľal. Andráš sa obrátil a kútikom oka zachytil akýsi tieň. Neznámy chlap spred neho sa pobral tým smerom bez toho, aby mu niečo povedal. Po chvíli dupot koní narušil nočnú tíš a postupne zanikal pri močiari, v ktorom šumela trstina a na neďalekom ostrovčeku začal húkať búk.

Na druhý deň pozdĺž močiara prechádzali na koňoch traja žandári. Skúmali všetko okolo seba, pred sebou, sem-tam sa pristavili, akoby niečo hľadali. Keď sa dostali k hustej vrbine, jeden z nich sa pristavil. Kýval na spoločníkov, aby sa priblížili.

– No, pozrite sa tu sú čerstvé stopy koní ... tadiaľto prešli traja jazdci ... asi v noci alebo nadržanom.

–

Potom sa pozrel hore miernym krúžkom, kde sa belel učupená biela taňa. Tu býva Andráš Koreň s jeho ženou Julčou. On je Tót ... musíme sa pozrieť, ako sa im tuná žije, ako sa im v noci spalo. Zdá sa, že niekto tu na okolí je prekrývač betárov.

Kone zamierili na sálaš. Po chvíli sa ozval zúrivy štekot psov.

Práve v to ráno veliteľ makovských žandárov hlásil svojim nadriadeným v Segedíne, že do týchto oblastí prichádzajú stále nové a nové skupiny Slovákov z horných žúp Uhorska. Utekajú z majetkov ich zemepánov, zamestnávajú sa po miestnych gazdoch, vyhýbajú sa úradom, radšej sa kamarátia s betármi, ktorí buntošia v močaristých krajoch Čaby, Sarvaša, Komlóša, Nadlaku ...

Žandári stretávajú stále nové a nové krídla týchto ubiedených ľudí ...

Mihály Filadelfi

Áchim

(preložil Michal Kormoš)

v strojnú znelku sa nevmetíš
si neskrotiteľný
pre mňa znamenáš Hnev i Zúrivosť
ktorý si kopol do hodvábného zadku
panskej hávede
a s vycereným srdcom si sa obrátil
proti chytrej a pokryteckej moci

mal si rád pekné kone
a dobré víno
a kým zdesení šikovali o bakchanáliách
za klenbami tvojho múdreho čela
vykreslila sa belasá silueta
lepšieho sveta
a zobúdzať si Jana a Paľa
aby sa dvíhali k plnej ľudskosti

bol si konček piky
a päšť chudobných
ľudový tribún
a kým z úst ladvých rečníkov
slintavé sľuby prskali
dupol si nohou sťa výkričník
do spiaceho prachu Nížiny
a na jagavých chodbách parlamentu
stĺpy o tebe šepkali

*

a dnes aj tá slepá guľka nás
dvojnásobne bolí

Alexander Kormoš

Gitara, zo srdca hraj!

Zhlboka, spod zeme
zazneli korene,
uvideli svetlo naše slová
ozvala sa pieseň staronová.

Popiera ničotu,
hlási sa k životu
nový rytmus, nový tón,
harmónia, ako hrom.

Osirelé slová,
prežalostne bolia.

Ani husle, ani lutna,
iba hrubá, dravá hudba.

Ani klavír, ani trúba,
iba jemná, clivá hudba.

Hudba, ktorá rany hojí
utŕžené v krutom boji.

Gitara, zo srdca hraj!
ospevuj stratený raj!

Gitara, odpoved' daj:
Za ten náš stratený raj,
za našu zabitú mladosť,
za našu stratenú radosť,
ktože nám učiní zadosť?

Gitara, zo srdca hraj,
ospevuj stratený raj!
Tú našu túžbu i sen:
tú našu slobodnú zem!

Lekára duše i tela,
ospevuj Spasiteľa.

Tam kde je milosť a spása,
tam je i radosť i krása.

Tam kde je svätá pravda,
tam je náš večný Gazda,
najvyšší, vznešený Pán,
ktorý sa navráti k nám,
vráti nám stratený život,
vráti nám stratený raj!

Gitara, zo srdca hraj,
zakiaľ sa nevráti raj!

Tanec

Motto:

Dve dievčatá sa prechádzajú po ulici v ľudovom kroji.
Jedna je krásna a druhá je tiež tanečnica.

Tanec, tá sila, mladosť i krása,
s vášňami, citmi a zmyslami hrá sa.

Tanec je nositeľ vkusného kroja,
tanec, spev a hudba bolesti hoja.

Tanec je súladom duše i tela,
tanec je ohnivým výstrelom z dela.

Tanec je pokorná –
búrlivá láska,
tanec je semenom zlatého kláska.

Tanec, ten vrtule života vrtí,
tanec je obrazom zrodu a smrti.

Večne živý prameň

(Spieva sa na nápev ľudovej piesne „Láska, Bože, láska“)

V podpilíšskom hájku bystrá voda tečie,
blýskajú sa vlnky, ako ostré meče.

Bystrá voda tečie v tichom, pustom poli,
plače biela skala, že ju srdce bolí.

Biela skala, neplač, veď ešte žijeme,
veď sme verné deti našej rodnej zeme.

Veď sme verné deti našej drahej matky,
kto si chráni svoje, nech má život sladký.

Spievaj, biela skala, ty náhrobný kameň,
spod teba vyviera večne živý prameň.

Spod teba vyviera ten slovenský prameň,
od počiatku slova až naveky, amen!

Návšteva

Klepoce srdce ako vlak,
Akoby hnalo piesty motora.
Krajina beží naopak,
Ďaleký obzor trieli dokola.

Nenájdem byľku potechy,
vzrušene jastrím oknom do poľa.
vrany tam majú preteky,
chceli by lapiť nášho sokola.

Zastavili sa kolesá
oceľového kolosa,
v srdci sa pohlo zvedavé ticho.

Prekrásna dvojtvárna Čaba
čakala voľného raba,
čo sa k nej nikdy nesprával licho.

Otvoriť cestu

Obchodiť naše rodné polia,
znova objaviť všetky končiny,
zahojiť rany, čo nás boľia,
pokračovať, kde iní skončili.

Napľňať ďalej naše sýpky,
bedlivo zbierať skromnú úrodu,
nepozerať sa naň tak z výšky,
otvoriť širšiu cestu k národu.

Rozrobiť úhorové plochy,
pripraviť pôdu väčšej úrode,
s nádejou hľadať pokrok v národe.

Prideliť takým z našej trochy,
ktorí nemajú z plodov skoro nič,
všetko na svoje miesto položiť.

FuhLOViny / TRIESKY-PLESKY / Z tvorby Imricha Fuhla

Čoajkedakotakakedňech Slovná hnačka volebnej kampane

slová plynú
ako rieky
do mora

rečníci sa
len po sľuby
ponoria

povznesený
do tej hĺbky
prázdnych fráz

čo nám to tu
vyspevuje
každý vták

?

bude ako nebolo
 nebolo tak bude
 bude aj keď nebolo
 nebolo nech bude
 bude bude a bude
 bolo ako bolo
 keď nebolo nech bude
 nech bude čo bolo
 ako bolo nebude
 bude bolo bude
 čo aj keď ako tak a keď nech
 nech keď a tak ako keď aj čo
 čo aj keď ako tak ako keď nech
 nech keď ako tak ako keď aj čo

!

KôňTEXT
a l e b o
bilingvistický
kôň z textu
bez kontextu

haha
nyihacha
nyíhahaha

chichichichi
chichichi
íhľa

Stereotypný nápad

stereo		stereo
	mono	
typ		typ
	typ	
top		top
	stereo	
typ		typ
	tip	
tip top		nápad
v t i p		

Pavel Ďurčok

Štúrovi a štúrovcom

Akoby zakliate, Slovensko zaspalo
Prvoosvietené, - tisíc rokov spalo
Nepriazeň a trest, že svätcov vyňať dalo.
Krátkozrakí páni, čo len zemne hľadia.
Neresťami rada aj telesné tratia.
Cudzie nech sa chváli, svoje zanechajte,
Načo vám je vaše, keď už naše máte!?
So zástavami iných kosti rozsievali.
(Drieť za toliar, - po čom dnes verbujú?)
Samolúbi vskutku, - pohŕdači cností
A úbohý ľud náš, sýty z nepravosti.
Keď už odbýjala posledná hodina,
Slovensko sa dvíha, treba mu hrdina,
Hory zahučali, vzplanuli plamene,
Dost' nám je už cudzie, svoje si hľadáme!
Povedomie pre vedomie voľné.
Dlho potrvalo, kým si ľud privíta
Žiadaného sudcu, svojho Ľudovíta.

Hrdosť, to si žiadal od krotkého ľudu,
Prebúdzat' si začal nad ránom pred zoru,
Znevážené slová po kútoch prehŕňal
Aj napriek okovom, slobodne si dýchal,
Oblúbil si lýru, čoš' ju prv zavíhal,
Väčšou láskou k rodu vrúcne si pribúdala.

Vydržal nám jazyk, klenot a podanie,
Mocné pramenisko, matka oceána
Písomnosti, Slovanom jestvovanie,
Sláva Slovu, odkaz solúnskych je bratov.
Duchom neklesajme, po stopách štúrovcov.

Dedinskie.../aradácky kú(š)tik/

Naša je dedina
Ako maľba zvína

A naše nivice
Peknie jak diovčice

Od druhých inakšia
Nám zazlem najdrahšia

Či sa komu páči
– Pre nás celkom stačí

Vedia ženy chlapi
A zas ťa prekvapí

Vienok mi zelený Ratolieska drobná

Spev mi je veselý
Aj keď som chudobná

Niekery ma zovú „Zuska“

A ja som Anička
Gecelka ni mi je úzka
Červené mám líčka

Vínečko popíjam Biele a červené
Sdečko si liečim
Telo unavené

S vínom nazdravujem
Vždy keď sa radujem

V aradáckom poli
Tu mije po vôli
Široké zvlnené
Milé mi nesmierne

Živosti kdeže ste
Čo mi len ostane
Obrázok neveste
V bielom orleane

Tečie Tisa lezie
Moje žiale nesie
Choďte žiale choďte
Odtečte do mora
Láska mi je dobrá
a žiarlivosť chorá.

Angela Turáková

Dva strašidlá

Hospodár Janko zasial makom veľký úsek. Kedy kvet padol a začali rásť šišky s makovými semenami, Janko pochopil, že nastal čas urobiť strašidlo, pretože vrabce a kavky svorne lietali nad úsekom. Známe, že vtáky majú veľmi rady makové zrniatka až natoľko, čo môžu pochutnať celú úrodu.

K dozrievaniu maku bolo ešte dosť času, ale Janko už vypočítal, že keď zachráni úrodu, bude mať dosť maku na koláče, na halušky rodine, a stačí ho až do Vianoc.

S veľkou pozornosťou pristúpil k vyhotoveniu strašidla, veď on musí napomenať človeka, aby vtáky sa báli. Bola ešte jedna príčina, prečo tak ochotne pracoval: u Janka všetko muselo byť pekné, ešte aj strašidlo. Začiatkom obviazal krížom dve drevené laty, potom urobil hlavu a ruky zo slamy. Kedy deti zbadali neobyčajné zaujatie vujka Janka, zhromaždili sa vedľa neho a všetci chceli pomôcť, niečo poradiť. Janko smial sa a bol rad detskej aktivite. Keď kostra strašidla bola hotová, vujko zniesol z pôjdy veľký kôš s všelijakými kramami i deti veselo vyzbierali odev pre strašidla. Ešte aj štyriročný synáček Janka s potešením hrabal sa v tých kramoch.

Deti našli starú žltú vyšívanú hodvábnu košalu. Každý bol zvedavý, čo za košeľa, veď podobnú ešte nikdy nevideli. Vujko vysvetlil, že kedysi bol členom tanečného súboru a vystupoval v tej košele. Tota košeľa sa veľmi dobre zišla pre strašidla. Našli aj starú čiernu cundravu vestu, dieravý poľovnícky kalap okrášlený periem. Obliekli strašidla.

– Aké pekné strašidlo! – obdivovali deti.

Susedské dievčatko donieslo farby a namaľovalo ústa, oči. A jej braček vystrúhal prútik – nos.

– Otecko, a pravda že naše strašidlo ešte nie je hotové? – opýtal sa synáček Janka.

– A čo ešte chýba?

– Nemá nohavíc!

– Netreba nohavíc, pretože košeľa dlhá aj mak vysoký.

Kedy strašidlo bolo hotové, všetci spolu pohnúli sa, aby dobre umiestiť ho stred úseku. Deti veselo prikázali strašidlu.

– Potom dobre máš strážiť mak, aby ani jedna maková šiška nechýbala!

Strašidlo dobre ľakalo vtákov svojou handrabnou košeľou, ktorú vietor fúkal napravo-nalevo. Kedy mak už začal dozrievať, vtedy strašidlo už vôbec nemalo pokoja od vtáčikov. Oni boli príliš smelé a drzé, zvykli na strašidlá, odlietali len vtedy, keď bol silný vietor. Ten čas bol veľmi namáhavý pre naše strašidlo, ale ono usilovne spĺňalo svoju úlohu. Vujko Janko bol spokojný.

Vedľa Jankovho úseku mladý sused tiež zasial mak, ale strašidlo neurobil. Kedy uvidel vrabcov, ktoré šikovne obsadili jeho úsek, rýchlo aj sám urobil strašidlo, podľa skúsenosti staršieho suseda. Dal mu starý slamený kalap, nohavice, košeľu z hrubého plátna a starú dierkavú vestu. Tak vedľa nášho už známeho strašidla bol umiestnený aj nový.

Začiatkom obidvaja strašidlá tichučko pozerali na druhého, ale ich to dosť skoro začalo obťažovať a na svojom neobyčajnom strašidlovom jazyku pustili sa do besedy.

- Počúvaj – obrátil sa nový sused -, tie vtáky myslím, volajú sa vrabce, vždy sú také hladné?
- Tak, áno, tak! – bola odpoveď suseda. – Stále musím ich naháňať, aby zachránil úrodu. Dobre, že hoci v noci mám možnosť odpočinúť.
- My obidvaja sme strašidlá, ale vôbec nie sme podobné. Ja mám hlavu z plátna, ty máš slamenú.
- Ale ja mám ruky!
- Veľké čudo, ja tiež mám!
- Ty nemáš dlane a ja mám!
- No, a načo tie dlane, rovnako nachytáš vtákov, ešte aj keď ti sadnú na nich!
- Predsa ja som viac podobný ľuďom. Pozri, akú peknú hodvábnu košeľu mám!
- A nohavíc nemáš, a ja mám!

Tak hádali sa, chválili sa strašidlá a neuviedli, že veľká svorka vrabcov rýchlo smakuje makom. Akurát vtedy obidvaja gazdovia prišli k úsekom.

- Pozri, naše strašidlá vôbec nepomáhajú! Možno zbytočné ich robiť?

Tie slová prestrašili našich vychvaliancov. Od tej chvíli lepšie dozerali na mak, menej debatovali, dokonca aj jeden druhého upozorňovali, keď blížila sa veľká svorka vtákov.

Pradedova jabloň

Sú známe veci, ktoré nezastará-
vajú od opakovania.

V jednej dedine
žila veľká rodina,
žili spolu a v súzvuku
v priestrannom domu:
praded, mladé pokolenie.
Pavol bol najmenší,
päť rokov mal.
Kým sa deti v škole učili,
a dospelí pracovali,
Pavel s pradedom
doma zostávali.
V jeden deň pradedo
hovorí Paľkovi:

- Dnes niečo vážne
musíme urobiť.

Pavol prosí pradedo:

- Nemáte nič robiť,
veď ste už slabý.
Mamička nakázala,
že vás mám ochraňovať,
máte len odpočívať
a so mnou sa rozprávať.
– Nie, pravnúčatko moje,
to by nebolo správne,
to čo chcem urobiť
pre mňa a pre rodinu
je neobyčajne vážne.

Vzal do rúk rýľ a motyku
a malého Pavla za ruku.

Pustili sa do blízkeho lesa.

Cestou praded povedal:

- Je to dva roky, ako som

plánu jabloň zaočkoval,
už ma byť dosť silná,
možno ju presádzať.

Vykopeme ju a donesieme,
doma v záhrade zasadíme.

A tak, ako to hovoril,
praded aj urobil. Lenže náš Pavlik
v hlávke niečo krútil.

Pýtal sa pradedo:

- Deduško, za koľko rokov
dá nám jabloň jablká?
- Možno za štyri, možno za päť.
- A vy, deduško náš
koľko rokov máte?
- Deväťdesiatpäť -
na to odpovedá ded.
- Tak prečo sadiť
túto jabloň? Veď
nebudete z nej jablka jesť?

Praded začal premýšľať

čo dieťaťu odpovedať:

- Vieš, môj malý Pavolko,
v živote to tak už chodí,
že človek robí nielen to,
z čoho má výhody.
Ja tie jablká jesť nebudem,
ale budú chutiť iným,
a to je pre mňa dostatočným.
Keď budeš väčší,
a mňa už nebude,
odtrhneš jabĺčko zrelé
zo stromu, čo mnou zasadené,
ako sa bude moje duša radowať
tam, hore na nebi,
keď budeš rozprávať:

- Hľa, tote jablká sa urodili
na pradedovej jabloni!

Lastovičkám

Mama lastovička
štyri deti má,
celý deň stále
lieta a lieta,
trápi sa a snaží
aby deti sýte boli.
– Čo jedia lastovčatá?
– Mušky a komáre.
– Koľko potrebujú denne?
– Okolo sto kusov.
A keď to znásobíme
na deti a na štyri,
aké množstvo komárov
musí lastovička chytiť?
Divíš sa? Áno, lastovička
vždy len pracuje a pracuje!
Vidíte, že bez práce
ani vtáky nežijú,
ako aj vaši rodičia
o deti sa starajú.
Tak je to dobre:
Život – to je práca.
To si pamätajte,
moje milé, lastovčičatá“!

Nádherná ruža

Ruža – ružička
zázrak –kvetina
veľký div nám dala
naša príroda.

Ruža biela,
ako jahňa, oblak,
ruža červená,
ako láska, krv,
ruža žltá, zlatá
ako teplé slnko,
ako pšenička na poli,
ako chlebíček na stoly.

Ruža, teba ľudia
celej Zemi pestujú
ruža, teba milým
na radosť darujú.

Ruža, keď teba obzerám,
Pána Boha spomínam.
Vytvoril Boh pre mňa,
pre teba
takú krásu,
takú radosť,

taký nádher

všetkým nám!

Či smutné je obdobie jesene?

Nie! Jeseň nie je smutná doba,
príroda dookola akoby rozkvitala,
farbami jasnými okolie pokrýva.

V záhrade čerešňa opäť červená,
hruška oranžovú farbu nadobudla,
jablň je na žltu pomaľovaná.

Jeseň je doba veľkého nakladania.
Mama konzervuje dule a papriku,
my poháre ukladáme na poličku.

V komore už máme jahody,
maliny, čerešne, egreše, broskyne,
to všetko sa nám počas zimy zide.

Keď si v zime ovocia zažiadame,
stačí prestúpiť prah komory –
na poličkách sú vitamíny v pohári.

Tie vitamíny v jeseni dozreli.
Pýtam sa: je jeseň doba smutná?
Pravdaže nie! Je farebná a užitočná!

Tatranským magnetom je aj ľadová exotika

Zimné obdobie je nielen pre prírodu, ale aj pre poľnohospodárov časom oddychu a zbierania síl na jarňé práce, ktoré sú základom celoročnej obživy. Práve pre tento čas ponúkame doslova exotický tip na poučenie, zábavu i pohyb na čerstvom vzduchu. Vo Vysokých Tatrách na Hrebienku, východiskovom termináli najmä pre letné túry do Veľkej a Malej studenej doliny i na Skalnaté pleso a Lomnický štít, sa každoročne v prvý februárový víkend koná tzv. World Ice Masters, teda akési majstrovstvá sveta umelcov v tvorbe ľadových sôch. Je úžasné sledovať sochárov, ako pomocou motorových píl, kladiva a ďalších pomôcok dokážu vytvoriť v priebehu jedného dňa z kusiska ľadu nádherné umelecké dielo. Okrem toho stojí na Hrebienku každoročne už od januára tzv. ľadový dóm, v ktorom sú sústredené v klimatizovanej kupole ľadové sochy až do času, keď teplé slniečko prekoná studený vzduch. Teda zvyčajne do apríla. Konajú sa v ňom sviatočné bohoslužby, sem-tam nejaký sobáš, a pravidelne koncerty vážnej i populárnej hudby. Celá ľadová show na Hrebienku si vyžaduje vyše stovky ton kvalitných ľadových blokov, ktoré organizátori vlni doviezli, čuduj sa svete, až z Holandska.

Tohto roku sa všetko zopakuje, prekonajte vlastnú pohodlnosť a v prvý februárový víkend sa vyberte cez Miškovec, Košice, Prešov a Poprad do Starého Smokovca v Tatrách a odtiaľ raritnou pozemnou lanovou dráhou na Hrebienok. Späť do Smokovca si to môžete skúsiť na boboch alebo saniach. Na Hrebienku si ich môžete požičať...

Koncert v Tatranskom ľadovom dome na Hrebienku

Na Orave dobre, na Orave zdravo

Táto časť oravskej ľudovej pesničky má pravdu aspoň v tej druhej časti, veď pre krásnych lesov a horských lúk s prebytkom ozónu je tam požehnané. Či je tam aj dobre, to už je iná vec. V horách je vždy a všade ťažký život plný roboty. Nakoniec, niektorí z obyvateľov Oravskej Lesnej a okolia boli skúšať svoje šťastie aj v Békešskej Čabe v časoch jej zakladania, ale po čase sa vrátili domov, do ďalšieho hrdlačenia. Srdce volalo do voňavých lesov a horských panorám, jednoducho, nezvykli si na rovinu Dolnej zeme.

V tomto nádhernom kraji, presnejšie na hranici Oravy a susedných Kysúc, sa nachádza jedna z raritných technických pamiatok sveta – úvratová lesná železnica. Vlastným menom Kysucko-oravská lesná železnica, ktorej zrod siaha o jedno storočie dozadu. V časoch svojho najproduktívnejšieho obdobia mali jej koľajnice (vrátane odbočiek) dĺžku 110 kilometrov, z ktorých sa dodnes zachovalo asi 11. Ale tých jedenásť kilometrov je dobre využitých ako atrakcia pre turistov. Na kysuckej strane môžu záujemcovia nastúpiť na stanici Nová Bystrica – Vychylovka, odkiaľ sa môžu odviezť do sedla Beskýd, kde je najbližšie položená koľajová úvrat. Z oravskej strany je východová stanica v Oravskej Lesnej (stanica Tanečník) a trať s rozchodom 760 mm tiež končí na úvratí v sedle Beskýd. Táto železnica je jednou z dvoch zachovaných na európskom kontinente, tretia sa nachádza v Južnej Amerike. Milovníci hôr, čistého vzduchu a príjemných zážitkov v krásnej prírode si tu určite prídu na svoje. Či už pôjdu z kysuckej alebo oravskej strany.

Ešte vysvetlenie významu slova úvrat. V teréne, kde je obťažné stavať na železničnej trati potrebné zákruty, je možné použiť tzv. úvrat. V úvratí sa spájajú dve trate

Súprava v stanici Vychylovka

do jednej slepej odstavnej, kde sa po príchode vlak zastaví, potom strojvodca prehodí výhybku a pokračuje v jazde napojenou koľajou smerom vyššie alebo opačne, dole. Rušeň takto raz vozne ťahá, raz tlačí. Nakoniec, čitatelia majú možnosť si to vyskúšať priamo na tomto unikáte. Sezóna začína každoročne spravidla 1. mája a končí 31. októbra...

Pirohy po tisícoch

Horský chrbát Braniska, tiahnuci sa od severného Spiša po dolinu Hornádu, už oddávna tvorí prirodzenú hranicu medzi Spišom a Šarišom. Pod jeho východnými svahmi je učupená obec Hrabkov, známa v ostatných rokoch znovuzrodenou tradíciou varenia klasických šarišských zemiakovo-bryndzových pirohov. „Pirohy o tri rohy“ je názov jedáckej súťaže, v ktorej sa 3-členné družstvá snažia zjesť svoju porciu 30 pirohov čo najrýchlejšie. Proti sebe zápolia vždy dve družstvá, trojica, ktorá zje svoju porciu skôr, postupuje do ďalšieho kola. Podľa počtu zúčastnených takto finalisti majú v sebe každý už po 20 až 40 pirohov, takže pohľad na misku s ďalšou porciou ich veľmi neteší. A tak sa vo finále stáva, že zdolávanie každého piroha je viac otázkou vôle, ako chuti.

Čabianske družstvo na súťaži „Pirohy o tri rohy“

Súťažia však nielen chlapi, ale aj dámy a detvčky. Nuž a v roku 2015 sa ženy z prešovského klubu motorkárov dostali až do finále. Proti ostrieľanému družstvu domácich sa síce už nevládali presadiť, ale aj tak ich výkon ocenili všetci – porotcovia aj diváci. Súčasťou tejto súťaže je folklór vo všetkých podobách. Už družstvo domácich gazdiniek, ktoré vstáva v skorých ranných hodinách,

aby včas pripravili cca 3 až 4 tisíc pirohov (podľa počtu súťažiacich družstiev a množstva divákov) si svoju prácu vylepšuje spevom šarišských a spišských ľudových pesničiek, pred a počas súťaže zlepšujú divákovi náladu harmonikári, ľudové spevácke a hudobné súbory, remeselníci sa chvália svojimi výrobkami. O ten folklór a zachovávanie tradícií ide predovšetkým, pirohové zápolenie je ich súčasťou. Mimochodom, pred niekoľkými rokmi sa prvých ročníkov tejto výnimočnej súťaže zúčastnilo aj družstvo chlapcov z Békešskej Čaby. Prebojovalo sa až do semifinále...

Jediný Slovák s kráľovskou korunou

V histórii slovenského národa azda niet rozporupľnejšie hodnoteného človeka, ako bol rodák z Vrbového – Móric Beňovský. Ako sa na vtedajšieho šľachtického potomka, i keď nie z veľmi bohatej a známej rodiny (v ktorej mužskí predkovia žili vo vojenskej uniforme a verne slúžili panovníkovi) patrí, aj Móric mal v podstate až šesť krstných mien. Také boli móresy v druhej polovici 18. storočia.

Okrem tých mien si Móric za svojho 40-ročného života (1746 - 1786) vyslúžil na medzinárodnej scéne aj veľa hodnotení. Okrem toho, že bol rakúskym vojakom, veliteľom poľskej armády a plukovníkom francúzskej armády, prepracoval sa aj k tomu, že bol označovaný ako známy cestovateľ, objaviteľ, diplomat, gróf, spisovateľ, obchodník, organizátor a politik, ale aj ako nadaný spisovateľ a utečenec (to utekal najskôr z poľského a potom aj ruského zajatia) a nakoniec ako prvý a posledný Slovák s kráľovskou korunou. Či už tá koruna bola zlatá alebo iba z vtáčích pier, dnes už nevieme. Isté však je, že 1. októbra 1776 bol domorodými náčelníkmi kmeňov vyhlásený za kráľa ostrova Madagaskar. Vo svojom kráľovstve aj zomrel rukou vraha a bol tam pochovaný. Jeho dnešní rodáci z Vrbového zorganizovali už tri expedície, aby objavili jeho hrob. Zatiaľ sa im to nepodarilo.

Móricova anabáza začala na hrade Stará Ľubovňa v roku 1768, kde bol v najvyššom trakte hlavnej veže žalárovaný pre svoje vojensko-politické prehrešky bezmála pol roka. Nikto z ľudí, ktorí pozrú z okienka jeho cely dole pod seba, neverí, že niečo také je možné. A predsa sa stalo! Aj v tomto prípade platí celosvetovo osvedčená múdrosť, že za všetkým treba hľadať ženu. Tak tomu bolo i v Beňovského prípade, dokázal očariť jednu nevinnú a naivnú ženskú dušu natoľko, že mu tá pomohla z tohto väzenia utiecť. Ako pochodila milujúca dáma, keď sa prevalilo, že väzeň utiekol, dejiny mlčia. Na hrade je však kópia veľkej medaily, ktorá zdobí ulicu pomenovanú po jedinom slovenskom kráľovi v hlavnom madagaskarskom meste Antanarive.

Bezpečne však poznáme neuveriteľnú cestovateľskú trasu grófa Beňovského po svete. Po úteku z Ľubovnianskeho hradu nabral smer Kazaň – Petrohrad – Kamčatka – Maccao – Francúzsko – Madagaskar – Francúzsko – Viedeň – USA – Madagaskar. A medzitým ešte stihol ako prvý človek vôbec preskúmať časť pobrežia Aljašky pri ústí rieky Yukon a Ostrov sv. Vavrinca. Stal sa prvým Slovákom, ktorý v tých časoch navštívil štyri kontinenty sveta, a prvým Európanom, ktorý sa plavil Tichým oceánom. Podstatne skôr ako Angličanmi velebený James Cook.

Veža, v ktorej bol gróf Móric Beňovský väznený, stojí v areáli Ľubovnianskeho hradu dodnes a aj v dnešných časoch si turisti môžu prezrieť jeho väzenskú celu. Hrad, ležiaci na severnom Spiši neďaleko hranice Slovenska s Poľskom, začal v ostatných rokoch prevkitať a stal sa turistickým magnetom jednak pre svoju blízkosť pri Vysokých Tatrách a národnom parku Pieniny, jednak pre množstvo rôznych podujatí, ktoré sa v jeho areáli (alebo v skanzene ľudovej architektúry pod ním) odohrávajú. Dnes je tam možné vidieť napríklad pravé kópie korunovačných klenotov Poľského kráľovstva, ktoré tu Poliaci ukryli po napadnutí Poľska Švédmi. Boli tam uschované v rokoch 1655 až 1661. Vtedy sa vrátili na poľský kráľovský hrad Wawel v Krakove a neskôr sa nenávratne stratili spolu s kráľovským pokladom. Kópie korunovačných klenotov boli zhotovené na základe dobových nákresov, malieb a opisov. Podobne ako kedysi originály, aj náhrady občas putujú medzi Starou Ľubovňou a Poľskom. Ale Ľubovniansky hrad má toho k obdivovaniu podstatne viac...!

Na stretnutie sa teší

Milan Országh

Ľubovniansky hrad

Radost' z upratovania

Ponúkame vám niekoľko rád, ako si môžete vytvoriť zdravý, bezpečný a útulný domov bez toho, aby ste sa v drogérii museli hodiny prehrabávať medzi čistiacimi prostriedkami.

Čistá kuchyňa

- Na odstránenie mastnoty z korku, keramiky, dreva alebo kamenných dlaždíc použite *univerzálny čistič*. Do rozstrekovača nalejte 600 ml octu, 300 ml vody a 25 kvapiek eukalyptového oleja a dobre potraсте. Malú dávku zmesi rozotrite pomocou mäkkej handričky po povrchu, ktorý chcete vyčistiť. Nemusíte oplachovať.
- Veľmi mastné škvrny posypte *kuchynskou sódou*, nechajte pôsobiť asi 30 minút a potom dočista utrite.
- Špinavé a páchnuce drevené povrchy či škvrny po čaji vydrhnite šťavou z polovice *citróna* zmiešanou s lyžičkou kuchynskej soli.
- Špinavý nerezový povrch vydrhnite pokrčenými *novinami*.
- Vnútro chladničky čistite *pastou zo sódy bikarbóny* (4 lyžice sódy a 4 lyžice vody). Pach odstránite *dreveným uhlím*, ktoré necháte deň v chladničke. Pri odmrazovaní umyte mrazničku *octovou vodou* a keď je suchá, vyložte nádoby *alobalom*. Bude lepšie mraziť.

Čistá kúpeľňa

- Na vyčistenie odpadovej rúry i záchodovej misy zmiešajte hrst jedlej alebo praciej sody (príp. prášok do pečiva) so 115 ml horúceho octu.
- Usadeniny z tvrdej vody na chrómovaných častiach odstránite zmesou soli a octu, zubnou pastou alebo pomocou matnej strany alobalu. Lesk sa im vráti, ak ich vyčistíte vlhkou handričkou posypanou hladkou múkou.
- Hlavicu sprchy pokrytú usadeninami namočte na celú noc do nezriedeného teplého octu.
- Zrkadlo vyleštite handrou namočenou v silnom čiernom čaji.
- Po použití toalety zapáľte zápalku, účinne odstráni nepríjemný zápach.
- Po každom dvadsiatom praní očistite práčku tak, že zapnete prací cyklus bez bielizne na 60 °C a pridáte 60 ml octu.

Umývanie okien

- Na umývanie okien použite roztok z 1 dielu octu, 1 dielu vody a niekoľkých kvapiek tekutého mydla. Z vonkajšej strany postupujte zvislými ťahmi smerom zhora nadol a z vnútornej strany vodorovnými sprava doľava. Ľahšie zistíte, kde zostala šmuha.
- Na plastové okná použite hrst mydlových vložiek zmiešanú s polievkovou lyžicou praciej sody a 600 ml teplej vody.
- Na čistenie žalúzií použite kôrku čerstvého chleba a každú latku prejdite po dĺžke.

Z každého rožka troška

- ✓ Zubnou pastou rýchlo vyčistíte gumené časti tenisiek, žehličku či šperky, odstránite aj rúž z košeľa a šmuhy na nábytku.
- ✓ Dáždnik dlhšie vydrží a lepšie vás ochráni pred dažďom, keď ho pred použitím postriekate lakom na vlasy.
- ✓ Sterilizovať zaváraniny môžete aj v umývačke riadu. Uzavreté fľaše vložte do umývačky a spustite program na 70°C. Po skončení programu nechajte fľaše v umývačke vychladnúť.

- ✓ Aby vosk zo sviečky nestekal, namočte ju do slanej vody, nechajte vyschnúť a až potom zapáľte.
- ✓ Zastaviť chrápanie môžete tak, že nastrúhané mydlo vložíte so plátenného vrecúška, ktoré cez noc zavesíte chrápajúcemu na krk.
- ✓ Na vyleštenie topánok použite banánovú šupku.
- ✓ Listy izbových kvetín budú zdravé a získajú lesk, ak ich poutierate prevareným mliekom.
- ✓ Surový vaječný bielok zmiešaný so pšeničnou múkou je výborným lepidlom rozbitých porcelánových predmetov.

Ak sa vám bielizeň prilepí na žehličku, nemusíte žehličku odkladať. Na novinový papier nasypete soľ a ešte horúcu žehličku v nej dobre vyšúchajte, potom utrite suchou handričkou a môžete žehliť ďalej.

Domáca lekárň

Trápia vás zdravotné problémy a nemáte chuť ani čas zabehnúť k lekárovi? Dajte na rady našich starých mám. Jedna určite zaberie!

Bolesť hlavy

- Pevným krúživým pohybom masírujte kožu medzi koreňom palca a ukazováka. Po niekoľkých minútach pokračujte masážou na druhej ruke. Masírujte tak dlho, kým bolesť neustúpi.
- Urobte si kúpeľ chodidiel. Pri silných bolestiach pridajte do horúcej vody trochu horčicového prášku.
- Vypite šálku silnej kávy, silného čierneho čaju s rozdrvenými klinčekmi alebo rozmarínového čaju.
- Okolo hlavy si obviažte obklad, môžete ho namočiť do octu alebo doň vložiť citrónovú kôru.

Bolesť hrdla

- Rozpusťte lyžičku soli v pohári teplej vody a roztokom si vykloktajte bolestivé hrdlo. Kloktadlo si môžete pripraviť i pridaním 10 až 20 kvapiek tabaska (čili omáčka) alebo lyžičky jedlej sódy do pohára vody.
- Pripravte si horúce liečivé nápoje: a) zmiešajte šťavu z polovice citróna s horúcou vodou a dvomi lyžičkami medu, pridať môžete jednu lyžičku brandy, whisky alebo portského vína, b) rozpusťte ovocný koncentrát z čiernych ríbez-

lí v horúcej vode, c) dve lyžičky jablčníka obyčajného (brestu čierneho alebo ibišteka lekárskeho) nechajte 10 minút lúhovať v dvoch šálkach vriacej vody.

Boleť zubov

- Palcom jednej ruky tlačte asi 2 minúty bod na chrbte druhej ruky, kde sa stretáva koreň palca a ukazováka (nepoužívať v tehotenstve).
- Pripravte si obklady: a) teplé, vlhké vrecúško čaju, b) malú kocku ľadu vložte do mikroténového vrecúška a zabaľte do tenkej látky, c) kúsok baliaceho papiera namočte do octu a poprášte ho čiernym korením.
- Na boľavý zub si priložte vatú s kašičkou z mletého Ľumbiera, kajenského korenia a dvoch kvapiek vody alebo celé klinčeky.

Bradavice

- Čerstvo roztláčený cesnak naneste priamo na bradavicu a zakryte obvazom.
- Vatový tampón namočte do octu a nechajte pôsobiť jednu až dve hodiny.
- Na bradavicu vytlačte trochu bieleho mlieka zo stonky púpavy.
- Pred spaním uviažte na bradavicu kúsok šupky z banánu vnútornou stranou nadol.
- Na nitke urobte toľko uzlíkov, koľko máte bradavíc, a položte ju pod odkvap.
- Bradavicu môžete potierať aj čerstvo odkrojeným surovým zemiakom. Tento postup funguje len vtedy, keď použitý zemiak zakopete na rázcestí.

Hnačka

- Pite čierny čaj s cukrom alebo si pripravte iónový nápoj. Zmiešajte liter vody s pol lyžičkou soli a so štyrmi lyžičkami cukru, pridajte trochu pomarančovej alebo citrónovej šťavy.
- Naordinujte si diétu z banánov, ryže, jabĺk, mrkvy a suchárov.
- Dvakrát až trikrát denne pite cesnakový odvar. Do 750 ml vody prelisujte dva strúčiky cesnaku, pridajte dve lyžičky hnedého cukru a krátko povarte na miernom ohni.

Kašeľ

- Pripravte si domáce sirupy: a) dve lyžice citrónovej šťavy, lyžica medu a štipka kajenského korenia (alebo trochu čerstvo nastrúhanej cibule), b) šesť nadrobno nakrájaných cibúľ a štyri lyžice medu varte asi dve hodiny vo vodnom kúpeli. Zmes precedte. Užívajte lyžicu zmesi každé dve hodiny. c) Do misky s medom pridajte šesť klinčekov a uložte na noc do chladničky. Užívajte lyžičku prípravku podľa potreby.
- Na hrudník si prikladajte obklad z horčice. V miske zmiešajte jeden diel horčicového prášku a dva diely múky, pridajte toľko vody (prípadne vaječný bielok), aby vznikla hustá pasta. Pastu natrite na utierku.

Krvácanie z nosa

- Na zastavenie krvácania z nosa vystrihnite malý štvorček z hnedého papierového vrečka, posypte ho soľou a zastrčte medzi dasná a hornú peru presne pod nosom.

Nespavosť

- Pred spaním si dajte kúsok morčacieho či kuracieho mäsa alebo banán; vypite teplé mlieko s lyžicou medu a štipkou škoric.

Pálenie záhy

- Pite čaje! V šálke vriacej vody nechajte 10 min lúhovať: a) lyžičku čerstvo nastrúhaného dumbierového koreňa, b) dve lyžičky semien anízu, rasce alebo fenikla, c) lyžičku rozdrvenej škoric alebo kardamónu.

Plesňové ochorenie chodidiel

- Svrbenie a pálenie medzi prstami zmierňuje pasta z jedlej sódy (sóda a malé množstvo vody), ktorú naneste na postihnutú pokožku. Opláchnite, poriadne osušte a zapudrujte kukuričným škrobom.
- Na postihnuté miesta natrite biely jogurt, nechajte zaschnúť a potom zmyte.

Štikútavka

- Tlačte do dlane palcom druhej ruky. Čím silnejšie, tým lepšie. Keď sa nikto nepozera, vyplatzte jazyk
- Zhlboka sa nadýchnite a zadržte dych. Alebo si na 20 až 30 sekúnd strčte prsty do uší.
- Položte na pohár papierový obrúsok a skúste sa napiť.

Telesný pach

- Počas dňa si občas natrite podpazušie vatovým tampónom namočeným do octu.
- Na problematické partie nasypťe jedlú sódu alebo kukuričnú múčku
- Jedzte veľa špenátu, mangoldu a kelu, obsahujú chlorofyl.
- Po kúpeli z čierneho čaju si nohy dôkladne vysušte sušičom na vlasy (najnižšia teplota).
- Do ponožiek a topánok nasypťe granuly mačacej podstielky alebo piliny z cédrového dreva.

Zápach z úst

- Po obede rozžujte stonku petržlenovej vňate, klinček, fenikel, kôpor alebo aníz, cmúľajte tyčinku škoric, jedzte pomaranče.
- Silno si trite jazyk o zuby. Očistite si jazyk kovovou alebo plastovou lyžičkou.

Zápcha

- Palcom a ukazovákom jednej ruky zovrite mäkkú oblasť medzi palcom a ukazovákom druhej ruky a stlačte na dve minúty.
- Cez noc nechajte v pohári s vodou namočené sušené slivky, ráno vodu vypite a slivky zjedzte v priebehu dňa. Môžete použiť i figy alebo hrozienka.

Žalúdočná nevoľnosť

- Otvorte fľašu koly, nechajte ju vyprchať a potom vypite.
- Pripravte si domáci sirup proti nevoľnosti: do panvice nasypťe šálku bieleho cukru a pridajte štvrt šálky vody, za stáleho miešania varte na miernom ohni, kým nevznikne číry sirup. Nechajte vychladnúť. Užívajte podľa potreby jednu až dve lyžice.

Osemsmerovka

Marcus T. Cicero: Hlúpy je ten, kto prvý.... (tajnička má 14 písmen)

E	I	V	Á	R	P	Z	E	B
M	A	J	E	T	O	K	P	A
Y	O	D	A	L	K	Z	O	R
N	A	B	E	C	E	D	A	A
O	V	V	I	I	E	V	S	N
D	Ý	Z	V	C	R	A	A	V
U	Z	O	O	E	T	Č	L	L
E	D	M	C	R	B	Á	E	A
S	O	E	A	O	K	H	J	R
P	B	K	N	N	O	A	Á	E
Z	A	K	O	T	V	A	O	V
R	P	R	A	V	I	D	L	O

ABECEDA, BARAN, BEZPRÁVIE, ČRIEDA, KARTA,
KOTVA, LEHOTA, MAJETOK, OBČAN, OVERAL,
POMOC, PRAVIDLO, PSEUDONYM, ROZKLAD,
VLÁKNO, VRECE, VÝZDOBA, VZORKA

Sudoku

8					1,5			2
4			3		9			6
3				5				1
	1		2		4		3	
	3						6	
		8	5		1	9		
		4				5		
		7				2		
			4	2	8			

	3			6		1		
			8	5				2
	2	5	3					
8	9				3			7
		2		8		6		
5			6				8	4
					6	4	7	
6				2	8			
		9		3			5	

Doplňovačka

Čísla predstavujú písmená. Jedno číslo vždy znamená to isté písmeno.

Spinoza: Múdrosť je pozorovať...

puzdro na peniaze	1	2	3	4		2	5	6	4
skončenie termínu dodania	7	8	9	10		2	11	6	4
motivovanie	12	13	14	15		9	16	15	4
kto vykonáva prácu	1	11	4	16		10	5	17	6
krátke prerušenie činnosti	1	11	2	18		9	10	6	4
pustý kraj	1	7	18	14		14	15	5	4
trojnohé sedadlo	14	11	13	19		13	20	6	4
obhliadnutie	13	21	22	23		4	24	6	4
usadená vrstva	7	18	4	24		5	15	5	4
plynný obal planéty	4	14	12	13		25	26	11	4
potomkovia	1	13	14	13		18	14	10	13
ozdoba, výzdoba	24	2	6	13		9	16	15	4
žľab na spúšťanie dreva	18	1	27	28		4	24	23	13

Indície

Na základe šiestich indícií určte kľúčové slovo (pojem). Na súvislosť medzi hľadaným slovom a indíciami musíte prísť sami.

Nástroj	Rybár	Plán	Pálená tehla	Výrobok
Struny	1. zabíjačka	Mená	Evanjeli	Mäso
Tradícia	Deň	Dobré rady	18. storočie	Črevo
Drevo	Svätý	365 – 366	Pavel Marík	Zabíjačka
Kolík	Čary	Sviatky	Békešská Čaba	Dym
Prsty	November	Lunárny	Asi 620	Festival
Boleráz	Olovo	Listy	Samuel Tešedík	Štiplavý

Humor

Hovorí mladoženáč: „Vieš, drahá, chcel by som ísť na také miesto, kde som ešte nikdy nebol.“

Mladomanželka: „Naozaj? Tak marš do kuchyne poumývať riad!“

Deň po manželskej hádke.

Muž: „Čo bude dnes na obed?“

Žena: „Nič!“

Muž: „Ani včera sme nič nemali!“

Žena: „Ja viem, navarila som na dva dni.“

Manželka sa vráti zmorená domov a hovorí manželovi: „Tak teraz si ma už naozaj našťav! Hľadám ťa po všetkých krčmách a ty si tu pokojne umývaš riad!“

Príde babka do obchodu kúpiť sardinky.

Predavačka sa jej pýta: „A aké - portugalské, chorvátske, maďarské...“

Babka: „To je jedno, aj tak sa s nimi nebudem rozprávať.“

Mamouka príde domou a apouka sa píta: „Ťa, de si bola?“

Mamouka: „Bola som v sčpšššsalóne!“

Apouka: „A čo? Bou zatvorení?“

Jájde faťúch k hentešovi a rumádzga.

„Čo ti sinku?“ píta sa henteš.

„Ňevjen, či mi povjedali: Ďula, kúp enu čabajku, či Čaba, kúp enu ěulajku.“

Henteš vraví: „Ňi chiba, ľahká pomoc. Ako ťa zovú?“

„Elemír.“

JANUÁR

- 09.01. Zasadnutie komlóšského regiónu OC CSSM v regionálnom centre
- 12.01. Účasť na zasadnutí OC CSSM v Budapešti
- 19.01. Zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Čabe
- 21.01. Vernisáž výstavy Slovak Press Foto v Dome slovenskej kultúry (Organizátor: Slovenský inštitút v Budapešti a Generálny konzulát SR v Békešskej Čabe)
- Zasadnutie čabianskeho regiónu OC CSSM v Dome slovenskej kultúry
- Stretnutie predsedníčky CSSM Alžbety Račkovej Hollerovej a zástupcu čabianskeho slovenského gymnázia Michala Lászika s Péterom Szarvasom, primátorom župného mesta Békešská Čaba
- 25.01. „Páračke“ - dobročinné popoludnie v Kétšoproni
- 26.01. Spomienkové stretnutie pri príležitosti 20. výročia založenia spevokolu Čabianska ružička v Dome slovenskej kultúry
- 27.01. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba
- 28.01. Stretnutie zakladajúcich členov Čabianskej ružičky v Dome slovenskej kultúry (Organizátor: A. Ančinová)
- Členovia výšivkárskeho krúžku Rozmarín organizujú odborný krúžok vo Veľkom Bánhedeši každý piatok a v Eleku každú sobotu

FEBRUÁR

02. 02. Účasť na zasadnutí OC CSSM v Budapešti
08. 02. Rodinné slovenské čajové popoludnie v Kétsoproni
13. 02. Divadelné predstavenie Vertiga „Keď dozrel čas“ v čabianskom Dome Ibsen
13. - 15. 02. Celoštátne stretnutie národnostných vedúcich v Dome železničiarov v Čabe
14. 02. Slovenské tradície na Čabianskych fašiangoch
Slovenský batôžkový bál v Telekgerendási
17. 02. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba
Verejné zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy v čabianskej slovenskej škole
18. 02. Vernisáž výstavy 100. výročie 1. svetovej vojny 1914 - 1918 v Dome slovenskej kultúry (Organizátor: Slovenský inštitút v Budapešti a Generálny konzulát SR v Békešskej Čabe)
21. 02. Stretnutie Slovákov a Slovenský bál v Čabe
Slovenský ples v Slovenskom Komlóši
25. 02. Valné zhromaždenie Spolku Slovákov v Eleku
27. - 28. 02. Účasť Gerendášanov a Čorvášanov na X. klobasiáde v družobnej obci na Slovensku, v Sládkovičove
Vystúpenie citarovej skupiny Rosička z Kétsoproňu na zabíjačke v Orosháze
28. 02. Deň pri peci v Spoločenskom dome slovenských tradícií v Me-deši

MAREC

- 07.03. Účasť čorvášskych Slovákov na Zabíjačkovom dni medzinárodného charakteru v Gádoroši
07. - 08.03. Účasť na Veľkonočnom workshope v Nadlaku
- 10.03. Recenzia Čabianskeho kalendára a Čabäna v Dome slovenskej kultúry
Výstava prác prezentujúcich národnostnú kultúru výšivkárskeho krúžku Rozmarín na Vysokej škole v Čabe
- 12.03. Stretnutie sálašských učiteľov v Dome slovenskej kultúry
Zasadnutie sarvašského regiónu OC CSSM v Pitvaroši
- 15.03. Prednáška o slovenských tradičných jedlách v Čabačúde
Kladenie vencov miestnej slovenskej samosprávy a Čabianskej organizácie Slovákov na mestských oslavách 15. marca v Čabe
- 18.03. Vernisáž výstavy Estery Diószegiovej v Dome slovenskej kultúry v rámci Jarného festivalu
Organizačná práca Slovákov v Poľnom Berinčoku na miestnej klobasiáde

20. - 21. 03. Účasť na medzinárodnej konferencii „V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom“ a na udelení ceny Ondreja Štefanka v rumunskom Nadlaku
21. 03. Stretnutie speváckych zborov v Čorváši za účasti citarovej skupiny Rosička, spevokolu Horenka z Kétsoproňu a pávieho krúžku Borouka z Telekgerendáša
24. -25. 03. Stretnutie čabianskych škôlkarov v Dome železničiarov
26. 03. Valné zhromaždenie Organizácie Slovákov v Poľnom Berinčoku
Účasť na slávnosti O. L. Áchima v Budapešti, vystúpenie Čabianskej ružičky
27. 03. Účasť spevokolu Orgován na oslavách 20. výročia založenia družobného speváckeho zboru „Csaba“
Čítanie proroctva Mihaldy s komentárom Ondreja Krupu v Dome slovenskej kultúry
28. 03. Tvorivá dielňa v Spoločenskom dome slovenských tradícií v Medeši

APRÍL

01. 04. Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov
Návšteva gréckokatolíckeho kostola čabianskymi slovenskými seniormi
04. 04.-02. 05. Účasť pedagógov na XVIII. ročníku Expozície výtvarného umenia tvorivých pedagógov v Szentesi, práce členov výšivkárskeho krúžku Rozmarín
06. 04. Veľkonočná akcia v Spoločenskom dome slovenských tradícií v Medeši
14. 04. Dozvuky v Segedíne: beseda s Michalom Lászikom a Jánom Sutyinszkim
15. 04. IV. národnostná konferencia v Sarvaši na Vysokej škole Gál Ferenc
17. 04. Prezentácia knihy Živé korene Juraja Dolnozemskeho v Župnej knižnici v Čabe
18. 04. Účasť dolnozemocov na Konferencii oblastných domov Legata v Baňačke
Čajové popoludnie v Telekgerendáši

25. 04. Deň oblastných domov v Slovenskom oblastnom dome v Békešskej Čabe
Valné zhromaždenie Únie Slovákov v Slovenskom Komlóši
Slovenský deň v Irminčoku
Kultúrne stretnutie dolnozemskej Slovákov a Súťaž suchej klobásy v Slovenskom Komlóši
27. 04. Oživenie dávnych majálesov Slovenským klubom v Národných domoch na ulici Békéši
29. 04. Účasť čabianskych Slovákov na rokovaní za okrúhlym stolom „Gastronómia vo Viharsaroku“ (Organizátor: Turistický spolok Békešskej Čaby)
Odborné stretnutie Priemyselnej komory župy Békés s Priemyselnou komorou Žilinského samosprávneho kraja v Čabe
30. 04. Rozlúčková slávnosť maturantov čabianskeho slovenského gymnázia

MÁJ

- 04. 05. Výjazdové zasadnutie OC CSSM
- 08. 05. Valné zhromaždenie Čabianskej organizácie Slovákov
- 09. 05. III. stretnutie národností župy Békéš v Poľnom Berinčoku organizované Inštitútom národnej osvetý
Benefičný bál sarvašskej slovenskej školy
- 12. 05. Regionálne kolo súťaže „Spievanky a veršovačky“ v Slovenskom Komlóši
- 14. 05. Návšteva programového riaditeľa Slovenského rozhlasu v Segedíne v Dome slovenskej kultúry a v Slovenskom Komlóši
- 15. 05. Výstava Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba „Naše korene“ v Dome slovenskej kultúry
- 16. 05. Slovenský deň v Čabačúde
- 16. - 17. 05. Partnerské stretnutie a podpísanie dohody o spolupráci miest Čorváš a Sládkovičovo
- 17. 05. Účasť spevokolu Orgován na stretnutí spevokolov na počesť bývalých vedúcich spevokolu v Poľnom Berinčoku
- 18. 05. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba

18. - 21. 05. Zastávky okružnej cesty pána veľvyslanca SR a pána predsedu ÚSŽZ v dolnozemských osadách Maďarska
22. 05. „Kitesszüik a szűré...” vyhlásenie výsledkov VI. ročníka Celostátneho konkurzu širice, výšiviek širíc a plsti spojené s konferenciou, súťažné práce výšivkárskeho krúžku Rozmarín v Berettyóújfalu
Odovzdanie Slovenského oblastného domu v Gerendáši
23. 05. Slovenská klobasiáda v Gerendáši
25. 05. Slávnostná odborná bohoslužba spojená s prednáškami v Sarvaši
27. 05. Deň detí pre prvákov slovenskej školy v Áchimovej sieni (Organizátor: čabiansky slovenský Klub seniorov)
29. 05. Odovzdanie zlatých diplomov a diamantového diplomu bývalým pedagógom čabianskej slovenskej školy
Letecký deň v Čabe, účasť hostí z Trenčína
Zasadenie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov
Predstavenie Perinbaba Sarvaškého slovenského divadla v Národnom divadle v Budapešti
30. 05. XXXI. stretnutie národnostných klubov v Eleku – účasť čabianskeho spevokolu Orgován
- 30.-31. 05. Cesta Slovákov z Poľného Berinčoku do slovenskej družobnej osady (Kolárovo)

JÚN

01. 06. Stretnutie slovenských pedagógov v Áchimovej sieni v Čabe
Účasť na zasadnutí Osvetového oddelenia ÚKSM v Budapešti
06. 06. Účasť spevokolu Orgován na Jaminálese
Účasť Čabianskej slovenskej samosprávy na akcii „Zdravotná potulka“ v programe „Zdravé národnostné jedlá“. (Organizátor: Egyensúly AE Egyesület)
04. - 06. 06. Účasť Michala Lászika a Edity Pečeňovej z Čaby na 3. zasadnutí Sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu KŠV ÚSŽZ v Bratislave
10. 06. Spomienkové stretnutie pri príležitosti 15. výročia založenia výšivkárskeho krúžku Rozmarín v Dome slovenskej kultúry
13. 06. Oslavy 40. výročia spevokolu v Mlynkoch
22. 06. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba
22. - 26. 06. Intenzívny kurz citaristov v Pósteleku. (Organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
26. 06. Vystúpenie účastníkov citarového tábora na festivale „Körösvölgyi sokadalom“ pri hrade v Gyule
26. - 28. 06. Šachový turnaj Ančinovcov v Dome železničiarov
29. 06. Spievajúci dvor v Dome slovenskej kultúry organizovaný Slovenským klubom

JÚL

- 03.07. Oslava 40. výročia spevokolu Borouka v Telekgerendáši za účasti družobnej obce zo Slovenska (Bzovík)
- 04.07. Deň Slovákov v Maďarsku v Telekgerendáši
12. - 18.07. Medzinárodný tábor ľudových remesiel organizovaný Spolkom ľudového umenia župy Békés v Békešskej Čabe
Slovenský národopisný detský tábor vo Veľkom Bánhedeši organizovaný Slovenskou samosprávou Békešskej župy
- 17.07. Slovenský večer Radničných večerov v Čabe v Dome Ibsen s vojvodinským slovenským divadelným predstavením
18. - 25.07. XI. medzinárodný umelecký plenér v Békešskej Čabe (dvaja Slováci: Štefan Balázs, Radoslav Repický)
22. - 26.07. Tábor Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku v Sarvaši
- 23.07. Verejná ukážka rôznych maliarskych techník na námestí Békešskej Čaby
- 24.07. Vernisáž výstavy umeleckého plenéru v Múzeu Mihálya Munkácsyho

AUGUST

01. 08. Slávnostná spomienka a kladenie vencov na počesť čabianskeho pešieho pluku č. 101 bojujúceho v prvej svetovej vojne organizované Spolkom ochranárov mesta s účasťou Čabianskej organizácie Slovákov a miestnej slovenskej samosprávy
07. - 09. 08. Deň melónov v Medeši
08. - 09. 08. Účasť Edity Pečeňovej na Stretnutí slovenských dolnozemskej učiteľov (projekt dolnozemskej dohody) v Báčskom Petrovci
14. 08. Účasť Slovákov z Telekgerendáša na Slovenskom folklórnom festivale v Banke
14. - 16. 08. Putovanie čabianskych Slovákov Gotickou cestou na Slovensku
13. 08. Prezentácia výročnej publikácie Hradišťa, družobného mesta Čabasabady, v čabianskej Áchimovej sieni
15. 08. Deň jablák v Čabasabady za účasti družobnej obce Hradište Slovenský festival v Eleku
16. - 20. 08. Slovenské ľudové remeselníctvo – tábor pre deti Dolnej zeme v rumunskom Nadlaku

20. 08. IV. ročník Národnostného folklórneho festivalu v Kétsoproni
za účasti družobnej osady Hriňová, vystúpenie Čabianskej ru-
žičky
22. 08. Gastronomický deň v Slovenskom Komlóši, slovenské divadel-
né predstavenie z Brezna

SEPTEMBER

03. 09. Vernisáž výstavy Štefana Bubána v Múzeu Mihálya Munkácsyho (host: Rudolf Schuster)
Recepcia Generálneho konzulátu SR v Čabe pri príležitosti Dňa Ústavy
04. - 06. 09. Slivkové dni v Sarvaši
11. - 13. 09. Na jarmoku – jarmok dolnozemských Slovákov a národností žijúcich v župe v rámci dolnozemskej dohody
12. 09. Oslavy 40. výročia Slovenského oblastného domu v Sarvaši a 25. výročia spolku Vernost v Sarvaši organizované miestnou slovenskou samosprávou
17. 09. Rómsky gastronomický deň v Čabe, vystúpenie slovenského pávieho krúžku
18. - 20. 09. Slovenské dni v Čorváši (z regiónu Kétsoproň, Poľný Berinčok)
19. 09. Oslava 120. výročia kostola vo Veľkom Bánhedeši s ekumenickým stretnutím slovenských speváckych zborov, koncert chrámovej hudby a vernisáž výstavy Slovenského inštitútu v Buda-

- pešti, účasť Čabianskej ružičky
19. - 20. 09. Slováci z Eleku na partnerskom stretnutí u tardoškých Slovákov
23. 09. Stretnutie slovenských a maďarských podnikateľov v hoteli Fiume v Čabe (Organizátor: Priemyselná komora Békešskej župy)
24. - 27. 09. Cez Nadlak je... prehliadka sólistov ľudovej piesne v Nadlaku v rámci dolnozemskej dohody (z Čabasabady Daniella Kesjárová a zo Slovenského Komlóša Eszter Nagyová a Ondrej Nagy)
24. 09. Cesta čabianskeho slovenského klubu k partnerskej slovenskej evanjelickej spoločnosti v Nadlaku
28. 09. Haluškový deň v Kondoroši organizovaný miestnou slovenskou samosprávou

OKTÓBER

02. 10. Oslavy 25. výročia založenia Výskumného ústavu CSSM v Áchimovej sieni čabianskeho oblastného domu
02. - 04. 10. Slovenský deň v Poľnom Berinčoku organizovaný miestnou slovenskou samosprávou
07. 10. Vernisáž výstavy Radoslava Repického zo Slovenska v Dome slovenskej kultúry
09. 10. Stretnutie dolnozemských učiteľov a odovzdanie Tešedíkovej ceny vo Vojvodine v rámci dolnozemskej dohody
09. - 10. 10. Kukuričný festival a priateľské stretnutie Slovákov v Telekgerendáši
13. 10. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba
15. 10. Miska báči rozpráva – literárne stretnutie s Michalom Čičeľom v Župnej knižnici v Békešskej Čabe
Divadelné predstavenie Spišského divadla v čabianskej slovenskej škole
17. 10. Vystúpenie folklórneho súboru Hornád v Poľnom Berinčoku a v Sarvaši so sprievodným programom ukážkovej zabíjačky slovenskej a nemeckej národnosti

18. 10. Vystúpenie spevokolu Orgován v Dome dôchodcov na Adyho ulici pri príležitosti Dňa zrelého veku
22. - 25. 10. Festival čabianskej klobásky v Dome slovenskej kultúry, výstava kyslých zaváranín
27. 10. Verejné zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Sarvaši
29. 10. Celoštátna výstava ľudového umenia a odovzdávanie cien v Budapešti, účasť výšivkárskeho krúžku Rozmarín z Čaby
Zhodnotenie Dolnozemskej dohody z roku 2014 a uzavretie na rok 2015 v Segedíne

NOVEMBER

04. 11. Kladenie venca miestnou slovenskou samosprávou a Čabianskou organizáciou Slovákov pri príležitosti revolúcie v 1956 v Maďarsku
07. 11. Slovenská veselica v Sarvaši
10. 11. Verejné zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békešská Čaba v čabianskom oblastnom dome
12. 11. Literárne popoludnie s Imrichom Fuhlom a Jozefom Hrivnákom v Župnej knižnici v Čabe
14. 11. Večierky v Čabačúde organizované miestnou slovenskou samosprávou
16. 11. Stretnutie spevokolov v Čabe pri príležitosti 70. výročia úmrtia Bélu Bartóka
Cesta Slovákov z Poľného Berinčoku do družobnej osady, podpísanie partnerskej dohody
20. 11. Výstava a odovzdanie cien súťaže detských kresieb organizované Slovenskou samosprávou v Békéši

21. 11. Bál na Katarínu u gerendášskych Slovákov
Valné zhromaždenie Únie slovenských organizácií v Maďarsku
v Gerendáši
28. 11. Účasť spevokolu Čabianska ružička na kvalifikácii KÓTA
v Szeghalome

DECEMBER

Adventné slávnosti a Deň národností v osadách obývaných Slováckmi

- 01. 12. Vernisáž výstavy Život a dielo Ľudovíta Štúra v čabianskej slovenskej škole
- 05. 12. Národnostný deň v Kondoroši, odovzdanie vyznamenania „Za békešských Slovákov“
- 08. 12. Národnostný deň v Békešskej Čabe, odovzdanie vyznamenania „Za čabianskych Slovákov“
- 13. 12. Odovzdanie ceny „Pro Cultura Minoritatum“ v Budapešti
- 18. 12. Odovzdanie vyznamenania „Za národnosti Békešskej župy“
Deň národností a odovzdanie vyznamenania „Za komlóšských Slovákov“

OBSAH

Kalendárna časť.....	4
Ondrej Krupa o Čabianskom kalendári a o šírení vedeckých poznatkov v slovenčine <i>Alžbeta Uhrinová</i>	29
V službách vedy a národnosti - slávnostné sympóziu v znamení štvrtstoročného jubilea Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku <i>Dr. Anna Kováčová, PhD.</i>	32
Dvojité rozkvitanie <i>Hajnalka Krajcsovicsová</i>	35
Slovenský spolok mladej osady MMC	37
Prístup Ukrajiny k národnostným menšinám a krajanským komunitám <i>Ivan Latko</i>	38
Partnerské vzťahy mesta Békešská Čaba <i>Hajnalka Krajcsovicsová</i>	41
Z programu čabianskeho národnostného domu a Domu rozprávok v období 1991 - 2002 <i>Gyula Tőkés</i>	43
Partnerské styky Slovenskej samosprávy v Sarvaši <i>Zalán Laurinyecz</i>	46
Spolupráca Slovákov obcí Kétsoproň a Hriňová <i>M. Zelenyánszka</i>	50
Čabasabady a Hradište <i>Pavel Lašák</i>	52
Spolupráca Slovákov v Eleku so Slovákami v rámci Maďarska a mimo hraníc <i>Margita Ficzerová</i>	54
Partnerské vzťahy Slovákov v Poľnom Berinčoku s materskou krajinou <i>Júlia Borgulová</i>	55
16 rokov Slovenskej samosprávy v Čorváši <i>Alžbeta Gyimesiová Hudíková</i>	58
Lúčime sa s etnografom dolnozemských Slovákov Ondrejom Krupom (1934 – 2015) <i>Dr. Anna Kováčová, PhD.</i>	63
Karol Hrdlička, príkladný farár a náboženský spisovateľ <i>Ján Jančovic</i>	67
„Veľký syn Čaby“ <i>Miroslav Kmeť</i>	72
Založil a vydával časopis Slovákov v Rumunsku <i>Dr. Peter Pavel Doval'</i> <i>Ján Jančovic</i>	76
Dobrý deň, Sarvaš! <i>Eva Labišáková</i>	78

Snaha o zbližovanie kultúr <i>Alena Kosc</i>	80
Rozprávkové vretienko - XIX. ročník <i>Natália Lopusná</i>	82
Remeselnícky tábor v Nadlaku <i>Natália Lopusná</i>	83
Prví osadníci z Malohontského dištriktu v Békešskej Čabe na podklade dokumentov z 18. storočia <i>Ján Jančovic</i>	84
Pamätný múr na počesť sálašských učiteľov - „nádenníkom národa” <i>Mária Kiszelyová</i>	90
Výročie neúspešného sprisahanie uhorskej šľachty <i>Miroslav Demák</i>	92
Stopäťdesiat rokov Slovenských novín a časopisov vo vojvodine (1864 – 2014) <i>Vladimír Valentík</i>	96
Hasičská výstroj v roku 1776 <i>Viera Benková</i>	102
Humoristické rozprávanie zo života <i>Anna Kováčová</i>	103
Ako čabjanska klbása život ratovala <i>Váš Paľo Žibrita</i>	106
Kamaráti, Podivná udalosť <i>Michal Čičel'</i>	107
Obísť hrob... <i>Viera Benková</i>	109
Veľká noc kedysi na našich osadách <i>Viera Benková</i>	110
Vianočná reťaz <i>Milan Országh</i>	113
Recepty babky Rózky - Džatky <i>Milan Országh</i>	114
Z klenotnice krásneho slova	115
Pozvánky na Slovensko <i>Milan Országh</i>	137
Dobré rady gazdinkám <i>red</i>	142
Zábavné okienko pre mladých	149
Kronika udalostí 2015	154

ČABIANSKA ORGANIZÁCIA SLOVÁKOV – DOM SLOVENSKEJ KULTÚRY **HAUS DER SLOWAKISHEN KULTUR – HOUSE OF SLOVAK CULTURE**

5600 Békéscsaba, Kossuth tér 10.

Tel./fax: +36 66 321-771; 441-750, Mobil: +36 30 74 23 421

E-mail: szlovakhaz@gmail.com; szlovakpanzio@gmail.com • Internet: www.slovak.hu

Penzió Slovák • Reštaurácia • Spoločensko-výstavné priestory
Slovák Panzió • Étterem • Közösségi-kiállító terek

Náš penzió s dvadsaťtyrhodinovou službou Vás čaká v centre mesta v impozantnej budove za Veľkým evanjelickým kostolom. Na prízemí v miestnosti Domu slovenskej kultúry zabezpečujeme priestor pre podujatia, tréningy a menšie konferencie (max.40 osôb), pričom sa tu nachádza aj slovenská reštaurácia ponúkajúca slovenské špeciality. Na poschodí Vám zabezpečí oddych 11 dvojposteľových izieb s prístelkami, sociálnym zariadením, káblovým televízorom, rádiom a telefónom. Hostia prichádzajúci autom môžu bezplatne parkovať na uzavretom parkovisku..

Organizovanie života kultúrnych telies

Csoportok szervezése és működtetése

Slovenský klub

Spevokol Čabianska ružička

Spevokol Orgován

Výšivkársky krúžok Rozmarín

Klub slovenských seniorov

Klub slovenských gazdiniek a záhradkárov

Malí citaristi

Klub čabianskych pedagógov na dôchodku

Skupina so zmenenými schopnosťami práce

Publikačná činnosť

Kiadványozási tevékenység

Čabiansky kalendár,

mesačník Čabän,

ročne 1-2 publikácie o dedičstve

Organizovanie školení,

kurzov a konferencií

Képzések, oktatások,

konferenciák szervezése

Organizovanie podujatí

Rendezvények szervezése

